

22—27 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 22 mars	Sid.
Tidpunkten för avlämnandet av kungl. propositioner, m. m.	6
Meddelande ang. enkel fråga av herr Hübinette (h) ang. sen avlämning av propositioner	8

Tisdagen den 26 mars

Interpellation av fröken Ranmark (s) ang. jämställande i kompetenshänseende av svensk och finsk lärarutbildning	10
---	----

Onsdagen den 27 mars

Om upptagande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten	14
Granskning av statsrådsprotokoll	18
Fjärde huvudtitelns anslag till frivilliga organisationer	28
Anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål, m. m.:	
Förvärv av konst för statens byggnader	32
Om anslag till nordiska författarstipendier	36
Bidrag till de kungl. teatrarne	39
Om statsbidrag till vissa estniska sammanslutningar i Sverige..	41
Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet ...	42
Utbildning av ungdomsledare	48
Om sänkning av nedre åldersgränsen för deltagande i statsbidragsberättigad fritidsgrupp	52
Statens ungdomsråd	54
Tidningen Samefolket, m. m.	57
De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet	62
Nordiska kulturfonden	66

	Sid.
Om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB	67
Om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag	69
Bidrag till motionsverksamhet för studerande	70
Nordiskt institut för samhällsplanering	71
Om skatt på utlandsresor	80
Värdeminskningsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse	85
Rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet	87
Frivillig särbeskattning	88
Om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen	88
Beskattningen av företagsvinster	90
Rikets mynt	91
Om effektivisering av statliga företag	97
Frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd	102
Om kontroll från trafiksäkerhetssynpunkt av utländska motorfor- don genom tullverkets försorg	104
Om obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.	107
Avlöningsbidrag till sjömanspräster	109
Anslag under nionde huvudtiteln:	
Om svensk skoglig representation i Nordamerika och Sovjet- unionen	115
Särskilt stöd åt det mindre jordbruket	117
Lantbrukshögskolan	120
Försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan	124
Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling	131
Vägbyggnader på skogar i enskild ägo	134
Kostnaderna för vissa lantmäteriförrättningar	142
Rikets allmänna kartverk	144
Avsättning till fonden för friluftslivets främjande	146
Ungdomens situation i samhället	147
Kontroll av bilhandel och bilreparationer	148

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 27 mars	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 52, ang. statlig garanti för Aktiebolaget Atomenergis förpliktelser enligt atomansvarighetslagen ..	13
Utrikesutskottets utlåtande nr 2, om upptagande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten	14
— nr 3, om avskaffande av främlingslegionerna	18
Konstitutionsutskottets memorial nr 15, ang. granskning av statsrådsprotokoll	18
— nr 16, ang. ändring i riksdagsstadgan m. m.	28
Statsutskottets utlåtande nr 4, ang. utgifterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde	28
— nr 43, ang. anslag till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete	32
— nr 44, ang. anslag till byggnadsarbeten för vissa kulturändamål	67
— nr 45, om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB	67
— nr 46, om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag	69
— nr 47, ang. anslag till studiesociala ändamål	70
— nr 48, ang. nordiskt institut för samhällsplanering	71
Bevillningsutskottets betänkande nr 11, ang. beskattningen av totalisatorvinster	80
— nr 13, om skatt på utlandsresor	80
— nr 14, ang. beskattningen av handikappades motorfordon, m. m.	84
— nr 15, ang. värdeminskningsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse	85
— nr 21, ang. missbruk av teknisk sprit	87
— nr 23, ang. rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet	87
— nr 25, ang. frivillig särbeskattning	88
— nr 26, om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen	88
— nr 28, ang. beskattningen av företagsvinster	90
Bankoutskottets utlåtande nr 17, ang. ändrad lydelse av § 6 lagen om rikets mynt	91
— nr 18, om ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.	97
— nr 19, om effektivisering av statliga företag, m. m.	97
Andra lagutskottets utlåtande nr 18, om höjning av åldersgränsen för erhållande av studiemedel, m. m.	102
— nr 20, ang. frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd	102
— nr 21, ang. den frivilliga yrkesskadeförsäkringen	104
— nr 22, om havandeskapsersättning till kvinnliga studenter m. m.	104
— nr 23, ang. fortsatt giltighet av hembiträdeslagen	104

	Sid.
Tredje lagutskottets utlåtande nr 25, om kontroll från trafiksäkerhetssynpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg	104
— nr 26, om obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.	107
— nr 27, om borttagande i kyrkoböcker av anteckning om mental sjukdom	109
— nr 28, ang. vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.	109
— nr 29, om undantag för handikappade från parkerings- och stoppförbud för motorfordon, m. m.	115
Jordbruksutskottets utlåtande nr 1, ang. utgifter inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde	115
— nr 10, om vissa landskapsvårdande åtgärder	147
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, om varudeklara- tion för tandkräm	147
— nr 14, om forskning angående ungdomens situation i samhället	147
— nr 15, om förläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel	148
— nr 16, ang. kontroll av bilhandel och bilreparationer	148

Fredagen den 22 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 45, angående rikskonserter m. m.;

nr 46, angående bidrag till stiftelsen Skansen;

nr 61, angående riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet, m. m.;

nr 62, angående organisationen av den statliga publiceringsverksamheten;

nr 63, angående organisation av ett läromedelsförslag;

nr 66, angående vidareutbildning av sjuksköterskor m. m.;

nr 67, angående undervisning för utlandssvenska barn samt för vissa minoriteter i Sverige; ävensom

nr 69, angående anslag för budgetåret 1968/69 till atomenergiverksamhet samt teknisk provning och standardisering.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 13 maj 1966 (nr 158) angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 71, angående fortsatt utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala m. m.; samt

nr 72, angående godkännande av avtal om vissa markbyten och fastighetsförvärv i Stockholm m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 74, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 6 §§ lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 75, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 80, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69, hänvisades propositionen, såvitt den avsåg jordbruksdepartementets verksamhet, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68, hänvisades propositionen, såvitt den avsåg jordbruksdepartementets verksamhet, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 107, angående organisation m. m. av försvarets materielförvaltning i central instans m. m.

**Ang. tidpunkten för avlämnandet av
kungl. propositioner, m. m.**

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.

Herr HÜBINETTE (h) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Flera gånger tidigare har vi påtalat det sena propositionsavlämnandet här i kammaren. Under två dagar har vi nu fått 30 propositioner. De kommer i en tid när riksdagens arbetsbörda är särskilt stor. Vi har under denna tid en hård arbetsbelastning med de ärenden som kommer från olika utskott.

Många av dessa nya propositioner innehåller tunga ärenden, och vi borde ha betydligt bättre tid på oss för ett studium av dem och för att skriva motioner.

Jag har en bestämd känsla av att det måste bero på dålig planering i Kungl. Maj:ts kansli att man inte tidigare på vintern, när vår arbetsbörda inte är så stor, kan få fram dessa propositioner. Om man inte gjort det tidigare borde man nu överväga att omplanera arbetet inom kanslierna och verkligen se till att vi får rimliga arbetsförhållanden här i riksdagen.

I detta anförande instämde herrar *Bengtson* (cp) och *Åkerlund* (h).

Ordet lämnades härefter ånyo till herr HÜBINETTE (h), som nu anförde:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret, måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter fjorton dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, beslöt kammaren på särskilda propositioner att hänvisa ifrågavarande kungl. proposition till statsutskottet samt att bifalla herr Hübinettes hemställan om utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av samma proposition.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 68, angående ökat statligt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete; samt

nr 104, angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av motioner om upptagande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten; samt

nr 3, i anledning av motion om avskaffande av främlingslegionerna;

konstitutionsutskottets memorial:

nr 15, i anledning av granskning av statsrådsprotokollen; samt

nr 16, med förslag till ändring i riksdagsstadgan m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete jämte motioner;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-

getåret 1968/69 till byggnadsarbeten för vissa kulturändamål;

nr 45, i anledning av motioner om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB;

nr 46, i anledning av motioner om utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till studiesociala ändamål jämte motioner; samt

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nordiskt institut för samhällsplanering jämte motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, med anledning av motion angående beskattningen av totalisatorvinster;

nr 13, med anledning av motioner om skatt på utlandsresor;

nr 14, med anledning av motioner angående beskattningen av handikappades motorfordon, m. m.;

nr 15, med anledning av motioner angående värdeminskningsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse;

nr 21, med anledning av motioner beträffande missbruk av teknisk sprit;

nr 23, med anledning av motioner angående rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet;

nr 25, med anledning av motioner angående frivillig särbeskattning;

nr 26, med anledning av motioner om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen; samt

nr 28, med anledning av motioner angående beskattningen av företagsvinster;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt jämte motioner;

nr 18, i anledning av motioner om ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.; samt

nr 19, i anledning av motioner om effektivisering av statliga företag, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av motioner om höjning av åldersgränsen för erhållande av studiemedel, m. m.;

nr 20, i anledning av motioner angående frivillig tilläggssjukpenning vid barns börd;

nr 21, i anledning av motioner angående den frivilliga yrkesskadeförsäkringen;

nr 22, i anledning av motioner om havandeskapsersättning till kvinnliga studenter m. m.; samt

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461), jämte i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner om kontroll från trafiksäkerhets-synpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg;

nr 26, i anledning av motioner om obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.;

nr 27, i anledning av väckta motioner om borttagande i kyrkoböcker av anteckning om mental sjukdom;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 29, i anledning av väckta motioner om dels undantag för handikappade från parkerings- och stoppförbud för motorfordon, dels parkeringstillstånd för handikappade;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner; samt

nr 10, i anledning av motioner om vissa landskapsvårdande åtgärder; ävensom

Meddelande ang. enkel fråga

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av motioner om varudeklaration för tandkräm;

nr 14, i anledning av motioner om forskning angående ungdomens situation i samhället;

nr 15, i anledning av motioner om förläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel; samt

nr 16, i anledning av motioner angående kontroll av bilhandel och bilreparationer.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarrens ordningsstadga följande enkla

fråga denna dag framstälts av herr *Hübnette* (h) till hans excellens herr statsministern: »Anser Eders Excellens det tillfredsställande med hänsyn till riksdagens arbetsförhållanden att det framläggs så många och stora propositioner på en gång på för budgetpropositioner sista avlämningsdagarna?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 14.09.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Tisdagen den 26 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Ledamoten Nils T. Larsson får härmed med stöd av bifogade intyg anhålla om befrielse från göromålen under tiden den 18/3—den 31/3 1968.

Oskarshamn den 21/3 1968

Nils Theodor Larsson

Härmed får jag på begäran intyga, att riksdagsman *Nils Theodor Larsson*, Hammarby, Högsby, som den 18/3 1968 intogs och opererades för blindtarmsinflammation å Oskarshamns lasarett, på grund av ovannämnda sjukdom är oförmögen att delta i riksdagsarbetet under tiden 18/3—31/3 1968.

Oskarshamn den 21/3 1968

Nils Arbrink

Överläkare kir. avd.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapi-

talbudgeten för budgetåret 1968/69 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till högre utbildning och forskning samt vuxenutbildning jämte motioner; ävensom

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående de statliga företagsnämndernas verksamhet samt i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers berättelse i vad avser förslagsverksamheten inom statsförvaltningen.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 110, till Konungen i anledning av motioner om vissa åtgärder mot djurplågeri.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 111, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1968/69 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 68, angående ökat statligt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete; ävensom

nr 104, angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 2 och 3, konstitutionsutskottets memorial nr 15 och 16, statsutskottets utlåtanden nr 4 och 43—48, bevillningsutskottets betänkanden nr 11, 13—15, 21, 23, 25, 26 och 28, bankoutsittets utlåtanden nr 17—19, andra lagutskottets utlåtanden nr 18 och 20—23, tredje lagutskottets utlåtanden nr 25—29, jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 10 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 13—16.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Med hänsyn till omfattningen av de ärenden som avses i Kungl. Maj:ts propositioner nr 68, 69 och 101 hemställer jag att kammaren måtte medgiva att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. propositioner utsträcker, *dels* för propositionerna nr 69 och 101 till det sammanträde som infaller näst efter 14 dagar från det propositionerna kom kammaren till handa, *dels* för propositionen nr 68 till det sammanträde som infaller näst efter 13 dagar från det propositionen kom kammaren till handa, dvs. att sista motionsdagen för samtliga tre propositioner måtte bli den 5 april.

Denna hemställan bifölles.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om statlig garanti för Aktiebolaget Atomenergis förpliktelser enligt atomansvarighetslagen den 8 mars 1968.

Interpellation ang. jämställande i kompetenshänseende av svensk och finsk lärarutbildning

Ordet lämnades på begäran till fröken **RANMARK** (s), som yttrade:

Herr talman! Den efter hand alltmer utvidgade gemensamma nordiska arbetsmarknaden med den därav följande rörligheten över gränserna har i speciellt hög grad accentuerats i förhållandet mellan Finland och Sverige. Antalet i Sverige arbetsanställda finnländare hade under åren 1961—1967 ökat från 47 253 till 72 715.

Denna arbetsmarknadsmässiga rörlighet över gränserna innebär att en stor del av den finska arbetskraft som tar anställning i Sverige stannar här under relativt kort tid, medan andra betydande delar slår sig ner här för lång tid eller för all framtid. I samtliga fall innebär det på den svenska skolans samtliga stadier ett mycket uttalat behov av kompetenta lärarkrafter som helt behärskar både svenska och finska.

För de finska barn som tillsammans med sina föräldrar bosätter sig i Sverige är det, både med hänsyn till det kontinuerliga kunskapsinhämtandet och med hänsyn till deras introduktion i det svenska samhället, av avgörande betydelse att fullgoda samtidigt svensk- och finskspråkiga lärarkrafter får tillfälle att ägna sig åt dem.

Då tillgången på sådana lärare med svenskt medborgarskap är mycket ringa, råder för närvarande stora svårigheter att i den utsträckning som är önskvärd ge i Sverige bosatta finska barn undervisning på det finska språket. En utväg att öka tillgången på lärare av denna kategori i Sverige skulle vara att i undervisning här engagera finska lärare. Paradoxalt nog — eftersom detta skulle kunna bidra till en undervisningsservice som är önskvärd med tanke på den allmänna arbetskraftsrörligheten över gränserna — inskränkes denna möjlighet i hög grad av att den gemensamma nordiska ar-

Interpellation ang. jämställande i kompetenshänseende av svensk och finsk lärarutbildning

betsmarknaden inte gäller för lärare. Som en följd härav är för närvarande de anställningsvillkor och det dispensförfarande i de enskilda fallen beträffande kompetensen, som i Sverige kan erbjudas finska lärare, så föga attraktiva att de i betydande utsträckning motverkar försöken att med hjälp av finska lärarkrafter undervisa de finskspråkiga barnen i landet.

Sedan sex år har den nordiska kulturkommissionen handhaft beredningen av de åtgärder som förutsattes i Nordiska rådets år 1962 antagna rekommendation om en gemensam arbetsmarknad för lärare i de nordiska länderna. De hinder som härvid föreligger har emellertid förklarats vara i vissa sammanhang svåröverkomliga, varför någon framgångsväg, så vitt bekant, inte kommer att föreligga i någon nära framtid.

Ansträngningarna att via Nordiska rådet lösa frågan om den gemensamma nordiska arbetsmarknaden för lärare bör emellertid enligt min mening inte få hindra att en lösning av det ovan angivna finsk-svenska delproblemet åstadkommes på annan grundval.

Med stöd av vad ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få rikta följande fråga.

Överväger statsrådet att, i avvaktan på ett genomförande av en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare, pröva möjligheterna till ett arbetsmarknadsförfarande beträffande finska lärare i Sverige som, med garantier för tillfredsställande språkkunskaper, i kompetenshänseende jämställer i de båda länderna erhållen lärarutbildning och onödiggör det nu tillämpade dispensförfarandet i enskilda fall?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 783, av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 34, angående inskrivning och redovisning av värnpliktiga;

nr 784, av herr *Strandberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 35, angående organisation m. m. av försvarets rationaliseringsverksamhet;

nr 785, av herr *Peterson, Eric Gustaf*, och herr *Eriksson, Karl-Erik*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 44, med förslag till lag om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet;

nr 786, av herrar *Sveningsson* och *Enarsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 44, med förslag till lag om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet;

nr 787, av herr *Brundin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående inrättande av en dataskinfond och anslag till statskontoret för budgetåret 1968/69, m. m.; samt

nr 788, av herrar *Brundin* och *Strandberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51, angående vissa frågor rörande statliga företag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.06.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Onsdagen den 27 mars förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1968 den 27 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 68 § riksdagsordningen utse riksdagens ombudsmän och ställföreträdare.

Det antecknades:

att riksdagen den 14 december 1967 med bifall till vad sammansatta konstitutions- och första lagutskottet i sitt utlåtande nr 1 år 1967 hemställt beslutat om omorganisation av hittillsvarande justitie- och militieombudsmannaämbeten;

att beslutet om omorganisationen innebär att de två ombudsmannaämbetena med var sin riksdagens ombudsman jämte ställföreträdare ombildas till en riksdagens ombudsmannaexpedition med tre ombudsmän och två ställföreträdare;

att ämbetsperioden för nuvarande justitieombudsman utgår år 1968 och år 1969 för nuvarande militieombudsman; *att* den nya arbetsfördelningen mellan de tre ombudsmännen innebär:

En ombudsman bör öva tillsyn över vårdområdet, omfattande främst barn- och ungdomsvården, nykterhetsvården, socialvården, sjukvården och kriminalvården, samt av angränsande områden främst socialförsäkringen.

En ombudsman bör öva tillsyn över försvaret samt taxerings- och uppborðsväsendet. En omprövning i sistnämnda del bör ske i den mån åtals-

skyddet enligt 113 § regeringsformen upphävs.

En ombudsman bör öva tillsyn över civilförvaltningen i övrigt. Bland viktiga sakområden märks här plan- och byggnadsväsendet samt utbildningsväsendet. Hit bör också hänföras lantmåteriväsendet. Även ärenden angående allmänna handlingars offentlighet bör handläggas av denne ombudsman.

Tillsynen över domstolarna samt åklagar-, polis- och exekutionsväsendet bör delas mellan sistnämnda båda ombudsmän;

att enligt övergångsbestämmelse i antagen ny instruktion för riksdagens ombudsmän, som träder i kraft dagen efter val av ombudsmän år 1968, instruktionen skall »äga tillämpning på innehavaren av det nuvarande militieombudsmannaämbetet utan hinder av gällande ämbetsperiod»; varigenom denne blir justitieombudsman med de arbetsuppgifter som angivits för den andre av ovanstående ombudsmän;

att här förestående val av ombudsmän skall avse *dels* det första och det tredje av ovanstående områden, *dels* två ställföreträdare att i tjänstgöringen vara gemensamma för de tre ombudsmännen men för funktioner som avses i 98 § regeringsformen och 68 § riksdagsordningen, den ene att vara ställföreträdare för den ovan först nämnde och den andre för de två övriga nämnda ombudsmännen.

Vid val av ombudsman att öva tillsyn över vårdområdet, omfattande främst barn- och ungdomsvården, nykterhetsvården, socialvården, sjukvården och kriminalvården, samt av angränsande områden främst socialförsäkringen

befunnos valmännen ha utsett för ti-

den intill dess nytt val förrättats under fjärde året härefter

herr f. d. lagmannen Tor Alfred Bexelius med 42 röster.

Vid val av ombudsman att öva tillsyn över civiltförvaltningen i övrigt inbefattande plan- och byggnadsväsendet, utbildningsväsendet samt lantmäteriväsendet, över ärenden angående allmänna handlingars offentlighet samt, i den mån det ej ankommer på annan ombudsman, över domstolarna, åklagarväsendet, polisväsendet och exekutionsväsendet

befunnos valmännen ha utsett för tiden intill dess nytt val förrättats under fjärde året härefter

herr justitierådet Carl Ulf Vilhelm Lundvik med 41 röster.

Vid val av två ställföreträdare för riksdagens ombudsmän

befunnos valmännen ha utsett

herr hovrättsrådet Gunnar Thyresson med 43 röster och

herr hovrättsrådet Bror Erik Gustaf Petrén med 33 röster.

För den funktion som avses i 98 § punkten 1 regeringsformen och 68 § 4 stycket punkten 1 riksdagsordningen har valmännen utsett Thyresson att vara personlig ställföreträdare för ombudsmännen Henkow och Lundvik under deras respektive mandattid och Petrén att vara personlig ställföreträdare för ombudsmannen Bexelius.

*Axel Strand Gustaf Svensson
Ingrid Gärde Widemar G. Ivar Virgin*

På framställning av herr talmannen beslöts att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll skulle underrättas om de hållna valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Justerades ett protokollsutdrag.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill erinra om vad jag anförde förra onsdagen beträffande plenum nu på fredag. Några nya ärenden för behandling på fredag kommer inte att bordläggas. Under förutsättning att samtliga de nu på föredragningslistan upptagna ärendena hinner slutbehandlas i dag kommer arbetsplenum inte att hållas på fredag. Antalet ärenden i dag är emellertid mycket stort. Detsamma gäller antalet reservationer. Det är därför ingalunda uteslutet att plenum måste hållas på fredag. Om jag bedömer att behandlingen av ärendena kan slutföras till 23-tiden kommer jag att fortsätta till dess. I annat fall avbryter jag plenum ungefär kl. 22, och då blir det arbetsplenum på fredag.

Föredrogos och hänvisades motionerna nr 783 och 784 till statsutskottet,
motionerna nr 785 och 786 till konstitutionsutskottet samt
motionerna nr 787 och 788 till statsutskottet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om statlig garanti för Aktiebolaget Atomenergis förpliktelser enligt atomansvarighetslagen den 8 mars 1968.

Beträffande detta utlåtande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om upptagande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av motioner om upptagande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten.

I en i första kammaren av herr *Sörenson* och fru *Segerstedt Wiberg* väckt motion, nr 206, samt en i andra kammaren av herr *Rimås* väckt likalydande motion, nr 266, vilka hänvisats till utrikesutskottet, hade föreslagits, att riksdagen skulle hemställa hos Kungl. Maj:t om en undersökning snarast möjligt rörande möjligheten av att upptaga diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten exempelvis genom att ackreditera förestandaren för Svenska institutet i Rom som svensk diplomatisk representant i Vatikanstaten.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I:206 och II:266 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Den motion som vi nu behandlar och som jag har varit med om att bära fram har inte vunnit någon anklang. Utskottet behandlar ärendet mycket summariskt och finner tydligen inte motionen värd någon realbehandling. Det finns ingen reservation. Motionen har alltså inga möjligheter att vinna riksdagens bevägenhet, men jag vill ändå göra kammarens ledamöter uppmärksamma på några väsentliga faktorer som berörs i motionen och på några andra faktorer som jag tror vara relevanta i sammanhanget.

Vatikanstaten är ju en mycket sär egen konstruktion som är främmande för vår samhällssyn. Men Vatikanstaten är ett faktum, den existerar, den fungerar och, vilket synes mig vara mycket betydelsefullt, den övar ett betydande internationellt inflytande.

Vår situation internationaliseras mer

och mer, och denna utveckling sker mycket snabbt. För vårt land är det inte bara ett intresse utan ett ansvar att ha kontakter med en så stor del av världen som möjligt. Det är bättre att kunna direkt diskutera med folk än att inte kunna det. Det är bättre att ha förstahandskontakter med inflytelserika makter än att ha andrahandskontakter. Den grundsynen intar vi i frågan om Kinas relation till FN och det internationella arbetet. I det fallet hävdar vi att Kina skall inta sin plats bland världens nationer. Det medges att ärendena inte alls är parallella, men jag har en förnimmelse av att samma princip verkar i det ena som i det andra fallet. Det är här fråga om en önskan att få en internationell gemenskap där möjlighet till förstahandskontakter existerar.

Vatikanstaten övar ett betydande inflytande över många miljoner människor. En förnyelse av kristenheten äger för närvarande rum. Ett socialt och medmänskligt medvetande av mycket realistisk art arbetar sig fram och tar sig många konkreta uttryck. Kyrkornas världsråds konferens kring de kristnas ekonomiska och sociala ansvar i världen, som hölls i Genève 1966, är ett exempel på utvecklingen i den protestantiska världen. Andra Vatikan-konciliet är ett exempel på hur inom den romersk-katolska världen ett helt nytt ansvarstagande för mänskliga förhållanden håller på att arbeta sig fram.

Vatikanstaten har under senare år visat ett påtagligt intresse för fredsfrågan och tagit många initiativ i detta avseende. Vatikanstatens statsöverhuvud har haft kontakter med ledande statsmän från andra stater åtskilliga gånger. Vatikanstaten visar ett engagemang kring frågorna om u-landshjälp och social rättvisa. Vatikanstaten visar ett alltmer stigande intresse för de afrikanska och asiatiska staternas problem. Det synes mig verkligen rimligt att diplomatiska förstahandskontakter med en dylik stat upprättas, då sådana kontakter nu inte förekommer.

Om upptagande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten

Man kan naturligtvis säga som utskottet, att vi har goda förbindelser med Vatikanstaten och under hand har kunnat upprätthålla dessa förbindelser på ett någorlunda effektivt sätt. Det är nu gott och väl. Men såvitt jag kan se är detta en statisk syn. Vi kan nog underhand ha goda kontakter också i fortsättningen med Vatikanstaten, men här gäller enligt vårt sätt att se någonting mer: en aktiv diplomatisk kontakt med en stor, inflytelserik stat i en påtaglig, dynamisk förnyelse- och utvecklingsprocess i vår värld.

Motionen säger: »Sverige och Vatikanstaten har beträffande de stora internationella frågorna flera gemensamma intressen, för vilkas tillvaratagande direkta diplomatiska förbindelser skulle vara av stort värde. Detta gäller de båda staternas fredsbevarande verksamhet» — som jag redan antytt — »u-landshjälp och internationellt samarbete på olika områden. Med sitt enorma inflytande på många miljoner människors uppfattning i olika livsfrågor skulle t. ex. en ökad förståelse från Vatikanstatens sida för de svenska strävandena beträffande världens befolknings- och försörjningsproblem vara av största betydelse. Öppna och sakliga samtal i dylika frågor skulle möjliggöras genom direkta diplomatiska förbindelser, som även inom den romersk-katolska världen skulle skapa goodwill för Sverige och därmed främja vårt lands intressen.» Det synes mig som om denna grundsyn har saklig tyngd och bör av riksdagen beaktas.

Utskottet finner tydligen den sak som vi fört på tal oväsentlig. Utskottet finner den inte ens värd en kommentar. »Man wird verstimmt», som man ibland hör sägas på tyskt språk. Menar utskottet att vad vi sagt i motionen är så naivt att det inte en gång är värt en diskussion? Eller menar man att saken är så självklar att man med ett leende och några allmänna ordalag kan avfärda ärendet? Man anser tydligen inte

ens att vad som sagts i motionen är värt ett bemötande.

Det är värt att framhålla att det här gäller en politisk fråga. Förra året när en motsvarande motion, som jag inte hade väckt, diskuterades sökte man dra in svenska kyrkan i detta. Svenska kyrkan har, såvitt jag kan bedöma, inte ett dugg med den här saken att göra. Det är ingen religiös fråga alls. Det är fråga om Sveriges relation till en fungerande stat som har en egendomlig konstitution men som existerar, fungerar och utövar ett stort inflytande. Det är alltså icke en religiös utan en rent politisk fråga.

I motionen framföres ett förslag att ackreditera som svensk diplomatisk representant i Vatikanstaten föreståndaren för Svenska institutet i Rom. Nej, säger utskottet, ett sådant arrangemang skulle kunna vålla svårigheter ur olika synpunkter. När man läser vad utskottet skriver frågar man: Jaså, vilka svårigheter skulle det kunna vara? Det redogör utskottet inte för utan överlämnar åt riksdagens ledamöter att bilda sig en uppfattning om saken utan att de har något sakmaterial att bygga sin uppfattning på.

Herr talman! Jag tycker nog att utskottet kunde ha visat motionen ett något större intresse och åtminstone antydningssvis diskuterat dess argumentering. Det har dock lagts ned en hel del arbete på motionens utformning, och bakom motionen ligger en principiell syn som jag menar vara internationellt politiskt betydande. Vi motionärer — och jag hoppas andra i kammaren — skulle ha uppskattat att man mött motionen med något större respekt, med något större intresse och med något större energi än vad fallet nu blivit. Särskilt klart och välmotiverat är knappast utskottets ställningstagande. Dess skrivning är ytterst summarisk, och man avför motionen utan att ge riksdagen möjligheter till ett verkligt sakligt ställningstagande.

Om upptagande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten

Herr talman! Jag hemställer om bifall till det yrkande som framställts i motionen.

Häri instämde fru *Segerstedt Wiberg* (fp).

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Denna fråga diskuterades i fjol, då debatten var rätt livlig. Vi hade i år ingående överläggningar i utrikesutskottet och kom till samma resultat som i fjol, nämligen att det icke fanns någon framkomlig väg att lösa detta problem och att det dessutom fanns vissa andra skäl som gjorde att man inte f. n. bör ge sig in på spørsmålet.

Jag kan till sist nämna — utan att närmare bemöta herr Sörensons anförande — att utskottet har vissa förhoppningar att en del av de svårigheter som nu föreligger, när det gäller att lösa frågan om en svensk diplomatisk representation i Vatikanstaten, så småningom kommer att försvinna av sig själva. Detta kan möjliggöra att motionärernas önskemål måhända tillgodoses ett senare år.

Vi har i utskottet inte mött detta ärende med några leenden. Tvärtom har det varit föremål för ingående överläggningar, om jag inte minns fel har ärendet dryftats vid två tillfällen, och har säkerligen inte vållat utskottets ledamöter mindre arbete än motionärerna fått vidkännas. För min personliga del har jag fäst stort avseende vid möjligheten att så småningom kanske kunna ackreditera till denna syssla en diplomat från närmare håll än i Schweiz. Att göra en personbeställning och utse en icke diplomat, föreståndaren för Svenska institutet i Rom, till representant i Vatikanstaten har vi ansett olämpligt och för närvarande icke görligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **SÖRENSEN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka min ärade partikamrat herr Lundström för hans kommentar. Den som läser handlingarna kan faktiskt inte veta att utskottet — som han nu säger — ägnat en betydande del av sin tid åt den principiella fråga som här framförts. Det är uppmuntrande att höra att möjligheter förefinns att få mera effektiva relationer till Vatikanstaten.

Någon direkt beställning har icke gjorts i motionen om att så eller så skulle saken lösas, utan vad som har skett är att vi gett ett konkret exempel för att visa att möjligheter förefinns att åstadkomma en ackreditering vid Vatikanstaten.

Jag hoppas att de framstötter som gjorts ändå skall leda till att utrikesutskottet — eller den som bär huvudansvaret för dessa frågor — så småningom tar de initiativ som behövs för att de relationer skall skapas som här eftersträvas.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! I anledning av herr Sörensons uttalande vill jag understryka att utskottet verkligen inte gjort denna motion till föremål för någon »summarisk» behandling. Han trodde att någon realbehandling inte förekommit. Detta är felaktigt. Det faktum att utskottets utlåtande är kortfattat betyder inte att behandlingen varit summarisk, utan tvärtom har det varit en ingående behandling och särskild fördragning i ärendet. Det är heller inte fråga om någon underskattning eller någon bristande respekt för motionen och det syfte som ligger bakom, utan det är rent praktiska skäl som gjort att utskottet kommit fram till sin ståndpunkt.

Herr Sörenson relaterade med berättigande de insatser Vatikanstaten gör i många väsentliga samhällsfrågor,

Om upptagande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten

fredsfrågan och när det gäller de underutvecklade länderna. Det är självklart att man kan känna sympati och respekt för dessa yttringar av Vatikanens politik.

Men den fråga som här förelegat för utskottet att ta ställning till var en särskild ordning för upprättande av diplomatiska förbindelser mellan Sverige och Vatikanstaten. Det förelåg i fjol en motion som berörde samma ärende. Man hänvisade då från utskottets sida till att det faktum att officiella diplomatiska förbindelser icke är upprättade inte hindrat att god samverkan råder i alla gemensamma frågor.

I år har motionen tagit upp en annan linje än föregående år, och det var närmast den saken som vi hade att ta ställning till, nämligen att chefen för Svenska institutet i Rom skulle akkrediteras som svensk representant. Det skrivs helt kort att ett sådant arrangemang skulle vålla svårigheter ur olika synpunkter, och herr Sörenson klagade över att vi inte närmare gått in på dessa svårigheter. Det kan ju vara så att det inte är lämpligt att mera detaljerat ge en sådan beskrivning. Jag vill dock säga att svårigheterna har antytts inte minst från italiensk sida. Det finns en tredje part som också har intresse i detta sammanhang, och det är italienska regeringen.

Jag vill också påpeka att de förbindelser som vi under hand upprätthåller med Vatikanen fungerat mycket effektivt, och det visade sig inte minst i samband med kungens besök i Vatikanstaten. Ur alla de synpunkter som utskottet haft att beakta har vi kommit fram till den slutsatsen, att nuvarande arrangemang fungerar så effektivt att det för närvarande inte finns några skäl att godta motionsyrkandet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖRENSEN (fp):

Herr talman! Det lilla anförande jag här har hållit har i varje fall dragit

fram några argument från utskottets sida som inte fanns redovisade i utskottets skrivning. Varför kunde man inte ha redovisat dem? Jag är fullt medveten om att det finns saker och ting som inte kan fästas på pränt. Å andra sidan kommer vi här senare i dag att i dechargedebatten diskutera en fråga, som har att göra med beslutsmotivering. Det är ju så att vi här i riksdagen har att ta ställning till förslag som har framförts av engagerade riksdagsmän, och då bör det föreligga ett material som är så genomarbetat att det är sakligt möjligt för riksdagsmännen att ta ställning. Jag har mycket svårt att se, herr Möller, att utskottet denna gång har givit riksdagens ledamöter ett material som kan ligga till grund för ett ställningstagande i detta sammanhang.

Jag delar icke herr Möllers syn att motionen i år har fått en annan riktning. Men är det inte så, när man motionerar och befinner sig i oppositionsställning — jag hoppas att herr Möller skall få den erfarenheten från och med nästa riksdag — att man får fundera på hur man skall framföra ett förslag på ett sådant sätt att det så småningom vinner riksdagens ankläng. Någon principiellt ny linje företräder inte motionen i år, såvitt jag kan se, men eftersom utskottet i fjol i viss mån efterlyste hur en akkreditering skulle ske, har vi exemplifierat den möjligheten i motionen utan att kräva just den av oss antydda lösningen. Det är det förslaget, som utskottet skall ta ställning till. Principfrågan gäller alltså full akkreditering nere i Vatikanstaten. För att visa att möjlighet därtill föreligger har vi exemplifierat detta på det sätt vi har gjort i motionen.

Vi motionärer har alls ingenting att erinra mot att akkrediteringen ordnas på annat sätt. Motionen har i princip, herr Möller, inte fått en annan riktning än den hade vid förra riksdagen. Samma grundtankar som framfördes i fjol har även framförts i år. Jag har

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

förhoppningen att våra framstötter skall leda till en effektivisering av våra relationer med Vatikanstaten.

Vidare var det mycket intressant att höra en representant för den socialdemokratiska riksdagsgruppen här säga att Konungen varit där nere och att allting gick väl. Med all respekt för vår ärade monark, herr Möller, tror jag inte att Konungens besök i andra sammanhang av oss skulle bedömas som så väsentligt att vi skulle ta detta som huvudargument för att avslå förslaget om en levande relation med Vatikanstaten. Jag tror alldeles säkert att man kommer att kunna ordna vår ärade monarks besök både här och där utan ackreditering — detta ärende är icke för närvarande på bordet så att säga. Det är en sidofråga, som i detta sammanhang inte angår oss — all heder åt Konungen och all heder åt dem som ordnar hans besök, men den saken berör inte den fråga vi nu diskuterar.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Min referens till kungabesöket, herr Sörenson, var inte något huvudargument utan var just en sådan exemplifiering, som även motionärerna begagnat sig av. Men när det gäller motionens exemplifiering hade vi inom utskottet att beakta den konkreta tanke som förts fram i motionen, låt vara som exemplifiering, att föreståndaren för Svenska institutet i Rom skulle bli svensk diplomatisk representant i Vatikanstaten, och detta arrangemang fann vi ur flera synpunkter olämpligt.

För att sedan beröra mina möjligheter att framgent få arbeta i opposition vill jag säga, att jag tycker att herr Sörenson är så effektiv och charmant inom oppositionen att jag önskar honom lycklig framtid i den ställningen.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Bara en kort kommentar.

Det förhåller sig icke på det sättet att utskottet hade att ta ställning till ett yrkande i motionen att en bestämd person skulle ackrediteras i Vatikanstaten, utan det är här fråga om ett exemplifierande. Principfrågan är att en ackreditering måste ske, och denna fråga måste skiljas från exemplifieringen. Utskottet hade alltså icke att ta ställning till en exemplifiering — den hade vi bara gjort för att underlätta för utskottets medlemmar att fundera på saken.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motion om avskaffande av främlingslegionerna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 15, i anledning av granskning av statsrådsprotokollen.

Konstitutionsutskottet hade jämlikt regeringsformen verkställt granskning av statsrådsprotokollen för tiden från början av 1967 års riksdag till början av innevarande års riksdag.

I förevarande memorial hade utskottet först i två korta avsnitt lämnat en översikt över statsrådsprotokollens innehåll samt en redogörelse för granskningsarbetets organisation och uppläggning. Därefter hade utskottet i ett avsnitt med flera underrubriker redovisat den verkställda granskningen. Konstitutionsutskottet hade särskilt granskat handläggningen av administrativa partsärenden, främst besvärssären-

den, från allmänt förvaltningsrättsliga synpunkter.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande memorialet anmält den granskning som utförts samt resultaten därav.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Även om årets decharge-memorial är så enhälligt att det inte ens finns ett särskilt yttrande eller en blank reservation, så kanske det ändå finns anledning att något uppmärksamma detta konstitutionsutskottets memorial nr 15.

Dechargebehandlingen och debatten omkring den var i gångna tider en stor händelse i riksdagen. Sedan den maktfördelning, den parlamentariska sammansättning kommit till, vilken vi i många år haft partierna emellan, är emellertid denna granskning av regeringens handlande inte längre av samma politiska betydelse.

I en framtida ny författning skall konstitutionsutskottet granska regeringens handlande och redovisa sin uppfattning om vad som förtjänar att uppmärksammas, men att utkräva något politiskt ansvar är inte meningen, liksom vi inte heller i år gjort några försök i den riktningen.

När konstitutionsutskottet även i år natt fram till ett enhälligt memorial har det också denna gång — det kan gott framhållas — liksom förra året gjorts stora ansträngningar för att nå denna enighet och detta resultat. Med god vilja har det också lyckats.

Den granskning som skett har bedrivits efter samma linje som förra året, en granskning av administrativ praxis på vissa avsnitt. När det gäller dechargebehandlingen kan vi säkert göra samma uttalande som förra året: Statsråden har inte i sitt handlande varit mer fullkomliga än att det även i år kunnat framföras anmärkningar. Men den erfarenhet vi har talar för att det säkert inte blivit mer än reservationsanmärkningar. Statsråden är inte fullkomliga

Ang. granskning av statsrådsprotokoll och kommer inte att bli det heller. Det finns också material i dagens betänkande som vittnar om detta.

Vi har funnit det vara av värde att granskningsarbetet har haft den uppläggningsen att ärendena har granskats från rättsliga synpunkter, medan politiskt ansvarskrävande som sagt har skjutits åt sidan. Utskottet framhåller att det även i år varit en försöksverksamhet som bedrivits, ett förspel till dechargebehandlingen enligt en ny författning.

Redan förra året uppmärksammade utskottet vad vi som enskilda ledamöter kände till, nämligen att besvärärenden som fördes till Kungl. Maj:t ofta tog mycket lång tid att pröva. I år har utskottet valt ut detta avsnitt av regeringsarbetet, så att vi har fått se litet närmare på Kungl. Maj:ts handläggning av besvär- och ansökningsärenden av olika slag.

När utskottet i år har undersökt de principer Kungl. Maj:t tillämpar vid sin granskning av besvärärenden och när det gäller tillstånd som lämnas av regeringen, så har utskottet funnit det sätt varpå ärendena handläggs inte alltid vara utan anledning till kritik. Jag tror också att det finns många människor som är beroende av och har intresse av att deras besvärärenden blir avgjorda så snart som möjligt.

Vi har ingen anledning till någon kritik mot remissförfarandet i allmänhet, utan här uttalas att det, rätt utnyttjat, är en värdefull tillgång och fyller en viktig rättssäkerhetsfunktion. Men det finns tillfällen då detta remissförfarande är alltför omständligt och drar alltför långt ut på tiden.

Redan i föreskrifter som utfärdats så tidigt som 1931, alltså för snart 40 år sedan, framhölls att remissförfarandet inte borde följa ett mönster som inte var förenligt med önskemål om skyndsamt och att så långt som möjligt borde undvikas onödigt och ineffektivt arbete inom förvaltningen.

När ett remissvar i ett ärende tar en månad eller någon månad, så tycker ut-

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

skottet inte att detta är något anmärkningsvärt, och det stora flertalet remissärenden klaras av inom denna tidsram. Däremot har utskottet funnit en del fall där remisstiden varit mycket lång utan att detta varit motiverat.

När Kungl. Maj:t skickar ärenden på remiss, så fastställs inte alltid någon remisstid. De flesta av oss riksdagsledamöter ute ifrån landet får sig säkert medskickade en del ärenden från hemorten vilka vi skall försöka lägga till rätta och påskynda. När jag förra året efterlyste ett besvärärende från min hembygd, som var remitterat av Kungl. Maj:t, och frågade hur lång remisstid som blivit utsatt, fick jag svaret att man har slutat att sätta ut någon remisstid för detta ämbetsverk, ty vederbörande håller ändå inte några remisstider. Det skall självklart inte vara så, att remisstid utsättes för den ena remissinstansen men inte för den andra. Departementet bör kunna finna en form för att få in remissvaren inom rimlig tid.

Utskottet framhåller också beträffande remisstiderna att de, om inte särskilda skäl föreligger till annat, inte bör utsträckas utöver vad som visat sig möjligt i flertalet av de ärenden som granskningen omfattar.

Av de bilagor som redovisas framgår att det förekommer ärenden där remisstiden varit två, tre år och i något fall ännu längre tid.

Att remissförandet tar ett, två, tre år är något som måste uppmärksammas; här bör en ändring och rättelse ske.

Dessa remisstider överensstämmer inte alls med de tider remissinstanser får när det gäller stora och mycket omfattande utredningsbetänkanden på hundratalet, ja ofta på flera hundra, ibland kanske till och med tusen sidor.

Här finns möjligheter till ändring, och här bör åtgärder vidtas, så att denna många gånger slentrianmässiga ordning inte får förekomma.

Remissförandet skall inte vara sådant att det saknar betydelse för ärendets prövning utan endast är ägnat att

onödigt fördröja avgörandet, och det skall, framhåller utskottet, göras en noggran prövning av behovet.

Sedan remissförandet blivit avslutat kan ett ärende lätt bli lagt åt sidan, och då dröjer det länge innan Kungl. Maj:t kommer fram till ett beslut. Så bör det inte vara, utan ärenden i fråga om vilka enskilda personer, allmänna inrättningar, organisationer och institutioner väntar på beslut bör avgöras av Kungl. Maj:t så snart som möjligt. Personal härtill saknas inte i Kungl. Maj:ts kansli.

Utskottet har funnit ganska små ärenden som tagit fem, sex år, i ett fall sex år och fem månader att handlägga. En sådan ordning är inte rimlig och bör inte förekomma.

Ibland har Kungl. Maj:t tagit upp till behandling för sent inkomna besvärärenden. Utskottet har upptäckt och redovisat att för sent inkomna ärenden har remitterats, och först när Kungl. Maj:t har tagit upp ärendet för beslut har man funnit att ärendet har måst avskrivas då det har kommit in för sent. En sådan sak borde självklart ha upptäckts långt tidigare. Inte skall remissinstanserna ha besvär med ärenden där Kungl. Maj:t redan är förhindrad att fatta beslut.

Under en rubrik i detta utlåtande ger utskottet till känna sin uppfattning att Kungl. Maj:t allmänt sett bör gå in för att motivera sina beslut. En sådan ordning förekommer redan nu i vissa fall, men utskottet uttalar att här föreligger något av betydelse som vidare bör följas med uppmärksamhet. Jag anser att här finns en allmän uppfattning och ett allmänt önskemål att Kungl. Maj:t liksom underlydande myndigheter går in för att motivera beslut i ärenden som här åsyftas.

Det finns anledning, herr talman, att uttala tillfredsställelse över att utskottet i oughetens tecken kan redovisa dessa för allmänheten och vårt allmänna liv så värdefulla synpunkter som utlåtandet innehåller. Allt pekar mot att den

tid är förbi, då konstitutionsutskottet skall försöka utkräva politiskt ansvar. När det bara inte sker i form av anmärkning kan utskottet enas om betydelsefulla uttalanden. Må det vara tillåtet att här uttala den hälsningen, att detta utlåtande skall studeras av dem som har att handlägga de ärenden i kanslihuset som här åsyftas och att det även länder till efterrättelse.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än att dechargememorialet lägges till handlingarna.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har i år företagit en granskning som bygger på ett systematiskt studium av administrativ praxis inom departementen. Detta betyder att utskottet har fortsatt den försöksverksamhet som påbörjades förra året. Den kan sägas innebära att man på praktisk väg söker utröna hur de framtida arbetsformerna bör fungera, vilka återfinns hos författningsutredningen och i grundlagberedningens direktiv, alltså när vi får en annan form av utkrävandet av det politiska ansvaret i enlighet med det parlamentariska systemet.

Denna gång har, som herr Sveningsson framhöll, granskningen inte gällt några särskilda ärenden utan allmänna frågor såsom handläggningstid, remissförfarande, principer för kommunicering och beslutsmotivering.

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk för att dröja vid alla de synpunkter som granskningen har föranlett. Rent allmänt skall jag nöja mig med att säga att den lett fram till den slutsatsen att det finns behov av åtskilliga förändringar, främst i fråga om den praxis som tillämpas vid remissbehandlingen av ärenden gällande enskildas ansökningar och besvär. Behovet av förbättringar är så mycket större som Kungl. Maj:ts praxis ofta är normerande för den övriga förvaltningen.

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

I höstas sade justitieminister Kling i ett interpellationssvar här i kammaren att remissförfarandet är ett betydelsefullt led i utredningen av förvaltningsärenden. Justitieministern betonade även att både ur den enskildes och ur samhällets synpunkt är det av värde att kontakter sker via remisser. I annat fall kan rättssäkerheten komma i fara eller samhällets resurser inte rätt utnyttjas.

Dessa synpunkter delas väl av alla liksom de då delades av interpellanten, herr Jacobsson. Samtidigt gäller att se till att förfarandet inte blir slentrianmässigt och mekaniskt följer ett visst mönster.

I höstas diskuterades huruvida man vid remissförfarandet skulle följa ett så gammalt cirkulär som 1931 års. Jag skulle tro att det hade varit bra om man följt dessa kloka ord och relativt enkla anvisningar. När man inte gjort det, torde detta mera bero på att man fallit tillbaka på mycket äldre förebilder och alltså inte på att man övergått till moderna och effektivare metoder. De förebilder man har haft tycks ha varit av mycket gammalt datum, från åtskilliga hundra år tillbaka.

Nya anvisningar signaleras nu, och man kan kanske hoppas — men jag vet inte om man vågar det — att det därmed skall bli likartade och entydiga regler för samtliga departement. Lagstiftningsreglerna torde i själva verket inte kunna lösa alla dessa problem. Här blir det mer fråga om att en vettig praxis får vara avgörande. I de skriv-anvisningar som nu skall tillämpas tas för övrigt inte sikte på väsentliga frågor, utan där är det mest fråga om formalia.

Jag vill gärna understryka att de undersökningar eller stickprov som företagits av utskottet inte ger en enbart negativ eller övervägande negativ bild. Avsikten har inte heller varit att få fram en sådan. Sätter man upp regler om hur remissbehandling skall ske och att den skall ske med viss skynd-

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

samhet, vilket även besvärssakkunniga föreslagit, så skall naturligtvis reglerna följas, men av exemplen i bilagorna framgår att så inte har skett och att den nuvarande ordningen inte är tillfredsställande.

Sannolikt kan man räkna med att i tusentals ärenden har remissvaren dröjt ett halvår eller mer. Ändå har det ofta gällt små ärenden och korta svar. Ibland har angivits en viss tidsbegränsning för ett remissvar i en instans men inte för nästa remiss till en annan myndighet. I betänkandets bilagor finns ganska drastiska exempel på onödiga dröjsmål. Ett sådant gäller då en person ansökte om omprövning av sina pensionsförmåner och måste vänta drygt fyra år innan svaret kom. Det ärendet behandlades snabbt av första remissinstansen men låg sedan desto längre i väntan på att slutbehandlas. I ett annat pensionsärende blev den sammanlagda handläggningstiden över sex år. Också i brådskande besvärssärenden har det inträffat att remissbehandlingen dragit ut så länge, att när besluten äntligen kommit har de saknat intresse. Så har varit fallet i fråga om en del tjänster, vid begäran om anstånd med tjänstgöringstiden eller då en utnämning överklagats.

I anslutning till ett av de ärenden utskottet granskat vill jag understryka nödvändigheten av att intrång inte får ske i tredje mans rätt. I det omnämnda fallet hade en person redan tillträtt befattningen, då det upptäcktes att en annan sökandes handlingar förbisetts. Den senare erhöll efter överklagande tjänsten som den redan utnämnde berövades — detta ett halvår efter det att denne tillträtt tjänsten.

Av betänkandet framgår också att i fråga om s. k. underremisser sker ofta inte någon prövning av remissbehovet. Den exempelsamling som återfinns i bilaga 5 visar att besvär ofta leder till den orimliga ordningen att underordnade myndigheter, som redan tidigare yttrat sig, uppmanas komma in med

nya yttranden, trots att i sak inte framkommit något nytt. Följden är att myndigheterna upprepar vad de tidigare sagt och kanske broderar ut litet mer. Denna slentrian torde vålla statsverket mycket stora kostnader genom slöseri både med arbetskraft och dyrbar tid.

Besvärssakkunniga har också varnat för det dubbelarbete som följer av att ett ärende handläggs långsamt, dubbelarbete i form av inläsning av flera tjänstemän och liknande. De varnar också för den otrygghet som den enskilde måste uppleva vid alltför långa dröjsmål.

När det gäller parts rätt att få del av handlingar eller den s. k. kommuniceringen av handlingar kan konstateras att praxis inom departementen är oenhetlig och ofta schablonmässig. I vissa fall erhåller parten underrättelse, när remissyttranden har inkommit. De översänds sedan till denne efter begäran och mot avgift. I andra fall översänds avskrift av yttrandena utan särskild begäran. Utskottet förordar det sistnämnda förfarandet och anser alltså att det är felaktigt att ta ut avgift av part.

Också när det gäller motiveringen av konseljbeslut efterlyser utskottet en konsekvent praxis. Utvecklingen går mot en vidgad motivering av beslut, men det är svårt att finna någon principiell linje i regeringens handläggande. En sådan skulle vara av så mycket större betydelse som konseljbesluten ofta är normgivande för underordnade myndigheter. Man bör av regeringen kunna kräva att den föregår med gott exempel, vilket nu knappast är fallet.

Slutligen, herr talman, har utskottet uppmärksammat att Kungl. Maj:t i instruktionen av den 10 mars 1963 har givit beskickning eller konsulat rätt att ta i förvar den som är misstänkt för brott ombord på fartyg eller luftfartyg. Föreskrifter om åtgärder av detta slag torde motsvaras av bestämmelser i rättegångsbalken. Man kan med andra ord allvarligt ifrågasätta om inte riksdä-

gen här har förbigåtts. Lagstiftningsmakten tillfaller som bekant regering och riksdag gemensamt. När det gäller åtgärder som berör den enskildes rätts-säkerhet är det otillfredsställande att ingripanden sker på administrativ väg och utan att riksdagens samtycke har inhämtats.

Herr talman! Jag summerar. Gentemot handläggningen av flertalet ärenden rörande remisser, kommunikering och motivering av beslut skall inte riktas kritik. Men granskningen har ändå visat att praxis på dessa områden är så pass oenhetlig och inkonsekvent att utskottets granskning bör föranleda åtgärder för att åstadkomma en bättre ordning, detta inte minst med tanke på rättssäkerheten inom förvaltningsområdet och på regeringens ställning såsom normgivande för hela förvaltningen. JO har här uträttat och uträttar ett stort arbete, men självfallet kan vi inte räkna med att man ute i landet skall handlägga ärendena med önskvärd snabbhet och omdömesgillhet, om landets högsta myndighet inte följer en strikt ordning utan har en oenhetlig praxis och en bristande tillsyn.

Herr talman! Jag har inte något särskilt yrkande.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! För andra året i rad har, såsom förut påpekats, konstitutionsutskottet kunnat framlägga ett enhälligt dechargebetänkande. Den försöksverksamhet som genomfördes förra året efter de principer som författningsutredningen hade förordnat har fått en framgångsrik och lyckosam fortsättning.

Vad som enligt min mening är särskilt tillfredsställande är att man kan konstatera att utskottet inte bara har gjort på stället marsch utan också gått flera steg framåt på den väg som man slog in på i fjol. Utskottet har i år tagit ett större grepp om granskningsuppgiften och har lyckats ge betänkandet

Ang. granskning av statsrådsprotokoll en betydligt större rent saklig tyngd än någon gång tidigare.

Förra året låg det väsentliga i att utskottet över huvud kunnat enas om att åtminstone försöksvis genomföra en ny uppläggning och inriktning av dechargen och att man även lyckats nå fram till enighet om ett rimligt antal konkreta frågor och ärenden, som gav en tillräcklig substans åt dechargebetänkandet. I år har man tagit upp en rad stora och viktiga frågor rörande handläggningen av enskilda partsärenden och enats om utförliga skrivelser med önskemål och reformkrav på ett flertal punkter. Om än formuleringarna genomgående gjorts hovsamma är betänkandet sakligt innehållsrikt och förtjänt av ett noggrant beaktande både inom departementen och i underlydande myndigheter.

Jag skall, herr talman, litet närmare utveckla vad jag menade med att konstitutionsutskottet i år tagit ett avsevärt större grepp på granskningsuppgiften än tidigare.

För att riktigt uppfatta och förstå innebörden och betydelsen av detta måste man gå långt tillbaka i historien, ända till 1809. Grundlagsreglerna om dechargearbetet står i stort sett oförändrade kvar i sin ursprungliga lydelse. Vad grundlagsfäderna tänkte sig då de skrev reglerna var att konstitutionsutskottet på grundval av statsrådsprotokollen skulle göra en allmän granskning, en granskning av statsrådsledamöternas ämbetsutövning i stort. Detta framgår, såvitt jag förstår, alldeles klart av regeringsformens lydelse.

Förfarandet kom emellertid redan från början att i praktiken gestalta sig som en detaljgranskning. Allsköns enskilda avgöranden och ärenden har plockats fram och lagts till grund för kritik mot statsråd.

Jag tror att man vågar påstå, att det var just detta detaljgranskningssystem, som ledde till att förfarandet förföll och råkade i vanrykte sedan parlamentarismen vunnit erkännande i vårt

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

land. Särskilt från början av 1930-talet, då den parlamentariska regeringsmakten stabiliserades, har ju dechargeförfarandet och konstitutionsutskottet inte haft anledning att rosa marknaden. Detta sammanhänger säkert på ett avgörande sätt med att man inriktat sig på småsaker. Utvecklingen hade kunnat bli en annan om man följt grundlagsfädernas intentioner och gjort en allmän granskning och fällt allmänna omdömen. Dechargen hade då kunnat i det moderna parlamentariska systemet bli ett forum, där oppositionen framfört sin allmänna kritik mot regeringens sätt att sköta sitt fögderi. Dechargen hade på en sådan väg kunnat ge en ersättning för det dagordningsinstitut vi saknar i vår författning. Detaljmarknadsystemet var emellertid alltför väl etablerat då det parlamentariska systemet genomfördes; det var faktiskt hävdvunnet sedan mer än ett århundrade. Utvecklingen stod därför inte att hindra. Den politiska dechargen tynade bort.

Jag tror, herr talman, att det är realistiskt att betrakta dagens dechargebetänkande som den slutliga dödförklaringen av den klassiska dechargen. Vad man fått i stället är ett helt nytt granskningsförfarande, inriktat på en väsentligen administrativ tillsyn, en motsvarighet till JO-funktionen i fråga om departementen. Författningsutredningen förordade en sådan reform, och nu har den utan några som helst grundlagsändringar genomförts i praktiken av konstitutionsutskottet. Det avgörande steget togs förra året, men som jag sade inledningsvis har utskottet i år tagit ytterligare viktiga steg framåt.

Den stora händelsen i år är att detaljkritiken lyser med sin frånvaro. För första gången sedan sin tillkomst har konstitutionsutskottet verkligen samlat sig till ett ordentligt grepp om sin granskningsuppgift. Detta är någonting som är värt både uppmärksamhet och erkännande såväl här i huset som i departementen och hos

underlydande myndigheter. Det är onekligen en betydande kraftinsats att lyckas reformera ett så gammalt institut som dechargeinstitutet. Man har all anledning att förvänta sig, att utskottets uttalanden därmed skall tillmätas en väsentligt ökad betydelse. Av stor vikt är i år att observera, att utskottet är enigt. Det är inte fråga om någon oppositionskritik utan om administrativa, helt partipolitiskt neutrala önskemål och synpunkter.

Jag sade nyss, att det här betänkandet får uppfattas som en dödförklaring av den klassiska, politiska dechargen. Jag vill tillägga att grundlagberedningen och regeringen just har tillhandahållit vad som kan motsvara begravningsritualen. I propositionen om en partiell författningsreform föreslås bl. a., på grundval av grundlagberedningens betänkande, att misstroendeförklaring skall införas som en form för utkrävande av parlamentariskt ansvar. Då en sådan förklaring skall kunna riktas både mot regeringen som sådan och mot enskilt statsråd, kommer all anledning att saknas för att i framtiden åter politisera konstitutionsutskottets granskningsarbete.

Jag skall inte gå närmare in på de olika ämnen som konstitutionsutskottet har tagit upp i sitt betänkande. Här har tidigare getts en god översikt över innehållet, och jag kan därför hänvisa till vad som har sagts.

Jag vill för egen del bara understryka att *alla* frågorna är av den största betydelse, inte bara för en effektiv förvaltning utan också för de enskilda medborgarnas rättssäkerhet. Det finns mycket för statsmakterna att uträtta för att förbättra de enskildas rättsställning i förhållande till den ständigt svällande förvaltningsbyråkratin. Både lagstiftningsåtgärder och åtgärder på det praktiska förvaltningsplanet är påkallade och angelägna. Konstitutionsutskottet har med årets dechargebetänkande sökt lämna ett bidrag till en positiv utredning. Jag hoppas att detta

inte går spårlöst förbi utan vinner tillbörlig uppmärksamhet från regeringens sida.

Jag har, herr talman, inget yrkande. Jag ber att få ansluta mig till de yrkanden om att memorialet skall läggas till handlingarna som redan har framställts.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Årets granskningsbetänkande är enhälligt. Det finns inga reservationer och inga särskilda yttranden.

I fjol var enhälligheten inte fullständig i det att sju ledamöter fann sig föranlåtna att på en punkt avge ett särskilt yttrande. Dessutom redovisades i fjol i en bilaga till betänkandet vissa ärenden som hade varit föremål för granskning men beträffande vilka inga yrkanden hade ställts i utskottet. Var och en vet att anledningen till det var att det inte gick att få enighet inom utskottet i dessa ärenden — det hade framgått vid utskottets överläggningar — och att de ledamöter som tagit upp ärendena i fråga för att inte äventyra enigheten på andra punkter avstod från att ställa yrkanden under förutsättning att ärendena — på det sätt som sedermera skedde — i sak redovisades i betänkandet.

I årets betänkande finns inte något liknande. Alla utskottets ledamöter står gemensamt bakom varje ord i betänkandet, och några avvikande meningar har inte uttryckts eller markerats. Man frågar sig vad anledningen är.

Utskottets tillämpning av de nya riktlinjerna för arbetet var det första året helt naturligt ganska trevande. En jämförelse mellan fjolårets betänkande och det som nu föreligger visar, att utskottet i år lagt upp sitt arbete betydligt mer systematiskt. Det uttrycks i memorialet så att »granskningen denna gång från början inriktats på ett systematiskt studium av vissa allmänna frågeställningar». Härigenom har utskottets arbete fått en mera principiell inrikt-

Ang. granskning av statsrådsprotokoll
ning men också en syftning mot framtiden, som skapat bättre förutsättningar för enighet än den mera detaljbetonade granskning som tidigare förekommit och som i stor utsträckning levde kvar ännu i fjol.

Man har anledning tro att utskottsledamöterna från regeringspartiet med den ändrade målsättningen för granskningsarbetet tillägnat sig en vidare syn på lojaliteten mot statsråden än de hade ännu i fjol. På annat sätt kan man inte förklara att utskottet kunnat enas om en skrivning som, om också hovsam i ordalagen, riktar en i vissa stycken bister kritik mot arbetsgången i Kungl. Maj:ts kansli. Väl har man i diskussioner med utskottskolleger från regeringspartiet hört den synpunkten framföras, att denna kritik riktar sig mot expeditionsschefer och andra ämbetsmän i karriären och inte mot statsråden, men detta är väl ändå att ta litet för lätt på statsrådsansvaret. Det är departementschefen som bär högsta ansvaret också för den administrativa sidan i departementen. Det är inte orimligt att kräva att departementscheferna med den stora frihet de har att välja medarbetare också skall skaffa sig praktiska möjligheter att övervaka den administrativa delen av departementsarbetet.

Kungl. Maj:ts ställning som högsta besvärinstans inom vida sektorer inom samhällslivet ställer stora krav. Handläggningen av besvärärenden får inte kännetecknas av administrativa brister. När det inom olika delar av ett och samma departement tillämpas olika praxis när det gäller kommunicering med part — i ena fallet kommunicering endast på begäran och mot avgift, i andra fallet kommunicering i alla ärenden utan att begäran framställts och utan avgift — då brister det betänkligt i ledning och samordning av departementsarbetet, för vilket departementschefen ytterst bär ansvaret. Att sedan förhållandena i detta och andra avseenden är helt olika i olika departement tyder på att det saknas tillfredsställande samord-

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

ning mellan departementen, en brist för vilken ansvaret ytterst drabbar regeringschefen.

Den 5 juni 1931 — alltså för i det närmaste 37 år sedan — utfärdade Kungl. Maj:t ett cirkulär till statsmyndigheterna angående remisser verkställande och besvarande. I cirkuläret anbefallde Kungl. Maj:t vederbörande förvaltningsmyndigheter och befattningshavare att noga pröva behovet av remisser innan beslut fattades om sådana.

Tre punkter framhölls särskilt i cirkuläret.

Yttranden skall inte infordras i vidare omfattning eller från andra än som är nödvändigt för ärendets utredning.

Om yttrande anses nödvändigt endast i visst avseende, skall detta uttryckligen anges i remissbeslutet.

Om underremiss erfordras, skall remissbeslutet innehålla uttrycklig uppgift om vem eller vilka som skall höras. Uttrycket »efter vederbörandes hörande» bör undvikas.

Det är klara och bra regler. De utfärdades som sagt 1931 av den dåvarande regeringen för att tillämpas inom hela statsförvaltningen.

Det borde vara självklart att inom Kungl. Maj:ts kansli tillämpa samma regler som regeringen anbefallt förvaltningsmyndigheterna. Men det gör man inte. Den undersökning som konstitutionsutskottet gjort om tillämpningen av remissförfarandet i regeringsärenden visar, att Kungl. Maj:ts kansli i mycket liten utsträckning tillämpar de principer som Kungl. Maj:t föreskrivit genom 1931 års cirkulär. De oarter inom förvaltningen, som man ville utrota genom dessa föreskrifter, lever ännu i dag — efter 37 år — i väsentliga stycken kvar i Kungl. Maj:ts kansli.

Konstitutionsutskottet har ägnat ett avsnitt av sitt betänkande åt frågan om motivering av Kungl. Maj:ts beslut. Det har rapporterats att departementen den 1 april skall gå över till s. k. systematisk maskinskrivning. Den systematiska

maskinskrivningen syftar framför allt till enhetlighet — standardiserad uppställning av akter och skrivelser, vänsterrak skrift, enkelt radavstånd i varje stycke och dubbelt mellan styckena osv. — enligt metoder som har utarbetats av statskontoret och som redan i flera år har tillämpats inom stora delar av statsförvaltningen.

Som ett led i detta arbete har utarbetats skrivanvisningar för departementen, daterade den 1 februari och anbefallda till användning av statsrådsberedningen den 20 februari i år. I dessa skrivanvisningar för systematisk maskinskrivning — som alltså i första hand är avsedda för maskinskriversona i departementen — har man också tagit in vissa anvisningar för den handläggande personalen, bl. a. om motivering av Kungl. Maj:ts beslut.

Sammanträffandet i tid mellan utfärdandet av dessa anvisningar och utskottsgranskningen är naturligtvis helt tillfälligt. Inte heller finns det någon anledning att hänga upp sig på den form vari dessa anvisningar meddelats. Det är bara att konstatera, att regeringen på detta område tagit ett initiativ som lett till att utskottets uttalanden om motivering av konseljbeslut i viss mån redan förlorat sin aktualitet.

Studiet av bilagorna — särskilt de exempelsamlingar som de innehåller — är en nyttig läsning. Man finner där exempelvis att civildepartementet, som förvisso inte tillhör de mera arbets-tyngda, i några ärenden som avgjorts under 1967 tagit anmärkningsvärt god tid på sig.

En pensionerad städerska ansökte den 12 augusti 1964 att få tillgodoräkna viss tid som tjänsteår. Statens personalpensionsverk, som fick ärendet på remiss, funderade på det ett år och fyra månader, innan det avgav sitt yttrande som var på fem rader. Därefter funderade departementet vidare i ytterligare ett år och fyra månader, innan det fattade beslut som innebar att ansökningen lämnades utan åtgärd.

För att komma fram till samma beslut på en ansökan av en musiklärare om tillgodoräkning av vissa anställningstider för pension behövde departementet fundera i nästan exakt två år, sedan alla handlingar hade inkommit.

En folkskollärare kom in med en ansökan i ett likartat ärende den 8 februari 1961. Det avgjordes — med negativt resultat — den 6 juli 1967, dvs. efter sex år och fem månader. Ärendet hade ursprungligen inkommit till skolöverstyrelsen, som låg på det ett år och elva månader, innan ärendet vidarebefordrades till departementet. Det remitterades nästan omgående till statens pensionsanstalt, varifrån det återkom efter en och en halv månad. Det låg därefter fyra år i departementet. Så kom man på att skicka det på remiss till statens personalpensionsverk, som återkom med yttrande efter fyra månader. Men därefter gick det snabbt: beslut meddelades efter tio dagar.

En pensionerad flaggunderofficer ansökte om omprövning av beviljade pensionsförmåner den 28 januari 1963. Förmodligen väntade han otåligt på resultatet av sin ansökan. Han fick svar den 6 september 1967 — efter något mer än fyra år och sju månader. Ärendet hade då legat fyra år och en månad i departementet sedan remissyttrandena inkommit.

Det är möjligt att dessa fyra ärenden ger en missvisande bild av förhållandena i civildepartementet. Det är möjligt, men inte sannolikt. De här fyra ärendena har nämligen kommit fram vid en stickprovsundersökning av ett begränsat antal ärenden i olika departement, och det finns därför anledning tro att det inte är fråga om någon isoleerad företeelse. Civilministern borde nog med det allra snaraste ta sig en titt på departementets balanslistor över oavgjorda ärenden.

Till sist vill jag med tillfredsställelse konstatera att utskottet enhälligt uttalat sitt ogillande av handläggningen av ett besvärärende i justitiedepartementet.

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

I detta ärende, som fru Segerstedt Wiberg berörde, har Kungl. Maj:t upphävt ett lagakraftvunnet beslut i ett utnämningssärende och därmed berövat den utnämnde en tjänst, till vilken han utnämnts i laga ordning av en lägre myndighet. Utskottet har sålunda slagit vakt om principen att lagakraftvunna beslut inte får omprövas, om tredje mans rätt därigenom skulle kränkas.

Herr talman! Jag ber att få instämma i de förut framställda yrkandena.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Man kan vara tveksam när det gäller debatten om årets dischargearbete. Man tycks vilja leva kvar i det gamla, när man har tagit till orda i anledning av memorialet.

En annan sak bör man även ha i minnet. Man har att tänka på vad talmannen vid början av detta sammanträde sade om handläggningstiden av dagens ärenden. Det memorial som nu behandlas gäller även handläggnings-tid, och den bör inte heller i detta fall vara onödigt lång. Därför ifrågasätter jag om det skall vara nödvändigt att föredra vad som står i memorialet. Jag tycker att även detta kan vara ett missbruk av handläggnings-tid.

Jag ber, herr talman, att detta memorial måtte läggas till handlingarna.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag vill uttrycka min förvåning över vad utskottets ärade ordförande har anfört. Det är visserligen sant att vi har ont om tid, men det gäller dock här väsentliga frågor. Jag tycker att det skulle vara mycket märkligt om utskottet inte hade något att berätta för kammaren efter en så ingående granskning och om ett så betydelsefullt memorial som det föreliggande.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande memorial till handlingarna.

Ang. bidrag till frivilliga organisationer

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 16, med förslag till ändring i riksdagsstadgan m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—43

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 44***Ang. bidrag till frivilliga organisationer**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 5 440 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 452, av herr *Enarsson m. fl.*, och II: 662, av herr *Oskarson m. fl.*, hade anhållits, dels, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 6 015 000 kronor, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad i motionerna anförts angående rätten för frivilligorganisationer att vid utbildning av B-personal för krigsmaktens räkning taga i anspråk till förfogande ställda statliga medel.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 452 och II: 662, såvitt nu vore i fråga, till Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 5 533 000 kronor,

2. i anledning av motionerna I: 452 och II: 662, i vad de avsåge statsmedel för utbildning av B-personal, giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anförde.

Reservation hade avgivits av herrar *Fritz Persson (s)* och *Rikard Svensson (s)*, fru *Wallentheim (s)* samt herrar *Mårtensson (s)*, *Johansson i Norrköping (s)* och *Kellgren (s)*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 452 och II: 662, såvitt nu vore i fråga, till Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 5 440 000 kronor.

Herr talmannen anförde, att överläggningen vid förevarande punkt jämväl finge beröra punkterna 45—49 i detta utlåtande.

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! Vid behandlingen av punkt 44 i statsutskottets utlåtande nr 4 har första avdelningen gjort vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag och bifallit ett motionsyrkande om omfördelning av vissa anslag.

Vi är några medlemmar av statsutskottet, som inte kunnat vara eniga med majoriteten om denna ändring utan i stället ansett att man bör bifalla departementschefens förslag. Vi är på det klara med att det inte gäller någon anslagsökning utan endast en omfördelning, men departementschefen har framhållit att 1966 års värnpliktskommitté sannolikt blir färdig med sitt arbete under 1968 och att proposition i anledning av denna utredning beräknas komma att föreligga till nästa års riksdag. Vi tycker då att man bör kunna vänta med de föreslagna ändringarna till dess att man fått ta del av utredningsresultatet och till dess att man fått se vad remissvar och annat kom-

mer att innebära. Sedan bör man avvakta propositionen i ämnet.

Det är väl högst ovanligt, att i varje fall statsutskottet föreslår riksdagen att fatta beslut i en fråga, som är under utredning, när det utlovats ett förslag i ärendet så snart som till det kommande året. Detta är, herr talman, anledningen till att vi i ärendet avgivit en reservation, i vilken yrkandet helt ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag på de berörda punkterna.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen under punkten 44.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Reservanternas ståndpunktstagande i denna fråga om ett ökat stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna verkar nog på mig något liknande berättelsen om prinsessan på ärten.

Här har statsutskottet och riksdagen år efter år uttalat sig synnerligen positivt för ett ökat stöd till dessa organisationer. Alla tycks vara eniga om att dessa frivilliga försvarsorganisationer fyller en viktig uppgift inom försvarsorganisationen, både ur opinionsbildande synpunkt och ur effektivitetssynpunkt. Dessa organisationer är dessutom ekonomiskt fördelaktiga för både staten och försvaret.

Men när det gäller att sätta något innehåll bakom orden och infria vad man tidigare lovat, då backar man ur. Här är det inte fråga om några belopp som organisationerna äskat eller ens motionärerna begärt utan endast om vad överbefälhavaren har ansett sig kunna föreslå, dvs. inklusive bidraget till sjövärnsskåren cirka 200 000 kronor mer än vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Det borde inte råda några delade meningar härom, tycker jag för min personliga del. Det sägs då, att en utredning sysslar med dessa frågor och att vi

Ang. bidrag till frivilliga organisationer i avvaktan på utredningsresultatet bör nöja oss med vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Jag skall medge att detta är ett argument som inte utan vidare kan viftas bort, och jag har personligen stor respekt för att man under sådana omständigheter bör visa stor återhållsamhet, en princip som jag personligen i de allra flesta fall brukar följa. Men här har utredningen dragit längre ut på tiden än vi räknat med. Vi har i första avdelningen också som ledamot utredningsmannen Bengt Gustavsson i Eskilstuna, och tillsammans med honom har vi diskuterat oss samman om det förslag, som utskottet här presenterat. Detta förslag från avdelningens sida är enhälligt — som herr Rikard Svensson mycket riktigt framhöll.

Någon risk för att vi med detta förslag skulle föregripa vad utredningsmannen kommer att föreslå föreligger således inte. Inte heller är det här fråga om några ökade utgifter. Det på denna punkt höjda anslaget bör — såsom utskottet framhåller — utgå inom försvarets kostnadsram, och utskottet förutsätter därför att Kungl. Maj:t vidtar de medelsförändringar under övriga punkter, som härigenom kan bli erforderliga.

Att detta skulle bereda departementschefen några särskilda problem har jag svårt att tro. Att inom en femmiljardersbudget placera in de 200 000 kronor, som det här är fråga om, torde inte vara något oöverstigligt. Av de anslag som då närmast kunde komma i fråga för denna lilla minskning har exempelvis diskuterats övningsanslagen, som för armén är upptagna till cirka 77 miljoner kronor och för marinen till 29 miljoner kronor. Som jag uppfattar läget finns det därför knappast något argument som motsäger utskottets ståndpunktstagande.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Ang. bidrag till frivilliga organisationer

Herr SVENSSON, RIKARD, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara fråga herr andre vice talmannen, hur många ärenden det under riksdagsarbetet har skrivits välvilligt om och hur många gånger vi har fått fortsätta att vara med om att göra detta utan att vi har fått precis allt vad vi önskat.

Jag skulle också vilja fråga, om herr andre vice talmannen kan peka på ett enda fall där en verkschef hundraprocentigt har fått sig tilldelat vad han har önskat?

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det vågar jag inte ha någon speciell mening om. I detta fall torde man ändå kunna säga att det är ett sakligt berättigat ståndpunktstagande här av avdelningen.

Beträffande verkschefens hemställan så är det här bara fråga om en *omfördelning* av medel.

Herr GUSTAVSSON, BENGT, (s):

Herr talman! De frivilliga försvarsorganisationerna får väl anses ha två huvuduppgifter. Den ena är att utgöra en kontaktlänk mellan folk och försvar, och den andra är att utbilda personal för befattningar i försvarets krigsorganisation. Man kan t. ex. nämna att kvinnoorganisationerna utbildar personer till 80 000 sådana befattningar. Jag begriper helt enkelt inte hur det kommer sig att detta inte uppmärksammas och uppskattas mer än som sker. Vad är alternativet? Jo, att 80 000 flera män, under repetitionsövningar, vid beredskap och under krig, med tvångsinkallelser, skulle få hämtas från familjer och ordinarie arbete till uppgifter, som kvinnor som har det så ordnat att det går för sig binder sig för frivilligt.

Se också på befälsutbildningsorganisationen FBU. Mot den har riksdagen

direkt lutat sig när den vid värnpliktsbeslutet 1966 räknade med att frivillig befälsutbildning skulle kompensera, i förhållande till behovet, avkortad utbildning för stora kategorier av värnpliktigt befäl. Det värnpliktiga befälet är ju 80—90 procent av befälet i krigsorganisationen. Frivilligorganisationerna sparar alltså pengar åt staten genom att mönstra upp frivilliga till verksamhet, som annars skulle få klaras av inkallat folk.

Hur finansieras frivilligorganisationernas verksamhet? Jo, genom statsbidrag, lotterier och frivilliga bidrag! Det är på bidragssektorn det har kärvat till. Jag måste erkänna att jag personligen inte är så ledsn för detta. Jag tycker faktiskt, att om riksdagen beslutar vissa försvarsfunktioner, då skall den också betala vad det kostar och inte räkna med att näringsliv och enskilda genom direkta eller indirekta bidrag skall dra en del av lasset.

Jag är ju inte en sådan där »på alerntenriksdagsman» som reagerar med interpellationer och dylikt när någonting händer — tyvärr är jag litet för sävlig för sådant — men nog tyckte jag det var bra när en kollega i andra kammaren sade ifrån för en tid sedan, då en sådan där kanal från mecenat till försvarsändamål kom till kännedom. Konsekvensen av det instämmandet bjuder mig att försöka medverka till att de insatser riksdagen väntar från frivilligorganisationerna så långt möjligt betalas med statsmedel.

Det tyckte tydligen regeringen också och höjde anslaget trots att utredning pågår. Vad avdelningen enhälligt har gjort är att föreslå en något större höjning av anslagen än regeringen har gjort. Ingendera föregriper utredningen. Det vet regeringen och det vet utskottet.

Reservanterna åberopar pågående utredning och avstyrker utskottets lilla uppjustering av Kungl. Maj:ts förslag men biträder regeringsförslaget som i sig rymmer större delen av höjningen.

Reservanternas motivering vänder därför sin största tyngd mot deras egen slutsats. Hade reservanterna varit konsekventa skulle de ha verkat för avslag på regeringsförslaget och bifall till fjolårets anslag.

Jag vet ju liksom de av mina partivänner som står bakom utskottets förslag — flertalet av dem gör ju det trots att några har reserverat sig — att det inte finns utrymme för höjning av försvarsutgifterna. Därför har vi medverkat till en skrivning, som säger att höjningen bör utgå inom försvarets kostnadsram. Vi förutsätter i skrivningen att Kungl. Maj:t vidtar därför erforderliga åtgärder. Vi har hört oss för med Kungl. Maj:t, så vi vet att justering den vägen är möjlig. Den höjning av anslagen till frivilligorganisationerna som vi hoppas riksdagen kommer att bifalla kommer — får man förmoda — att räknas av från arméanslaget. Det är ju armén som har största nyttan av frivilligorganisationernas insatser.

Den sammanlagda summan är faktiskt inte större än 172 000 kronor. Den skall som sagt räknas av från annat anslag, så voteringen gäller inget annat än om arméchefen eller frivilligorganisationerna skall ha pengarna. Jag är övertygad om att general Göransson har användning för pengarna och att han skulle använda dem väl, om riksdagen följde reservanternas och gav honom dem, men jag tror liksom utskottsmajoriteten att nöden är större hos frivilligorganisationerna och hoppas att riksdagen låter det omtvistade beloppet gå till dem.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! Reservanternas har gått med på en viss höjning men inte på vad avdelningen har föreslagit. Reservanternas har helt anslutit sig till departementschefens förslag, och det innebär en betydande uppräknig. Jag

Ang. bidrag till frivilliga organisationer tycker att avdelningen kunde ha varit nöjd med vad departementschefen räknat upp och lugnat sig till dess utredningen i vanlig ordning lagt fram förslag i frågan.

Herr Bengt Gustavssons resonemang om var man skall ta pengarna kan ju föra tanken dithän, att det väl måste finnas något annat anslag som är för stort, eftersom man utan vidare kan ta medel där. Då uppkommer frågan, om vi inte i det trängda statsfinansiella läge, som vi nu befinner oss i, borde ta reda på om det inte finns fler förslag som man kan tumma på!

Herr GUSTAVSSON, BENGT, (s):

Herr talman! Nu kom herr Rikard Svensson på en ljus idé! Den tycker jag att vi skall ansluta oss till på *alla* områden. Om det föreslås förändring eller reform på något område — på det sättet, att något gammalt skall försvinna eller reduceras — skall vi i linje med herr Rikard Svenssons förslag avslå det nya och göra reducering på det gamla.

Finge vi hålla på tillräckligt länge på det sättet skulle vi så småningom ha återfört det här verket dit där våra fäder började. Det kan väl ändå inte vara meningen?

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! Herr Gustavssons resonemang måste väl anses innebära, att departementschefen inte har haft någon möjlighet att bedöma de här frågorna.

Herr GUSTAVSSON, BENGT, (s):

Herr talman! Departementschefen har haft möjlighet att bedöma frågan och han har föreslagit en betydande uppräknig. Men vi utskottsledamöter förbehåller oss den rätt som vi ju faktiskt också har att göra vår egen bedömning. Även om jag vanligtvis är

Ang. förvärv av konst för statens byggnader

mycket kungatrogen har jag tillåtit mig att den här gången medverka till att föreslå en liten förändring i Kungl. Maj:ts förslag. Jag tycker att jag kan göra det med gott samvete därför att jag vet att det inte kostar statskassan ett öre.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Rikard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 44 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 2.

Punkterna 45—64

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Ang. förvärv av konst för statens byggnader

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under budgetåret 1968/69 beställa konst för högst 2 200 000 kronor samt b) till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 625, av herr *Wirtén*, och II: 771, av fru *Gärde Widemar*, hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under nästa budgetår beställa konst för 300 000 kronor i tillägg till Kungl. Maj:ts förslag, dvs. för 2 500 000 kronor avseende inköp budgetåret 1969/70.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 625 och II: 771, såvitt nu vore i fråga, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under

Ang. förvärv av konst för statens byggnader

budgetåret 1968/69 beställa konst för högst 2 200 000 kronor,

2. att riksdagen till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Tobé* (fp), *Westberg* (fp), *Sjönell* (cp) och *Sterne* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 625 och II: 771, såvitt nu vore i fråga, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva statens konstråd att under budgetåret 1968/69 beställa konst för högst 2 500 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 43 behandlas anslagen till vissa kultur- och bildningsändamål m. m. I anslutning till Kungl. Maj:ts förslag har också behandlats ett stort antal motioner — inte mindre än 37 stycken mot 23 i föl. Antalet motiverade reservationer har också blivit mycket stort.

Departementschefen framhåller i propositionen att ett huvudsyfte med de statliga åtgärderna på kulturområdet är att vidga möjligheterna för skilda befolkningsgrupper att oberoende av bostadsort och ekonomiska förutsättningar få del av konst, musik, teater och andra kulturyttringar. Därför har de ökade ekonomiska resurser som ställts till förfogande under de senaste åren i betydande del använts till försöksverksamhet med riks-konserter och riksutställningar, samtidigt som stödet till turnéteaterverksamheten avsevärt förbättrats.

Denna prioritering har kanske gjort att arkiv, museer, bibliotek och andra institutioner kommit i kläm. Som ex-

empel kan nämnas att kungl. biblioteket fått 4,5 tjänster mot begärda 24, nationalmuseum 2 mot 13 begärda osv.

För något år sedan beslöt riksdagen om åtgärder som successivt skulle förvandla våra museer från de gammalmodiga och dammiga institutioner, som de i många fall varit, till mer tidsenliga och attraktiva kulturorgan, vilket också skett med många av dem. Vi inom statsutskottet som hade förmånen att resa i Dalarna i höstas kunde, när vi var i Orsa, uppleva hur ett museum kan levandegöra nuet. Vi läser också om hur man genom konserter och vad som betecknas som »jippon» försöker få folket till museerna.

Frågan är emellertid, om det reformarbete som har påbörjats kan fortsätta, om anslagen framöver inte ökar. Jag tror därför att även om vi i år har varit mycket återhållsamma så går det inte i längden, utan vi måste också tänka på denna del av kulturen.

Jag vill inledningsvis beröra också ett par andra frågor. För att kunna tillgodogöra sig konserter, konst och teaterföreställningar behövs det inlärning och träning. Det är tydligt att vi måste lära oss att ta emot kulturens yttringar. Det sker i bästa fall i hemmet och i skolan, och det fortsätter kanske i studiecirklar eller på annat sätt. De kulturpedagogiska frågorna har nog inte tillräckligt beaktats i vårt samhälle.

En annan viktig förutsättning för kulturspridningen är att kulturfrågorna tillräckligt förankras lokalt och regionalt. Kulturcentertanken, detta att man under ett tak skulle samla ortens kulturyttringar, kan vara en lösning, som tyvärr ännu inte fått samma framgång i vårt land som i många andra länder. Men det är ju en annan fråga.

På denna punkt behandlas nu ramen för konstbeställningar till statens byggnader med syfte att bereda ökade arbetsmöjligheter för konstnärerna.

Det kan då vara skäl att erinra om det positiva mottagande som den s. k. procentregeln fick vid 1962 års riks-

Ang. förvärv av konst för statens byggnader

dag. Regeln syftar ju till att anslaget för inköp av konst för statens byggnader inte bör understiga 1 procent av den samlade kostnaden för nybyggnation av statliga byggnader. Det är givet att en sådan här procentregel endast skall tjäna som en riktpunkt vid beräkning av medelstillsättning. Man skall givetvis inte slaviskt knyta kostnaden för den konstnärliga utsmyckningen till just denna procentsats, men den skall peka framåt och visa på vilket sätt vi bör stödja konstnärernas alster.

Konstrådet erinrar nu om att kostnaderna för statliga nybyggnader, av vilka en betydande del anses böra få del av anslaget för konstförvärv, beräknas för nästa budgetår uppgå till 620 miljoner kronor, vilket, om procentregeln skulle tillämpas, betyder cirka 6 miljoner för konstutsmyckning. Detta talar för att den ram som vi nu föreslår i reservationen, nämligen 2,5 miljoner kronor — en uppräknings med 300 000 kronor av vad departementschefen har föreslagit och även utskottsmajoriteten godtagit — är mera realistisk och helt, tycker jag, i linje med vad riksdagen har antagit såsom riktpunkt, nämligen att vi ständigt skall försöka närma oss talet 1 procent.

Ja, herr talman, med detta har jag velat motivera vad reservanterna har andragit om en förhöjning av ramen för inköp av konst till offentliga byggnader till 2,5 miljoner kronor mot föreslagna 2,2 miljoner kronor.

I detta anförande instämde herr *Olsson, Johan*, (cp).

Herr **LARSSON, HERBERT**, (s):

Herr talman! Den statsfinansiella situationen lägger allvarliga hinder i vägen för ambitionen att förbättra de konstnärliga yrkesutövarnas arbets- och levnadsvillkor.

Med den motiveringen inleder motionärerna sin motion, nr 625 i denna kammare och nr 771 i medkammaren. Därmed har motionärerna klart angi-

vit, att statsfinanserna spelar en avgörande roll vid bestämmandet av de belopp som skall anslås, i detta fall till förvärv av konst för utsmyckning av statens byggnader.

Utskottsmajoriteten har också beaktat den ekonomiska situationen, när vi stannat för bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

I sammanhanget bör det erinras om att en uppräknings av anslaget skett under senare år. I årets förslag ges ett beställningsbemyndigande på 2,2 miljoner, innebärande en uppräknings med 200 000 kronor.

Reservanterna hänvisar till den s. k. enprocentregeln, som föreslogs i proposition nr 103 år 1962. Herr Nyman har nyss yttrat att den regeln skall vara en riktpunkt. Utskottet delar den uppfattningen, men redan då enprocentregeln inskrevs gjorde man vissa reservationer. Herr Nyman anser att en uppräknings med ytterligare 300 000 kronor skulle innebära att man liksom tagit ett större steg mot regelns förverkligande. Jag kan knappast instämma med honom — jag tror snarare att man skall se reservanternas förslag som ett överbud; utskottsmajoriteten har väl också sett saken på det viset.

Jag ber, herr talman, att med denna korta motivering få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **NYMAN** (fp):

Herr talman! Vi kommer säkerligen att flera gånger vid behandlingen av detta utskottsutlåtande möta orden »den statsfinansiella situationen» som motiv för yrkanden om avslag på motioner. Jag tror inte att man skall missbruka den motiveringen — det kan också finnas skäl att avvika från den linjen och gå med på höjda bidrag.

Herr Larsson berörde enprocentregeln. Jag försökte på ett ganska mjukt sätt framhålla att man liksom inte skall fastna vid en sådan regel. Å andra sidan kan vi ju inte komma ifrån att of-

Ang. förvärv av konst för statens byggnader

fentliga byggnader för drygt 600 miljoner kronor skall uppföras, och en procent skulle betyda omkring 6 miljoner kronor till konstnärlig utsmyckning. Om då ramen för konstbeställningar är 2,2 miljoner och man lägger till ytterligare 300 000 kronor, tycker jag det är överord att tala om överbud. Det är bara så att vi tycker att höjningen bör ske litet snabbare.

För min del anser jag detta väl motiverat. Konstnärerna vill ju i likhet med alla andra yrkesutövare producera arbeten för försäljning, de vill möta uppskattning och få ersättning för vad de gör genom att stat, kommun och enskilda köper deras verk. Med sitt arbete stimulerar de medborgarnas längtan efter skönhet. Konst på offentliga platser och i offentliga byggnader kan bidra till att folk lär sig och mer lär sig att uppskatta och njuta av konst. Jag var i mitt förra yttrande inne på att vi måste liksom lära oss konsttilläggnandet. Det är ingenting som kommer av sig självt — man måste öva upp känslan för det vackra och sköna.

Därför anser jag det på längre sikt riktigt att vi uppmuntrar konstnärerna och köper så mycket vi kan av deras produktion. Det är också anledningen till att vi har denna ram för konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader. Samhället har ett ansvar för sina konstnärer, vi skall göra allt vi kan för att stimulera dem.

Anspråket i vår reservation är mycket blygsamt, och jag ber återigen att få yrka bifall till den.

Herr LARSSON, HERBERT, (s):

Herr talman! Jag vill understryka att utskottet har ställt sig positivt när det gäller den konstnärliga utsmyckningen. Vad som skiljer oss åt är endast de 300 000 kronorna. Jag tror inte vi behöver tvista så mycket om den goda viljan. Här är det mera fråga om en bedömning som är anpassad till den ekonomiska situationen. I det utlåtande som vi nu behandlar föreligger en hel rad

med reservationer — som herr Nyman redan har erinrat om i sin översikt när han inledde debatten i den här frågan — och det är uppenbart att de förslag som där framförs tillsammans innebär en rätt betydande utgiftsökning.

Förra året, då de offentliga byggnaderna beräknades kosta omkring 800 miljoner kronor, begärde motionärerna i frågan en ökning av ramen för konstbeställningar med 500 000 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. I år har yrkandet modifierats till att avse en ökning med 300 000 kronor; detta sagt inom parentes. Jag tror att det här mera rör sig om en bedömningsfråga än om en principiell skillnad.

Med detta ber jag, herr talman, att än en gång få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nyman begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 2 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om anslag till nordiska författarstipendier

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 94;
Nej — 38.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 2.

Punkten 3

Om anslag till nordiska författarstipendier

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 905 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de under punkten 2 angivna motionerna I: 625 och II: 771, såvitt nu vore i fråga,

dels motionen II: 203, av herr *Hector m. fl.*,

dels motionen II: 763, av herr *Arvidson*,

dels ock motionen II: 764, av herr *Arvidson*.

I sistnämnda motion hade anhållits, att riksdagen måtte a) bifalla förslaget om inrättandet av fyra nordiska stipendier om 5 000 kronor vardera, b) avslå

förslaget om att det erforderliga beloppet, 20 000 kronor, skulle tagas ur författarfondens s. k. fria del, c) för ändamålet anvisa 20 000 kronor som ett särskilt anslag under åttonde huvudtiteln samt d) bifalla förslaget att beloppet skulle ställas till styrelsens för Sveriges författarfond förfogande att användas i särskilt föreskriven ordning.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 625 och II: 771, II: 203 och II: 763, samtliga motioner i vad de avsåge höjning från och med budgetåret 1968/69 av biblioteksersättnings grundbelopp,

2. att riksdagen måtte avslå motionen II: 203 i vad den avsåge hemställen om en plan för successiv höjning av biblioteksersättnings grundbelopp,

3. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och hemställen under a) i motionen II: 764 måtte besluta inrätta fyra stipendier för författare från de övriga nordiska länderna,

4. att riksdagen måtte avslå hemställen under b), c) och d) i motionen II: 764,

5. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 625 och II: 771, II: 203 samt II: 763, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. måtte anvisa ett förslagsanslag av 2 905 000 kronor.

Vid punkten hade avgivits två särskilda, med 1 och 2 betecknade reservationer.

I den med 2 betecknade reservationen hade herrar *Arvidson* (s) och *Tobé* (fp) beträffande nordiska författarstipendier ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts för-

Om anslag till nordiska författarstipendier

slag och med bifall till hemställan under b), c) och d) i motionen II: 764 till Nordiska författarstipendier för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 20 000 kronor.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! År 1964 beslöt Nordiska rådet att rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att i samråd med vederbörande fackorganisationer utreda möjligheterna för att genomföra en sådan ordning beträffande ersättning till författare för bibliotekslån m. m. att likställighet uppnås mellan författare från samtliga nordiska länder. Man ville då också att stipendier skulle inrättas. Förslaget blev att 20 000 kronor i varje land skulle anslås. I Sverige föreslår regeringen nu att detta belopp skall tas ur författarfondens fria del.

Mot detta har herr Arvidson protesterat i en motion, där han hänvisar till Nordiska rådets rekommendation. Han har dock tagit fel på år, vilket utskottet också gjort. Detta föranleder mig att undra om utskottet har läst igenom Nordiska rådets handlingar.

Nordiska rådet säger nämligen mycket klart att man »önskar understryka, att förutsättningen vid förverkligandet av planerna på en nordisk bibliotekserättning bör vara, att de förmåner, författarna i de nordiska länderna i detta nu med stöd av de gällande bestämmelserna åtnjuter, icke får inskränkas genom en utvidgning av ersättningsrätten till att gälla även grannländernas författare. För detta ändamål bör särskilda statsmedel anvisas». Herr Arvidson har velat påpeka att varken departementschefen eller utskottet har följt rekommendationen på den punkten.

Det betyder med andra ord att man försämrar möjligheterna för svenska författare genom att ta beloppet ur Nordiska författarfondens s. k. fria fond, som annars används till stipendier åt svenska författare.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 2 av

herrar Arvidson och Tobé vid punkten 3. I reservationen vill man rätta till det misstag som här har begåtts.

Häri instämde herr *Hilding* (fp).

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Under denna punkt förekommer ett flertal motionsyrkanden, bl. a. av herr Arvidson som, förutom andra ting, även tagit upp frågan om bibliotekersättningarna.

När det gäller anslagen under kulturavsnittet för kommande budgetår har det varit en strävan att söka sprida kulturaktiviteterna. I år satsas det särskilt på teatrar och rikskonsertorganisationen — exempelvis Riksteatern, som är ett värdefullt kulturinslag för landsortens vidkommande, och stadsteatrar. Det föreslås där en uppräknings med cirka 23 miljoner kronor.

Stöd till yrkesutövare inom konstnärssområdet utges i tre olika former: konstnärstipendier, konstnärbelöningar och författaresättningar. Låt mig erinra om att anslagen till konstnärstipendier har ökat kraftigt under 1960-talet — från 182 000 kronor 1960/61 till 3 174 000 kronor för nästa budgetår. Beloppet till konstnärbelöningar har under samma tid ökat från 1,2 miljon kronor till 6,8 miljoner kronor, som äskas för nästa år. Utskottet ställer sig positivt till en ökning av bibliotekserättningens grundbelopp på något längre sikt, men förutskickar att frågan prövas under sedvanliga former i anslutning till budgetbehandlingen.

Fru Segerstedt Wiberg tog upp frågan om de nordiska stipendierna på 20 000 kronor, som enligt departementschefens förslag skall tas ur författarfondens fria del. Jag föreställer mig att beloppet inte är mycket att slåss om. Jag kan erinra om att fondens styrelse, om jag inte minns fel, på eget initiativ begärt att få dela ut nordiska stipendier ur fonden. Att detta förslag med hänsyn härtill skulle vara någon större överraskning har jag svårt att föreställa mig.

Om anslag till nordiska författarstipendier

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Att det inte är ett stort belopp begriper vem som helst. 20 000 kronor är inte mycket, det är det minsta man kan ta till. Men det är inte det frågan gäller, herr Petersson. Frågan nu gäller att man har gått ifrån Nordiska rådets rekommendation att dessa pengar icke skall berövas de inhemska författarna. Nordiska rådet har en uttrycklig rekommendation, och det förvånar mig att statsutskottet går ifrån rekommendationen på denna punkt. Vi kommer längre fram till en punkt där statsutskottet direkt tar en nordisk rekommendation till förevändning för att ingenting göra. Då är man så högaktningfull mot Nordiska rådet att man inte anser sig kunna göra något alls — jag ber att få återkomma till den punkten senare.

Här står uttryckligen att statsutskottet tagit ställning till Nordiska rådets utlåtande. Men då tycks man ha förbiset att där sägs, att »företagningen vid förverkligandet av planerna på ett nordiskt biblioteksväsen bör vara, att de förmåner, författarna i de nordiska länderna i detta nu med stöd av de gällande bestämmelserna åtnjuter, icke får inskränkas genom en utvidgning av ersättningsrätten till att gälla även grannländernas författare. För detta ändamål bör särskilda statsmedel anvisas». Detta har skett i grannländerna, där man efter vad jag kan förstå icke har ett bättre statsfinansiellt läge än Sverige. Men här tar man alltså medel ur författarfonden i stället för ur budgeten, enligt Nordiska rådets förslag. Det var det min fråga gällde, alltså: Av vilken anledning frångår man rekommendationen?

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Med anledning av fru Segerstedt Wibergs upprepade påståen-

den om innebörden av Nordiska rådets rekommendation, skall jag be att få citera klämman i rekommendationen från Nordiska rådet. Den lyder: »att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att i samråd med vederbörande fackorganisationer utreda möjligheterna för att genomföra en sådan ordning beträffande ersättning till författare för bibliotekslån m. m., att likställighet uppnås mellan författare från samtliga nordiska länder».

Det är såvitt jag förstår en något annan innebörd i den än vad fru Segerstedt Wiberg gör gällande att rekommendationen har.

I sakfrågan vill jag, herr talman, bara säga att vi i departementet aldrig fick anledning att formellt underställa frågan författarfondens styrelse. Lösningen att ta medel ur den nordiska kulturfonden visade sig inte realiserbar. I det läget tog vi i departementet underhandskontakt med författarfonden, som tyckte att det enklaste skulle vara att ta medel till stipendierna ur fondens fria del. På så sätt skulle man skapa ett administrativt enkelt system, som innebar att författarfondens styrelse kunde dela ut stipendierna i samma takt som antalet stipendier byggdes ut.

Det är vidare väsentligt att man gör klart för sig att de svenska författarna inte berövas några medel genom denna anordning. Konstruktionen innebär nämligen att samma belopp som ställs till förfogande för nordiska författares vistelse i Sverige disponeras för svenska författares besök i de andra nordiska länderna. I själva verket innebär konstruktionen, sådan den föreligger i utlåtandet och i propositionen, endast en öronmärkning av vissa stipendier till att avse besök i de nordiska grannländerna.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag medger att klämman i rekommendationen är den som

statsrådet läst upp. Men tidigare i samma rekommendation säger man klart att särskilda statsmedel bör anvisas. Detta framhålles i den motion som herr Arvidson lagt fram och där han även anser att man här berövar de svenska författarna vissa belopp. I de andra nordiska länderna tar man som jag framhållit medlen över budgeten.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag vill bara understryka för kammaren att själva rekommendationen icke innehåller det som fru Segerstedt Wiberg gjorde gällande att den innehöll.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt i fråga om mom. 4 samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Härefter gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. 4 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Arvidson och Tobé vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Segerstedt Wiberg* begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 3 mom. 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. bidrag till de kungl. teatrarna

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Arvidson och Tobé vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Ang. bidrag till de kungl. teatrarna

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till de kungl. teatrarna för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 33 839 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 361, av fru *Diesen m. fl.*, och II: 460, av herr *Nordstrandh*, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en utredning rörande arbetsformer m. m. vid de kungl. teatrarna.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen till Bidrag till de kungl. teatrarna för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 33 839 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 361 och II: 460.

Fru **DIESEN** (h):

Herr talman! Under denna punkt, som behandlar bidragen till de kungl. teatrarna, avstyrker utskottet en motion, i vilken några högermotionärer begär att Kungl. Maj:t tillsätter en utredning rörande arbetsformer m. m. vid de kungl. teatrarna.

Ang. bidrag till de kungl. teatrarne

Kostnadsutvecklingen vid de här akтуella teatrarne är ogynnsam. Teatrarne har själva för nästa spelår begärt en höjning med drygt 12 miljoner kronor, under det att departementschefen förordar en höjning med cirka 7 miljoner kronor. Teater- och orkesterrådet har när det gäller Operan uttalat: »I viss mån bör dock liksom inom näringslivet inträffade kostnadsfördyringar kunna mötas genom rationaliseringar. Rådet ifrågasätter om inte formerna för teaterns arbetssätt är mogen för en översyn bland annat mot bakgrunden av särskilt TV:s roll som kulturdistributör.»

Departementschefen har anslutit sig till detta uttalande men utgår ifrån att rationaliseringsverksamheten ligger i teaternas eget intresse. Man bör kanske här lägga märke till att teater- och orkesterrådet ifrågasätter en översyn bara när det gäller Operan. Motionärerna har emellertid utvidgat kravet till att gälla både Operan och Dramatiska teatern.

Också när det gäller stadsteatrarne både här i Stockholm och runt omkring i landet råder samma ogynnsamma kostnadsstegring. När Stockholms stadsteater skulle börja sin verksamhet 1960 räknade dåvarande finansborgarrådet Mehr med att det skulle bli en årlig kostnad för stockholmarna på mellan 300 000 och 400 000 kronor. För innevarande spelår beräknas kostnaderna inte till 400 000 kronor utan till cirka 6 miljoner kronor. Statsbidraget, som från början fastställdes till 300 000 kronor per år, är nu gott och väl tiodubblat. Är detta väl användbara pengar?

I den mån som pengarna har gått till att höja skådespelarnas löner, vill jag svara ett obetingat ja. Dessa ligger fortfarande mycket lågt jämfört med de flesta andra grupper. Skådespelarna är också en yrkesgrupp som lever under en större social otrygghet än vad man annars anser riktigt. Vid de statsunderstödda teatrarne får skådespelarna en kontrakterad anställning på ett

år i taget, men när kontraktstiden går ut kan de utan vidare sägas upp. Styrelsen för en enskild teater kan inte för all framtid ta ansvar för de skådespelare som den en gång tagit i sin tjänst.

Konstnärliga krav måste uppfyllas, och en viss förnyelse är ofrånkomlig. Men på något sätt måste denna fråga kunna lösas, så att man tillfredsställer både skådespelarnas krav på trygghet och teaterledningarnas krav på kvalitet och förnyelse av ensemblen.

Jag anser att denna fråga skulle kunna tas in i den av motionärerna föreslagna utredningen. Där kunde också den minskade roll som recetterna spelar för teaternas ekonomi kunna behandlas. Trots att biljettpriserna har höjts ökar inte inkomsterna. Priserna kan knappast höjas ytterligare, ty det är en ganska liten del av publiken som betalar ordinarie priser på grund av olika former av abonnemang och rabatter.

Annonskostnaderna är en dryg utgiftspost. Här i Stockholm har man lyckats skära ned dessa kostnader genom överenskommelse om sparsam annonsering vissa dagar. Operan har dock inte velat vara med i denna uppgörelse.

Uppsättningskostnaderna ökar också våldsamt, vilket bl. a. beror på att de flesta pjäser, även rena talpjäser, numera förses med beställd musik som exekveras av större eller mindre ensembler.

Den översyn som begärts skulle kunna bidra till förbättringar och rationaliseringar vid landets samtliga teatrar. De kungliga teatrarne är ju ändå i många avseenden normgivande. Något slag av utvärdering av resultaten när det gäller teaterverksamhet skulle kanske också kunna bidra till ett optimalt utnyttjande av de anslag som nu ges.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om betydelsen av rationaliseringar men tillägger: »Självfallet måste därvid sådana åtgärder undvikas som

Om statsbidrag till vissa estniska sammanslutningar i Sverige

kan befaras försämra teaterverksamhetens konstnärliga kvalitet. Någon särskild utredning anser sig utskottet på förut angivna skäl inte böra förordas, varför utskottet avstyrker motionerna I: 361 och II: 460.»

Motionärerna är givetvis tacksamma för utskottets instämmande i vissa av deras synpunkter, men kan inte anse att detta är tillräckligt. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen I: 361.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Fru Diesen har redogjort för innehållet i motionerna och även för en del om vad utskottet anför.

Utskottet har relativt utförligt uttalat sig på denna punkt och framhållit, som fru Diesen också sade, att utskottet delar motionärernas uppfattning om betydelsen av rationaliseringar vid de kungliga teatrarna. Vi anser dock att det bör ligga i teatrarnas eget intresse att i erforderlig utsträckning och i samråd med teater- och orkesterrådet pröva olika rationaliseringsvägar. När teater- och orkesterrådet tillsattes angavs också att i dess uppgift skulle ingå just medverkan i rationaliseringsarbete. I de medel som har anvisats till rådet i år ingår pengar för viss personalförstärkning. Härigenom bör, menar vi inom utskottet, rådets möjligheter att fullgöra utredningsuppgifter förbättras. Vi har därför inte funnit anledning föreligga för tillsättande av en utredning, utan vi vill avvakta vad som kommer att ske i samarbetet mellan rådet och teatrarna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att franställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

Sedermera gjordes enligt de avseende mom. 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen I: 361; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 6 och 7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8

Om statsbidrag till vissa estniska sammanslutningar i Sverige

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 365, av herrar Schött och Eskilsson, samt II: 449, av herrar Björkman och Wennerfors, ävensom II: 450, av herr Björkman m. fl., sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 15 220 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 365 och II: 449 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att anvisa ett anslag om 5 000 kronor till Estniska sångarförbundet i Sverige.

I motionen II: 450 hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen mätte till Estniska författareföreningen för studiestipendier anvisa ett anslag om 5 000 kronor samt till Esternas representation i Sverige för anordnande av kulturdagar ett anslag om 5 000 kronor.

Vid punkten hade reservation anmälts av herr Björkman (h), som dock ej antytt sin mening.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Herr Björkman har vid denna punkt avgivit en blank reservation som jag vill säga några få ord om.

Det gäller två motioner, som från vårt håll väckts med begäran om några i sammanhanget små bidrag till en folkminoritet i vårt land, nämligen esterna. Det begärs 5 000 kronor till Estniska sångarförbundet, lika mycket till vardera Estniska författarföreningen, att användas till studiestipendier, och Esternas representation för anordnande av kultur dagar, samt 10 000 kronor för tidskriften Rahvusliik Kontakt. För närvarande utgår, som utskottet anför, 30 000 kronor till Estniska kommittén för dess ungdomsverksamhet.

Utskottet säger vidare i ytterst vaga ordalag att det torde kunna förväntas betyda ekonomiskt förbättrade förutsättningar för estniska kulturaktiviteter, om riksdagen under punkt 19 beviljar ett där begärt anslag. Denna anhopning av ord — torde kunna förväntas betyda — är onekligen i allra vagaste laget.

Utskottet framhåller också att Kungl. Maj:t har vissa andra medel till sitt förfogande, så att summan av kardedumman skulle bli att en del av de ändamål som vi önskar tillgodosedda skulle kunna tillgodoses. Det är emellertid i högsta grad eventuellt, och alla ändamål blir i alla händelser inte tillgodosedda.

Med tanke på de ringa belopp det gäller och det vällovliga ändamål det är fråga om tycker jag att riksdagen borde kunna bevilja anslagen i fråga. Jag avstår emellertid från att yrka bifall till motionerna med hänsyn till att motionären själv med sin blanka reservation har angivit att han låter sig nöja med den.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 9—18

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 4 816 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 252, av herr *Sveningsson*, samt II: 308, av herr *Björkman* och fru *Kristensson*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta, 1. att statsbidrag ej skulle utgå till politiska organisationer samt 2. att till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 4 116 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 606, av herrar *Torsten Andersson* och *Fälldin*, samt II: 770, av herr *Boo m. fl.*, vari föreslagits att riksdagen skulle till Ungdomsorganisationernas centrala verksamhet under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 7 500 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 606 och II: 770 i vad de avsåge nya grunder för bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 252 och II: 308 i vad de avsåge möjlighet för politiska ungdomsorganisationer att komma i åtnjutande av statsbidrag för central verksamhet,

3. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 606 och II: 770 samt I: 252 och II: 308, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1968/69

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

mätte anvisa ett anslag av 4 816 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande förslag på grundval av ungdomsutredningens betänkande, av herrar *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp) och *Sjönell* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 606 och II: 770, såvitt nu vore i fråga, måtte besluta, att i motionerna föreslagna grunder för statsbidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet skulle tillämpas från och med budgetåret 1968/69;

2) beträffande statsbidrag till politiska ungdomsorganisationer, av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 252 och II: 308, såvitt nu vore i fråga, måtte besluta, att statsbidrag icke skulle utgå till politiska ungdomsorganisationer;

3) beträffande anslagsberäkningen

a) av herrar *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp) och *Sjönell* (cp), vilka, under förutsättning av bifall till reservationen 1, ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 606 och II: 770 samt med avslag å motionerna I: 252 och II: 308, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett anslag av 7 500 000 kronor;

b) av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka, under förutsättning av bifall till reservationen 2, ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 252 och II: 308 samt med avslag å motionerna I: 606 och II: 770, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett anslag av 4 116 000 kronor.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! I motionerna I: 252 och II: 308 har yrkats att statsbidrag icke skall utgå till politiska organisationer. I enlighet med den principiella syn på de politiska partiernas ställning i det demokratiska samhället, som från högerpartiets sida framförts vid flera tidigare tillfällen i denna kammare, anser vi fortfarande att dessa organisationer inte bör stödjas med bidrag från det allmänna. I konsekvens med denna vår uppfattning bör inte heller statsbidrag utgå till politiska ungdomsförbund.

Samhällets stöd har tidigare begränsats till »gemensamma ungdomsbefrämjande åtgärder». Det är först på senare år som målsättningen har utvidgats till att omfatta även de politiska ungdomsorganisationerna.

Som jag nyss nämnde hyser vi principiella betänkligheter mot denna bidragsgivning till de politiska ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de vid punkten 19 fogade reservationerna nr 2 och 3 b.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Denna fråga, som gäller stödet från statens sida till ung-

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

domsorganisationerna, har ju diskuterats vid flera tidigare riksdagar. När man då har avvisat de högre anslag, som bl. a. centerpartiet har begärt till ungdomsorganisationernas verksamhet på olika områden, har som motiv åberopats pågående utredningar om ungdomsfrågorna.

Nu har 1962 års ungdomsutredning avlämnat sitt betänkande. Man lägger där fram en hel rad förslag och har kommit till den slutsatsen att samhället bör stödja ungdomsorganisationernas verksamhet i en betydligt större omfattning än vad som tidigare har varit fallet. Det är därför att beklaga att inte regeringen till årets riksdag har lagt fram förslag om nya grunder och ökade anslag till denna verksamhet, som vi anser vara så betydelsefull. Vi har under de senaste två decennierna haft en lång rad av utredningar. Det är inte bara 1962 års utredning. Alla har de på ett eller annat sätt kommit fram till att den verksamhet som ungdomsorganisationerna bedriver är oerhört värdefull och innebär ett viktigt komplement till den utbildande och fostrande verksamhet som samhället bedriver. Man har alltså varit enig om värdet av denna verksamhet.

De anslag som har ställts till förfogande på den här punkten rimmar emellertid dåligt mot de anslag som har beviljats för en lång rad andra ändamål. Anslagen har stått stilla ända sedan 1964. De anslagsökningar som har redovisats har betingats av en ökad verksamhet från ungdomsorganisationernas sida, och uppräknningen har alltså inte inneburit något ökat anslag till verksamheten som sådan.

Värdet av ungdomsorganisationernas arbete har framhållits så många gånger att det kanske är onödigt att upprepa det. Jag vill endast beröra några punkter.

Det är känt att hemmens betydelse undan för undan har minskat när det gäller ungdomen, dess utbildning och fostran. Ungdomen ger sig ut från hem-

men tidigare. Strukturomvandlingen i samhället gör att hemmen nu har en annan funktion än tidigare. Hemmen har nu mindre grepp om ungdomen.

Det har i utredningarna redovisats att ungdomen tillbringar ungefär 80 procent av fritiden utanför hemmet. Här kommer ungdomsorganisationerna in i viss mån som ersättare till hemmens verksamhet eller som ett komplement som ökar i betydelse. Av den anledningen är det angeläget att man här satsar mera på ungdomsorganisationerna.

Vi är ense om att med utbildning påverkar vi utvecklingen och standardstegringen i positiv riktning. Utbildningen är en hävstång när det gäller att förbättra vår standard och vår allmänna situation. Är vi eniga om den saken, tycker jag att vi också borde vara överens om att vi med små medel skulle kunna vinna stora positiva fördelar genom att satsa på ungdomsarbetet. Säkert finns här mycket att vinna, bara ungdomsorganisationerna får den rörelsefrihet som en bättre ekonomi innebär.

För demokratin kan arbetet i ungdomsorganisationerna inte nog betonas. Det är förvånande att högern verkligen vill göra skillnad mellan de politiska ungdomsorganisationerna och ungdomsorganisationer i allmänhet. En av de grundläggande förutsättningarna för att demokratin skall bestå är att ungdomen i ett tidigt skede får tillfälle att diskutera och bilda sig en uppfattning om saker och ting i samhället samt med sitt mönster, som kan vara olika från organisation till organisation, på demokratisk grund bilda en skola för det kommande demokratiska samhället.

Ungdomsorganisationerna spelar en direkt fostrande roll. Ungdomsproblemen i dag är sannerligen inte mindre svåra än tidigare, utan snarare värre. Det är fullt klart att ungdomsorganisationerna har möjlighet att i ett tidigt skede fånga in ungdomar och därmed leda dem in på rätta vägar eller i varje

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

fall motverka att de kommer på avvärjar. Ur social synvinkel är det en oerhört värdefull förebyggande verksamhet som ungdomsorganisationerna här utträttar.

När det gäller anslaget till ungdomsorganisationernas verksamhet måste man ha i åtanke, att det är av stor vikt att den *centrala* organisationen har resurser. Det ställs mycket stora krav på den delen av organisationslivet och man kan säga, att ungdomsarbetet i stor utsträckning blir beroende på de resurser som den centrala organisationen har till sitt förfogande.

När utredningen nu har lagt fram ett förslag, som har mottagits med välvilja på skilda håll, tycker vi att det finns anledning att snabbt acceptera detta förslag och försöka genomföra det i praktiken. Utredningen föreslår nya grunder för det centrala stödet men bygger dock på de tidigare tillämpade principerna. En avsevärd höjning av anslagsbeloppen föreslås. Skolöverstyrelsen för sin del har också tillstyrkt detta förslag.

Inom centern anser vi, att dessa frågor är så viktiga att man inte längre kan skjuta på dem längre. Åtgärder bör vidtagas redan kommande budgetår. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation 1, som gäller utformningen av ungdomsorganisationernas verksamhet. Skulle reservationsförslaget gå igenom, kommer anslagsfrågan att behandlas i anslutning till en senare reservation, 3 a.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Herr Johan Olsson argumenterar i långa stycken som om han hade ett bekämpa ett hårt motstånd i den här frågan. I verkligheten råder det tvärtom i stort sett fullständig enighet kring dessa problem. Vad som skiljer är närmast en fråga om tid.

Som tidigare erinrats om, lade 1962 års ungdomsutredning förra året fram sitt slutbetänkande. Detta har varit före-

mål för remissbehandling och i allt väsentligt fått ett positivt mottagande. Förslaget innebär emellertid avsevärda kostnadsökningar, som sammanlagt beräknas komma att röra sig om cirka 17 miljoner kronor. Av den anledningen är departementschefen inte beredd att framlägga förslag för årets riksdag, utan han vill ha tid på sig att närmare gå igenom hela problemkomplexet.

Det borde inte behöva råda några delade meningar om detta. Utskottet har för sin del ansett sig kunna biträda departementschefens tankegångar. Utskottet framhåller emellertid också att det förväntar att ett förslag på grundval av ungdomsutredningens betänkande föreläggs 1969 års riksdag.

I fråga om anslagen till de politiska ungdomsorganisationerna redovisas delade meningar. Högern går av principiella skäl emot anslag till just den kategorin ungdomsorganisationer, men denna inställning har utskottets majoritet väldigt svårt att förstå. I ett demokratiskt samhälle torde det, så långt jag kan förstå, tvärtom vara ytterst angeläget och värdefullt att det alltid finns en politiskt välskolad och erfaren generation som kan träda till när en äldre generation avträder från arenan. Från vår synvinkel är det därför ytterst angeläget att stöd ges till dessa organisationer.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Herr Petersson säger att vad som skiljer är bara en fråga om tid, men jag tycker att det i det här avseendet är en väsentlig skillnad. Utskottsmajoriteten anser att hela problemkomplexet bör gås igenom. Vad har vi då hållit på med att göra under två decennier? Ungdomsfrågorna har varit under utredning gång på gång, men enligt vår mening är anslagen ändå ännu alldeles för små.

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Man åberopar att vissa försök skall göras i mindre skala inom en del kommunblock. Är det då meningen att avvakta resultatet av denna försöksverksamhet? Hur lång tid kommer det att ta, innan det sker ett slutgiltigt ställningstagande? Jag tror att det är farligt att vänta på nya utredningar, innan en ändrad inställning kan komma till uttryck i den här frågan.

Ungdomsutredningen har frågat ungdomsorganisationerna vilka problem de har att brottas med och bett dem att gradera dessa. Det största problemet, vilket man i första hand vill komma åt, är bristen på ledare — vi kommer strax till denna fråga — och därefter bekymrar man sig för brist på pengar.

Givetvis är det angeläget med försöksverksamhet på olika avsnitt, men det hindrar inte att det redan nu tas ett större tag i enlighet med de riktlinjer som vi ändå är eniga om. Försöksverksamheten kan mycket väl sättas in oberoende av detta och resultaten av försöken kan vi tillgodogöra oss efter hand.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Johan Olsson om att utskottet faktiskt har beställt ett förslag till 1969 års riksdag. Kan man begära så mycket mer?

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga att det inte är som herr Johan Olsson tror: att man skall avvakta någon långvarig försöksverksamhet innan man rustar upp stödet på ungdomssidan. Det förhåller sig helt enkelt så att man hade en ungdomsutredning vars förslag fått ett i stort sett positivt mottagande av remissinstanserna. Under remissbehandlingen har en del nya uppslag kommit fram, bl. a. tanken på en försöksverksamhet i kommunblocken. En hård ekonomisk avvägning måste

göras i varje budget, och när anslagen till utbildning och forskning i alla fall ökar med sammanlagt 720 miljoner tyckte vi, att innan vi hunnit gå igenom alla delar av problemkomplexet fanns det inte tillräckligt starka skäl för att skjuta undan någonting annat inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Vi har alltså sagt oss, som torde framgå av propositionen, sammanfattningen etc., att det är bättre att vi tar ett år på oss för att grundligt genomarbeta — det är framför allt statsrådet Odhnoff som har den uppgiften — hela det material remissbehandlingen av ungdomsutredningens betänkande gett. Då kan vi till nästa års riksdag komma med en ordentlig och samlad giv på detta område. Det är bättre att då ta ett samlat grepp än att plöttra bort saken med några små höjningar i detta läge.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Det är ju glädjande att kunna notera att vi i varje fall till nästa års riksdag kan vänta oss ett samlat grepp på dessa frågor; vilket då också skall ge, såvitt jag förstår, betydande anslagshöjningar till de här ändamålen.

Men det innebär väl ändå inte att man plöttrar bort anslagen genom att företa en höjning redan nu. Vårt förslag i reservationen innebär ju i princip högre anslag till ungdomsverksamheten, och det skulle inte på något sätt förhindra att man till nästa år kommer med ett totalförslag i anledning av ungdomsutredningens betänkande. Vi har för vår del menat att man kunde ha fått fram det totalförslaget redan till årets riksdag, men i varje fall borde man kunna kosta på en höjning av anslaget. Visserligen är huvudtiteln stor, men jag anser att ungdomsändamålets andel är förfärande liten — ungdomsfrågorna har egentligen behandlats styvmoderligt, och det finns all anledning att här göra en anslagshöjning.

Ang. bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! De ekonomiska avvägningsproblemen kommer vi aldrig ifrån. Ungdomsstödet tillhör heller inte de anslag som ökas långsammast inom utbildningsdepartementets huvudtitel — snarare tvärtom; sedan ungdomsstödet startade har anslaget ökat mycket snabbt.

Vad vi har sagt är att vi kommer att framlägga ett reformförslag på grundval av ungdomsutredningens betänkande. Det var icke möjligt att bereda förslaget färdigt till årets riksdag och inte heller möjligt att skapa det ekonomiska utrymmet för reformerna. Kan man frikoppla sig från de ekonomiska avvägningsfrågorna har man det lättare. Men vi räknar alltså med att ta ett samlat grepp på den här frågan till nästa års riksdag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Thorsten Larsson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 19 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Thorsten Larsson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 21.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om mom. 2, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ottosson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 19 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Anslag till utbildning av ungdomsledare

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 113;
Nej — 22.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 3.

*Punkten 20***Anslag till utbildning av ungdomsledare**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 253, av herr *Sveningsson*, samt II: 309, av herr *Björkman* och fru *Kristensson*, vari hemstälts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, a) att statsbidrag icke måtte utgå till utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer samt b) att till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 måtte anvisas ett reservationsanslag av 2 200 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 472, av herr *Österdahl*, och II: 589, av herr *Westberg m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 850 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 610, av herr *Fälldin*, och II: 769, av herr *Boo m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen

skulle till Utbildning av ungdomsledare under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 6 800 000 kronor,

dels ock motionen II: 787, av fru *Sundberg* och herr *Åkerlind*.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 253 och II: 309 i vad de avsåge bidrag till politiska ungdomsorganisationers utbildning av ungdomsledare,

2. att riksdagen måtte avslå motionen II: 787 i vad den avsåge statsbidragsvillkor för utbildning av söndags-skollärare,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 610 och II: 769 i vad de avsåge att statsbidrag för utbildning av ungdomsledare skulle i enlighet med förslag av ungdomsutredningen utgå med 4 300 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 472 och II: 589 i vad de avsåge att statsbidrag för utbildning av ungdomsledare skulle i enlighet med två av skolöverstyrelsen framlagda förslag utgå med 350 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit,

5. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 253 och II: 309, I: 472 och II: 589, I: 610 och II: 769 samt II: 787, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Reservationer hade anförts

1) beträffande statsbidrag till politiska ungdomsorganisationer, av herrar *Virgin* (h), *Kajser* (h), *Ottosson* (h), *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 253 och II: 309,

såvitt nu vore i fråga, måtte besluta, att statsbidrag icke skulle utgå till politiska ungdomsorganisationers utbildning av ungdomsledare;

2) beträffande medel i enlighet med ungdomsutredningens förslag, av herrar *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp) och *Sjönell* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 610 och II: 769, såvitt nu vore i fråga, måtte besluta, att statsbidrag för utbildning av ungdomsledare skulle i enlighet med förslag av ungdomsutredningen utgå med 4 300 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit;

3) beträffande medel i enlighet med två av skolöverstyrelsen framlagda förslag

a) av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Bohman* (h), *Tobé* (fp), *Björkman* (h), *Westberg* (fp) och *Sterne* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 472 och II: 589, såvitt nu vore i fråga, måtte besluta, att statsbidrag för utbildning av ungdomsledare skulle i enlighet med två av skolöverstyrelsen framlagda förslag utgå med 350 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit;

b) av herrar *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp) och *Sjönell* (cp), vilka, under förutsättning av bifall till reservationen 2, ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade;

4) beträffande anslagsberäkningen

a) av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka, under förutsättning av bifall till reservationerna 1 och 3 a, an-

Anslag till utbildning av ungdomsledare
sett, att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 610 och II: 769 och med bifall till motionerna I: 253 och II: 309 samt I: 472 och II: 589 ävensom med avslag å motionen II: 787, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 2 550 000 kronor;

b) av herrar *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp) och *Sjönell* (cp), vilka, under förutsättning av bifall till reservationen 2, ansett, att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 472 och II: 589 samt med bifall till motionerna I: 610 och II: 769 ävensom med avslag å motionerna I: 253 och II: 309 samt II: 787, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 6 800 000 kronor;

c) av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Bohman* (h), *Tobé* (fp), *Björkman* (h), *Westberg* (fp) och *Sterne* (fp), vilka, under förutsättning av bifall till reservationen 3 a, ansett, att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 610 och II: 769 och med bifall till motionerna I: 472 och II: 589 samt med avslag å motionerna I: 253 och II: 309 samt II: 787, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 2 850 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Vid denna punkt har fogats en reservation som gäller en höjning av anslaget för utbildning av ungdomsledare med 350 000 kronor. Det är högern och folkpartiet som står bakom denna reservation.

Anslag till utbildning av ungdomsledare

Anslaget för utbildning av ungdomsledare har, trots ökade kostnader för ledarutbildning och trots att antalet bidragsberättigade organisationer i fjol ökade med sju och i år föreslås öka med sex organisationer, stått relativt stilla sedan år 1964. Skolöverstyrelsen har tagit konsekvenserna härav och föreslagit en anslagsökning med inte mindre än 850 000 kronor. Departementschefen har emellertid inte kunnat gå med på någon ökning utan föreslagit oförändrat anslag. Detta måste i praktiken innebära en avsevärd reducering av anslaget till ungdomsledarutbildningen, vilken dock måste anses som en av de mest väsentliga åtgärderna för att öka kvaliteten på ungdomsarbetet.

Var och en som har arbetat inom ideell ungdomsverksamhet vet vad bristen på goda ledare betyder. Förr kunde ungdomsarbetet bäras upp av mer eller mindre frivilliga ledarkrafter i största omfattning. Nu blir tendensen mer och mer att en sådan insats skall betalas. I många fall får i dag föräldrar rycka in som ledare, därför att ungdomarna inte vill känna sig bundna. Därmed har jag inte velat kritisera de ungdomar som i dag verkar och kanske gör det mot viss ersättning. Jag har bara velat peka på denna tendens.

Skall samhällets åtgärder emellertid få avsedd verkan, måste stödet till ungdomsledarutbildningen vara rejält. Nu vet jag att landsting och kommuner lämnar stora bidrag till ungdomsverksamheten och även utbildningen av ledare. Kostnaderna för det utbildningsprogram som våra omkring 60 ungdomsorganisationer lär ha redovisat uppgår till många miljoner kronor, kanske fem gånger mer än det anslag som nu lämnas av statsmakterna, dvs. 2,5 miljoner. Många av våra ledare känner stort behov av vidgad utbildning. Luckorna efter dem som lämnar ledaruppgiften måste fyllas.

Det är därför som vi reserverar oss, trots den omtalade utredning som man nu skall se över, att en uppskriv-

ning av anslaget till ledarutbildning med 350 000 kronor inte motverkar det beslut som Kungl. Maj:t kan komma att fatta med anledning av nämnd utredning.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationerna 3 a och 4 c.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Jag hänvisar till vad jag tidigare har sagt under punkt 19 om ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Samma motiv kan man anföra i fråga om denna del. Jag vill ånyo särskilt erinra om den undersökning som visade att det svåraste problemet inom ungdomsorganisationerna för närvarande var just bristen på ungdomsledare.

Vi har samma uppfattning också här. När nu ungdomsutredningen har framlagt sitt betänkande och detta har mottagits med stort intresse och mött stor enighet från olika instanser, anser vi att man borde ha försökt genomföra utredningens förslag redan under nästa budgetår. Kraven på ungdomsledarna är ju betydligt större i dag än tidigare, inte minst på grund av att ungdomsgrupperna i föreningarna blivit yngre och att man har en hastigare genomströmning av medlemmar i organisationerna. Om ungdomsverksamheten skall fungera, måste man ha tillgång till goda ledare. Det är en grundförutsättning för att man skall få ut några resultat av ungdomsarbetet att just ledarfrågan inte försummas.

Därför vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationerna 2 och 4 b, som innebär att man föreslår att 1962 års ungdomsutrednings förslag på denna punkt skall genomföras redan under nästa budgetår.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! I motionerna I: 253 och II: 309, som behandlats i statsutskottets utlåtande nr 43, har yrkats att statsbidrag inte skall utgå till utbildning av

ungdomsledare för politiska organisationer.

Med samma principiella grundsyn som jag uttalat vid behandlingen av föregående punkt i detta utlåtande vidhåller vi att anslaget inte bör beviljas. Det rör sig alltså inte om andra ungdomsorganisationer, utan enbart om de politiska.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 4 a vid punkten 20.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Då jag inte har ändrat uppfattning sedan vi behandlade den förra punkten och då denna punkt i allt väsentligt rör samma problematik, kan jag fatta mig utomordentligt kort. Jag tillstyrker utskottets hemställan, innebärande avslag på samtliga motioner och bifall till propositionen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande *mom. 1* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ottosson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Anslag till utbildning av ungdomsledare

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 20 *mom. 1*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 21.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *mom. 2*.

Vidkommande *mom. 3*, anförde nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Thorsten Larsson m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om sänkning av nedre åldersgränsen för deltagande i statsbidragsberättigad fritidsgrupp

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 20 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Thorsten Larsson m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 113;

Nej — 19.

I fråga om de beträffande *mom. 4* återstående yrkandena gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna, med 3 a betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 20 mom. 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna, med 3 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 44.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå utskottets hemställan i *mom. 5*.

Punkten 21

Om sänkning av nedre åldersgränsen för deltagande i statsbidragsberättigad fritidsgrupp

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 12 400 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 616, av fru *Elvy Olsson* och fru *Nilsson*, samt II: 586, av herr *Boo* och herr *Larsson* i Borrby, hade yrkats, att riksdagen skulle a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att nedre åldersgränsen för deltagande i statsbidragsberättigad fritidsgrupp måtte sänkas från 12 till 10 år samt b) till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

Om sänkning av nedre åldersgränsen för deltagande i statsbidragsberättigad fritidsgrupp

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 616 och II: 586 i vad de avsåge sänkning av gällande åldersgräns för fritidsgrupper,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 616 och II: 586 i vad de avsåge anslagsberäkningen till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 12 400 000 kronor.

Reservationer hade anförts

1) beträffande sänkning av nedre åldersgränsen för fritidsgrupper, av herrar *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp) och *Sjönell* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 616 och II: 586, såvitt nu vore i fråga, måtte besluta, att nedre åldersgränsen för statsbidragsberättigad fritidsgrupp skulle från och med den 1 juli 1968 vara 10 år;

2) beträffande anslagsberäkningen, av herrar *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp) och *Sjönell* (cp), vilka, under förutsättning av bifall till reservationen 1, ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 616 och II: 586, i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Reserverna har här tagit upp ytterligare ett förslag som har lagts fram av 1962 års ungdomsutredning. Det gäller här bidrag till fritidsgrupperna.

Fritidsgruppverksamheten är, liksom annan ungdomsverksamhet kan sägas vara, av ett stort värde — därom råder stor enighet. Ungdomsutredningen har föreslagit en sänkning av den nedre åldersgränsen för deltagande i statsbidragsberättigad fritidsgrupp från 12 till 10 år. Man har motiverat detta med att det finns så många ungdomar i denna ålder — man uppskattar antalet till betydligt över 100 000 — som deltagar i olika former av fritidsverksamhet men som alltså för närvarande inte kommer i åtnjutande av de bidrag som lämnas till fritidsgrupperna. Utredningen har ansett det motiverat med en sänkning av åldersgränsen för att även den verksamhet, som sker bland dessa åldersgrupper, skulle kunna stödjas. Vi anser att detta förslag bör bifallas.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till de med 1 och 2 betecknade reservationerna.

Herr **LARSSON, HERBERT**, (s):

Herr talman! Herr Johan Olsson motiverade sina reservationer. Jag vill peka på att utskottet hänvisar till vad man har skrivit under punkten 19, där riksdagen redan har fattat sitt beslut. I övrigt noterar jag att anslaget har räknats upp med en miljon kronor till ungdomens fritidsverksamhet.

Att utskottet sedan refererar till den utredning som pågår inom departementet sammanhänger med att man där inte bara har att ta ställning till en sänkning av ungdomsgränsen till tio år utan att det också finns andra alternativ som syftar till en sänkning ända ned till sju år. Det är skäl att vänta med beslut om denna åldersgräns tills utredningen inom departementet blir klar. Statsrådet Palme deklarerade också helt nyss att det kommer ett större paket redan nästa år.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till statens ungdomsråd

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! För min del finner jag det mycket angeläget att den begärda sänkningen till tio år kommer till stånd med det snaraste. Jag har nöjet att vara verksam inom ett område där det finns tiotusentals ungdomar i just den här aktuella åldern.

Jag ber för min del att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Thorsten Larsson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 21, mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Thorsten Larsson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en

början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 22.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 2.

*Punkten 22***Anslag till statens ungdomsråd**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Detta anslag var avsett att möjliggöra åtgärder för att i olika avseenden stimulera och intensifiera upplysningsverksamheten i ungdomsfrågor för att främja ungdomens anpassning i samhället. Kungl. Maj:t hade uppdragit åt statens ungdomsråd att vara samordnande och rådgivande organ för denna verksamhet.

I de likalydande motionerna I: 245, av herr *Brundin*, och II: 312, av herr *Krönmark m. fl.*, hade anhållits, a) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag för budgetåret 1968/69 på 600 000 kronor till statens ungdomsråd, vars verksamhet därigenom förutsattes upphöra, samt b) att riksdagen till Sveriges ungdomsorganisationers landsråd måtte bevilja ett anslag för budgetåret 1968/69 på 200 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 245 och II: 312 i vad de avsåge anslagsberäkningen till Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 245 och II: 312 i vad de icke behandlats under 1.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Bohman* (h), och *Björkman* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 245 och II: 312, i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor,

2. att riksdagen i anledning av motionerna I: 245 och II: 312 i vad de icke behandlats under 1 måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om dispositionen av anslaget.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Vid denna punkt behandlas frågan om anvisandet av reservationsanslag för viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor. Kungl. Maj:t har föreslagit att ett belopp på 600 000 kronor skall ställas till statens ungdomsråds förfogande.

I motionerna I: 245 och II: 312 har yrkats avslag på detta anslag, varigenom verksamheten vid statens ungdomsråd förutsättes upphöra och att av anslaget i stället 200 000 kronor tilldelas Sveriges ungdomsorganisationers landsråd.

Det finns ju i vårt land en mängd olika organisationer som har ungdomsfrågor på sitt program och av denna anledning uppstår statsanslag. Dessa organisationer är sedan lång tid tillbaka

Anslag till statens ungdomsråd

samlade i en egen organisation, Sveriges ungdomsorganisationers landsråd. Denna organisation handlade tidigare i stort sett de frågor av gemensam karaktär, som nu överförts till statens ungdomsråd.

Statens ungdomsråd uppfattas av statsmakterna som talesman för den samlade ungdomsrörelsen i vårt land, då rådet bl. a. utgör remissorgan i ungdomsfrågor. Varje ungdomsorganisation bedriver emellertid självständigt både kampanjer och upplysningsverksamhet, och det är väl därför ganska orimligt att via ett statsdirigerat organ sammanföra denna verksamhet på det sätt som nu sker. Av betänkandet »Statens stöd till ungdomsverksamhet» framgår även att utredningen varit kritisk mot den nuvarande ordningen. Man säger där bl. a.: »Vad beträffar statens ungdomsråd är dess ställning som statligt organ på ungdomsarbetets område något oklar. De anslutna ungdomsorganisationerna betraktar rådet som sitt arbetsredskap, och rådet är beroende av deras samtycke vid utformningen av verksamheten. Samtidigt har rådet att effektuera 'beställningar' från riksdagen och Kungl. Maj:t. Denna mellanställning innebär risker för motsättningar vid avgöranden som gäller arbetsprogrammet. Situationen kompliceras av att medlemmarna — ett 50-tal — representerar organisationer som sinsemellan är mycket olika.» Man säger vidare i utredningen att uppgiften för rådet uppges vara att fungera som ett service- och samordningsorgan med syfte att stimulera organisationernas verksamhet. Men även efter försök att precisera mål och inriktning kvarstår enligt utredningen tvekan om ramen för rådets handlande. Detta gäller inte bara förhållandet till medlemsorganisationerna och deras intressen utan också gentemot skolöverstyrelsen.

Herr talman! Ungdomsorganisationerna hade långt före tillkomsten av statens ungdomsråd en egen intresseorganisation, Sveriges ungdomsorgani-

Anslag till statens ungdomsråd

sationers landsråd. Denna organisation borde enligt vår uppfattning mycket väl kunna klara de uppgifter som nu lagts på statens ungdomsråd, och därigenom skulle även det statliga anslaget kunna avsevärt nedbringas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid punkten 22 fogade reservationen.

Herr LARSSON, HERBERT, (s):

Herr talman! Med hänsyn till vad som tidigare har anförts under olika punkter, där vi har behandlat ungdomsverksamheten, finns det väl nu anledning att fatta sig ganska kort när det gäller den reservation som herr Ottosson här har svarat för.

Eftersom det finns en utredning som kommer med ett förslag nästa år och man där tar upp frågan om vilket organ som i fortsättningen skall svara för ungdomsverksamheten tycker jag inte att det nu finns någon anledning att ta upp en mer ingående diskussion om huruvida Sveriges ungdomsorganisationers landsråd eller annat organ i fortsättningen skall handha denna verksamhet.

Jag vill bara säga till herr Ottosson att det förefaller som om han önskar att ungdomsorganisationernas landsråd skall starta under ganska ogynnsamma förutsättningar när han vill göra en så kraftig nedbantning av det föreslagna anslaget på 600 000 kronor och tror att den nya organisationen skall kunna klara sig med 200 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Jag vill bara göra det tillägget att när vi har yrkat på 200 000 kronor är det för verksamheten vid Sveriges ungdomsorganisationers landsråd. Vi vet att av de 600 000 kronorna till statens ungdomsråd åtgår största delen till administrationskostnader, och ad-

ministrationsen finns ju redan i landsrådet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmanen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ottosson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Ottosson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 22.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 23—25

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 26***Anslag till tidningen Samefolket, m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 490 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 246, av herr *Eric Carlsson m. fl.*, och II: 315, av herr *Svanberg m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta, att nu utgående anslag till tidningen Samefolket skulle höjas till 100 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 315, av herrar *Schött* och *Eskilsson*, samt II: 390, av herr *Björkman m. fl.*, vari hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69 anvisa dels ett bidrag av 45 000 kronor till Esternas representation i Sverige för bestridande av kostnader för Estniska folkhögskolan, dels ett bidrag av 45 000 kronor till föreningen Chinuch för bestridande av kostnaderna för Stockholms Judiska Centers verksamhet,

dels ock motionen II: 450, av herr *Björkman m. fl.*, vari föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle besluta att till Esternas representation i Sverige för utgivande av tidskriften *Rahvuslik Kontakt* anvisa ett anslag av 10 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 246 och II: 315 i vad de avsåge höjt bidrag till tidningen Samefolket,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 315 och II: 390 i vad de avsåge bidrag till Estniska folkhögskolan,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 315 och II: 390 i vad de avsåge bidrag till Stockholms Judiska Centers verksamhet,

4. att riksdagen måtte avslå motionen II: 450 i vad den avsåge bidrag till tidskriften *Rahvuslik Kontakt*,

5. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 246 och II: 315, I: 315 och II: 390 samt II: 450, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 490 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Mattsson* (cp), *Tobé* (fp), *Björkman* (h), *Westberg* (fp), *Sjönell* (cp) och *Sterne* (fp), vilka ansett,

dels att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade,

dels att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 246 och II: 315, såvitt nu vore i fråga, bevilja ett med 50 000 kronor höjt bidrag till tidningen Samefolket,

dels ock att utskottet, under förutsättning av bifall till yrkandet beträffande 1, bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 246 och II: 315 samt med avslag å motionerna I: 315 och II: 390 ävensom II: 450, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 540 000 kronor; samt

b) av herr *Björkman* (h), vilken likväl ej antytt sin åsikt.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! I denna punkt, nr 26, finns en reservation av representanter för såväl högern som centern och folkpartiet med yrkande om att anslaget till samernas tidning skall höjas med 50 000 kronor. De motioner som ligger

Anslag till tidningen Samefolket, m. m. till grund för yrkandet har undertecknats även av socialdemokrater, varför frågan borde kunna stå över partierna.

Samernas tidning diskuterades livligt vid 1965 års riksdag, då samma yrkande förelåg jämte ett utredningskrav. I voteringen skilde sig kamrarna åt. Sedan 1964/65 har detta bidrag varit oförändrat. De argument för ett ökat anslag som har förts fram i motionerna I: 246 och II: 315 till årets riksdag är i stort sett desamma som diskuterades år 1965. Annan talare kommer att närmare redogöra för detta.

Motionärerna säger i sina motioner: »Förhållandet mellan den samiska gruppens intressen och motstående intressen med alla de ingrepp i samernas förhållanden som dessa ofta innebär är ett fält som ständigt måste ägnas uppmärksamhet. Vattenregleringarna, turismen och det alltmer mekaniserade norrländska storskogsbruket representerar de mest framträdande intressena därvidlag.» Sanningen i detta kunde vi, som hade möjlighet att studera Vindelälven och dess reglering, uppleva när vi mötte samerna och lyssnade till deras problem. En huvudsynpunkt bör därför vara vad som framhålls i reservationen, nämligen att samerna ges möjlighet att själva diskutera och analysera samt informera en stor allmänhet om sina problem. Det sker bäst genom tidningen Samefolket. Alla vet dock att utgivandet av tidningar i dag är förknippat med stora ekonomiska problem, vilket inte minst gäller samernas tidning, som har ett så stort spridningsområde.

Tidningen Samefolket utgör enligt samerna själva ett omistligt kontaktled mellan samerna inbördes samt mellan dem och landets övriga invånare och kulturcentra. De kan inte längre utan ekonomisk hjälp hålla sin tidning på den standard som är önskvärd.

Till sist vill jag framhålla, att det inte går att jämföra samerna, såsom man har gjort många gånger tidigare, med vilken annan minoritetsgrupp som

helst i detta land. Här gäller det en grupp av våra egna med ursprunglig hemortsrätt i vårt lands nordligaste delar. Ett bifall till anslagsökningen till deras tidning kan därför inte vara prejudicerande.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen a.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Denna punkt, nr 26, har rubriken »Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder». Härunder behandlas bl. a. fyrtio motioner, väckta i båda kamrarna, om en höjning av anslaget till tidningen Samefolket från nuvarande 50 000 till 100 000 kronor. Motionerna har nr 246 i denna kammare och 315 i medkammaren, där herr Svanberg i Kalix står som första man. Som motionär i den här kammaren och med hänsyn till att jag tidigare har ägnat dessa frågor uppmärksamhet vill jag säga några ord om dessa frågor, som är så viktiga för samerna och för oss alla som önskar och behöver information om samernas aktuella angelägenheter.

Skall man emellertid döma av utskottets utlåtande, har frågan om ett höjt anslag till tidningen Samefolket föga betydelse. På två rader konstaterar utskottet att det inte anser sig böra förorda avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del, varför det avstyrker motionsyrkandet. Kortare kan inte ett avstyrkande göras. Ingen motivering anförs i sakfrågan. För utskottet är frågan tydligen inte av den dignitet och den dimension att det behövs. Ändå gäller det en livsfråga och en kulturfråga för en folkgrupp som tillhör ursprungsbefolkningen i vårt land.

I andra sammanhang har påpekats angelägenheten av att förslag och beslut motiveras. Här gömmer sig utskottet bakom Kungl. Maj:ts förslag och säger att ändringar inte bör göras i regeringens äskande på den här punkten.

Vilka är då skälen för motionerna?

De är flera. Tidningen Samefolket är en av de få kulturtidskrifter vi har i vårt land i dag och samtidigt en av de äldsta. Tidningen startade 1919 som Samefolkets egen tidning, och sedan 1961 utkommer tidskriften under namnet Samefolket. Under hela denna tid har stöd utgått till utgivandet. Från budgetåret 1965/66 är bidraget 50 000 kronor, vilket belopp utgår över riksdagen, detta efter gemensam omröstning här i riksdagen.

Jag sade inledningsvis att tidskriften har betydelse för samernas vidkommande liksom för oss övriga som vill bli informerade. Den tar upp yrkes- och näringsfrågor av stor vikt. Jag vill peka på att i dessa dagar har 1964 års rennäringsakkunniga avgivit sitt betänkande, vars förslag ur flera synpunkter innebär stora förändringar för renskötseln. Skall de intentioner som ligger till grund för utredningens förslag kunna förverkligas, gäller det att tillgodose ett informationsbehov av mycket stora mått för samerna och bland samerna. Vidare förmedlar tidningen Samefolket renforskningens resultat, och detta bedöms vara en av tidskriftens viktigare uppgifter.

I olika sammanhang har man under det här året diskuterat glesbygdsp Problemen mer än vanligt. Glesbygdsp Problematiken är livsavgörande för det samiska folket därigenom att det bedriver renskötsel som ju har sin grund i den nordiska fjällvärlden. Det är skandinaviska fjällkedjans ursprungsbefolkning som det rör sig om här. Vi brukar ibland tala om nordisk samverkan. Här finns en nordisk samhörighet, en praktisk nordism som man knappast möter på något annat håll. Och det rör sig om en liten folkgrupp — man beräknar att det i dag finns 30 000 å 35 000 samer. Från dessa utgångspunkter och att det är en liten folkgrupp är självklart viktigt att man slår vakt om deras tidning.

Vi förstår också att glesbygdsp Problematiken berör samerna på många and-

Anslag till tidningen Samefolket, m. m.
ra sätt. Grundskolan, vuxenutbildningen, yrkesvalet och det samiska kulturlivets utveckling över huvud taget sammanhänger ju med hur glesbygdernas framtid formas.

Sedan 1960 har tidskriften ändrat format och utförande både vad sidantal och de behandlade ämnena beträffar. Tidskriften har därmed ur samernas synpunkt fått mycket stor betydelse och har, vill jag säga, tillvunnit sig ett ökat intresse även utanför samernas led.

Det sker i dag och kommer att ske stora förändringar för den samiska folkgruppen. Här i kammaren har vi ibland diskuterat om vår generation blir den som på allvar måste ställa sig frågan: Skall den samiska kulturförmögenheten få möjligheter att leva vidare? När den framtida samepolitiken skall utformas bör samerna få tillfälle att själva diskutera och analysera sin situation och även informera allmänheten om sina problem. Därvidlag fyller tidningen Samefolket en utomordentligt stor uppgift.

Jag hade tillfälle att vara med på årets landsmöte, som hölls i Arjeplog under februari månad. Liksom i fjol tog landsmötet upp en diskussion om förutsättningarna för tidningens utgivning. I år liksom i fjol underströks angelägenheten av att man kunde fortsätta att utge sin tidning i den form och på det sätt som man nu gör. Landsmötet såg mycket allvarligt på möjligheten att klara utgivningen med hänsyn till den besvärliga ekonomiska situationen just nu. Tidskriftens ekonomi är sådan att en ekonomisk förstärkning på något sätt måste till.

Här kan vi från riksdagens sida medverka genom att i dag höja anslaget till tidningen Samefolket från 50 000 till 100 000 kronor.

Jag är, herr talman, ute i ett för den samiska folkgruppen synnerligen angeläget ärende när jag med det anförda hemställer om bifall till den här fogade reservationen.

Anslag till tidningen Samefolket, m. m.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att tidningen Samefolket har utgivits sedan år 1919, alltså i snart 50 år. Från budgetåret 1964/65 har tidningen haft anslag av staten med 50 000 kronor per år. Nu begär man efter tre år att anslaget skall höjas till dubbla beloppet, dvs. 100 000 kronor.

Jag har här en förteckning över bidrag som lämnas till 21 olika tidskrifter. Av dessa är det endast en som har ett något högre statsbidrag än det som för närvarande utgår till tidningen Samefolket. Två andra tidskrifter har bidrag med 35 000 kronor per år, men huvudparten av tidskrifterna har anslag som varierar från 10 000 och ned till 2 000 kronor.

Mot denna bakgrund framstår anslaget till tidningen Samefolket i varje fall såsom mycket hyggligt; den ligger som nummer två i storleksordning när det gäller anslag från staten.

Med den anförda motiveringen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Herr Björkman har vid denna punkt avgivit en blank reservation som jag helt kort skall motivera. Det gäller en motionsvis framförd hemställan om 45 000 kronor till esternas representation för bestridande av kostnaderna för Estniska folkhögskolans sommarkurser, vinterkurser, föredragsaftnar och diskussionskvällar.

Utskottet vill inte biträda motionsyrkandet med motivering att Estniska folkhögskolan bör anknytas till en statsbidragsberättigad folkhögskola som då får ta ansvar för kursprogram och lärarlöner. Ehuru utskottets linje inte utan vidare kan avvisas ställer jag mig tveksam till en dylik anknytning, eftersom det här ändå gäller studium av den estniska kulturen, och anknytningen till den estniska representationen är den både bästa och naturligaste anknytningen för denna skola och dess kurser.

Även den judiska folkminoriteten i Sverige, uppgående till cirka 14 000 personer, förtjänar enligt min mening det stöd och den uppmuntran för sitt kulturella arbete som förordas i motionerna. Det är ju allmänt omvittnat vilka förnämliga insatser och vilken roll denna befolkningsgrupp allmänt spelar på olika områden, såsom i detta fall på kulturlivets område, och inte minst i vårt land. När man som i Stockholms Judiska Center arbetar för att bibehålla och utveckla sin kulturella egenart vågar man tro på impulser därför även utåt. Jag tycker att vi har anledning även från riksdagens sida att lämna detta rimliga bidrag av 45 000 kronor till täckande av kostnaderna för Stockholms Judiska Centers verksamhet.

Med hänsyn till att motionären nöjt sig med en blank reservation avstår jag från att yrka bifall till motionen.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag tycker att det var en minst sagt skral motivering som utskottsmajoritetens representant hade för sitt yrkande om avslag på framställningen om ett förhöjt bidrag till Samefolket. Han menade, att jämfört med många andra tidskrifter hade Samefolket fått ganska mycket pengar; det fanns tidskrifter som var nere i ett bidrag på 2 000 kronor.

Jag förstår inte att man kan dra några som helst slutsatser av detta resonemang. Möjligen skulle man kunna dra den slutsatsen, att om en tidskrift bara behöver 2 000 kronor i bidrag så kan man slopa bidraget eller säga att tidskriften inte har någon uppgift att fylla, vilket däremot Samefolkets Tidning, som den hette förr, och nu Samefolket har.

Denna begäran om ett anslag på 100 000 kronor är ingen nyhet. Redan i tidigare motioner har kravet på bidrag till Samefolket utgjort 100 000 kronor, helt enkelt därför att de som har studerat tidskriftens ekonomi förstår att

ett bidrag på 100 000 kronor behövs för att den skall kunna komma ut i fortsättningen.

Någon tidigare talare sade, att det inte var billigt i dag att ge ut vare sig en tidning eller en tidskrift. Den som har sysslat med tidningsekonomi vet hur oerhört kostnaderna har drivits upp under de senaste åren. Det är därför inte alls någon märkvärdig sak att motionärerna nu kommer igen och vidhåller sitt gamla krav på ett anslag av 100 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till reservanternas synpunkter i denna fråga.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Denna tidning har utgivits sedan 1919, alltså under 50 år, och den fick sitt första statsbidrag 1964/65 på 50 000 kronor. När det motionerades och argumenterades för det anslaget hade man precis samma motiv, som herr Andersson anför nu, nämligen att tidningen inte kunde klara sig med mindre än att den fick dessa 50 000 kronor. Nu, efter endast ytterligare tre år, måste man ha 100 000 kronor för att över huvud taget driva verksamheten. Jag ställer mig något tveksam till denna argumentation.

Det gäller här anslag inte bara till denna tidskrift, utan till 21 tidskrifter, som naturligtvis var och en för sig är av betydelse för det område den företräder. Av dessa 21 är det en tidskrift som får 60 000 kronor i anslag, och därefter kommer Samefolket med 50 000 kronor. Sedan sjunker beloppen; två tidskrifter får 35 000 kronor, medan huvudparten får mellan 10 000 och 2 000 kronor i anslag.

Jag ber ännu en gång, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Det gäller här en gammal tidning, och de som känner till för-

Anslag till tidningen Samefolket, m. m. hållandena vet att redaktören och medarbetarna under många år inte uppburit någon som helst ersättning för att de givit ut tidningen. Sedan har de fått litet efter hand. Det har från början varit av ideella motiv som man givit ut denna tidning.

Men nu går det inte längre. Nu krävs det en större administrativ apparat för att få ut tidningen till samerna, som spridda över halva Sverige. Man försöker nu bygga upp en expedition för att kunna få fram en bättre tidning. Det är detta som gör att kostnaderna har ökat så hastigt och som motiverar att vi ger ytterligare 50 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Det är riktigt att tidningen, visserligen under annat namn, utkommit sedan 1919.

Men det är också skillnad på kostnaderna 1919 och 1968. Jag vet ett tidningsföretag som startade 1919 med ett aktiekapital på 15 000 kronor. För detta belopp kunde man skaffa sig officin och lokaler. Om man i dag försöker starta ett tidningsföretag, skulle jag tro att det inte räcker med 15 000 kronor. Jag höll på att säga att man inte får räkna i tusental utan i miljoner för att man skall kunna driva fram ett företag i dessa tider.

Det viktigaste i detta sammanhang är väl ändå att vi inte skall inbilla oss att dessa 50 000 kronor verkligen räcker. Man har fått tillskott från andra håll i form av gåvor för att kunna klara den ekonomiska situationen. Men i längden kan man ändå inte lita till att få bidrag på detta sätt. Givarna tröttnar så småningom. Därför är helt enkelt den ekonomiska situationen sådan, att om inte detta bidrag höjs, är det stora risker för att tidskriften måste upphöra.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmanen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande

Ang. De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet

utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 och 5 samt därefter särskilt i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande mom. 1 och 5 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 26 mom. 1 och 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 64.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkterna 27 och 28

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 29***Ang. De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 1 975 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att bidraget till De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet skulle utgå med 840 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 67, av herrar *Eric Gustaf Peterson* och *Sörensen*, samt II: 94, av herr *Hamrin* i Kalmar m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 612, av herr *Nils Theodor Larsson* m. fl., och II: 590, av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl.,

dels ock motionen II: 731, av herr *Rimmerfors* m. fl.

I motionerna I: 612 och II: 590 hade anhållits, a) att anslaget till De blindas förenings biblioteksverksamhet måtte uppräknas till 940 000 kronor och b) att riksdagen måtte uttala sin anslutning till principen, att samhället helt borde täcka kostnaderna för de blindas bokförsörjning samt uppdraga åt Kungl. Maj:t att snarast framlägga förslag till åtgärder i detta syfte.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 67 och II: 94 i vad de avsågo höjt bidrag till framställning av studie-

Ang. De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet

litteratur för synskadade universitets-studerande,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 612 och II: 590 i vad de avsåge höjt bidrag till De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 612 och II: 590 i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående kostnaderna för de blindas bokförsörjning,

4. att riksdagen måtte avslå motionen II: 731 i vad den avsåge höjt bidrag till konsulentverksamhet inom handikapporganisationerna,

5. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 67 och II: 94, I: 612 och II: 590 samt II: 731, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett anslag av 1 975 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Mattsson* (cp), *Tobé* (fp), *Björkman* (h), *Westberg* (fp), *Sjönell* (cp) och *Sterne* (fp), vilka ansett, att

dels utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade,

dels utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 612 och II: 590, såvitt nu vore i fråga, bevilja ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 100 000 kronor höjt bidrag till De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet,

dels ock utskottet bort, under förut-sättning av bifall till yrkandet beträffande 2 under 5 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 612 och II: 590 samt med avslag å motionerna I: 67 och II: 94 samt II: 731, samtliga motioner i vad de avsåge

anslagsberäkningen, till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 2 075 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Vid denna punkt finns det även i år ett antal motioner. I en reservation tas upp ett yrkande i motionerna I: 612 och II: 590 med under-tecknare från de tre oppositionsparti-erna. Det gäller, herr talman, uppräkn-ning av anslaget till De blindas förenings biblioteksverksamhet med 100 000 kronor utöver vad departe-mentschefen föreslagit och vad majori-teten i utskottet förordat.

Även skolöverstyrelsen har i år be-gärt ett betydligt högre belopp för de handikappades kulturella verksamhet än vad departementschefen ansett sig kunna föreslå, nämligen 1 710 000 kro-nor mot föreslagna 400 000 kronor.

Genom tillkomsten av den s. k. tal-boken har de tekniska förutsättningarna för att tillgodose de blindas littera-turbehov i hög grad förbättrats. Möjlig-heterna att utnyttja detta nya medium är emellertid helt beroende av att tal-böcker finns tillgängliga till låns, vil-ket ombesörjes av De blindas förening. En avsevärd ökning av talboksframställ-ningen är också nödvändig för att de blinda skall kunna följa med i den nya litteraturen. Mycket återstår också då det gäller att få fram blindböcker in-nehållande äldre litteratur.

Femte avdelningen av statsutskottet hade tillfälle att besöka De blindas för-ening i Stockholm och se talboksfram-ställningen vilket var imponerande. Vid tillfället fick vi klart för oss att yt-terligare statsbidrag i år till de syn-skadade studenternas kurslitteratur icke var nödvändiga, eftersom dessa studen-ter får utbildningsbidrag genom läns-arbetsnämnderna och därmed även till-erkännes bidrag till undervisningsmed- del i form av talböcker.

Däremot var ledningen för De blindas förening synnerligen bekyrnad

Ang. De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet

över att medlen icke räckte till för att tillmötesgå det alltmer ökade behovet av framställning av talböcker, som fått en sådan hög efterfrågan. På tio år har utlåningen av talböcker ökat fyra gånger och utgör nu cirka 82 000 lån per år. Vi fick den uppgiften att knappt 60 procent av bibliotekets utgifter 1967 täcktes med statsmedel. Cirka 15 procent utgjordes av speciella för biblioteksändamål avsedda medel. Underskottet, drygt 25 procent — cirka 400 000 kronor — täcktes genom föreningens allmänna tillgångar, många gånger erhållna genom insamlingar just för denna talbok.

Med dessa uppgifter i minnet anser vi reservanter det mycket väl motiverat att trots att »utredning pågår» yrka på bifall till en uppräknings av anslaget till De blindas förenings biblioteksverksamhet, vilket i första hand skall gå till framställning av dessa talböcker, med ytterligare 100 000 kronor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Edström* (fp) och herr *Olsson, Johan*, (cp) samt fru *Hamrin-Thorell* (fp).

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Låt mig inledningsvis erinra om att stödet till de handikappade vidgats att omfatta allt fler områden. Samtidigt har samhällets ekonomiska insatser ökat. Kommuner och landsting gör betydande insatser inom handikappvården. De statliga stödåtgärder som direkt tar sikte på handikappade, kan för budgetåret 1968/69 beräknas omfatta sammanlagt 1 660 miljoner kronor. Det innebär, jämfört med innevarande budgetår, en ökning med cirka 350 miljoner kronor.

När det gäller anslagen under den titel, som heter »Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet» och som är upptagen i propositionen sedan

1966, kan man där notera att anslaget för dessa ändamål, ställt till skolöverstyrelsens förfogande för kurser och studieverksamhet 1966/67, var 261 000 kronor. För budgetåret 1968/69 föreslås det till 525 000 kronor. Till tolkar för döva anvisades för budgetåret 1966/67 ett belopp av 10 000 kronor, vilket för budgetåret 1968/69 är uppräknat till 90 000 kronor. Till konsulenter anvisades 120 000 kronor för budgetåret 1966/67 och beräknas 160 000 kronor för budgetåret 1968/69. För De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet anvisades 690 000 kronor för budgetåret 1966/67 och beräknas 840 000 kronor för budgetåret 1968/69.

För studielitteratur för blinda universitetsstudier anvisades ingenting budgetåret 1966/67, men för samma ändamål beräknas för budgetåret 1968/69 ett belopp av 200 000 kronor. Under punkten »övrigt» anvisades 62 000 kronor för 1966/67, vilket belopp uppräknats till 160 000 kronor för budgetåret 1968/69. Sammanlagt innebär den summa för ifrågavarande ändamål, som slutar på 1 975 000 kronor, en uppräknings med 400 000 kronor eller med i runt tal 20 procent.

Beträffande det avsnitt, där det råder delade meningar inom utskottet, d. v. s. anslaget till De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet, vill jag erinra om att anslaget till denna verksamhet utgick budgetåret 1960/61 med 70 000 kronor och att förslaget för nästa budgetår innebär att en summa av 840 000 kronor anvisas. Det har alltså skett en gradvis och kan jag väl säga ganska kraftig ökning av detta anslag.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till de utredningar som pågår och som väntas resultera i förslag om att De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet skall överföras i statlig regi har utskottet för sin del godtagit departementschefens förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Bertil Petersson här framhåller, att det utgår mycket medel till de handikappades kulturella verksamhet. Men när det gäller De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet och framställning av talböcker ligger det litet annorlunda till.

År 1961 gjordes inom skolöverstyrelsen en utredning, som utmynnade i ett förslag att staten skulle överta ansvaret för litteraturförsörjningen beträffande de blinda. Men Kungl. Maj:t var då inte beredd att ta steget fullt ut utan ville att De blindas förening i fortsättningen också skulle sköta denna verksamhet. Det förutsattes dock att statens anslag skulle höjas successivt till dess att full kostnadstäckning uppnåtts.

Man säger inom De blindas förening att detta gick bra under de tre första åren och att anslagen något så när täckte den höjning som blev fallet på grund av intresset för dessa talböcker. Men så sköt antalet efterfrågade talböcker i höjden. Från att ha varit kanske 20 000 lån per år är antalet efter några år nu uppe i 80 000 lån, och det är just denna snabba utveckling som gjort att kostnaderna naturligtvis har stigit och att det i dag behövs mer medel till verksamheten.

Det stod i Dagens Nyheter en liten artikel, i vilken chefen för De blindas förening herr Hedkvist gjorde ett uttalande och helt enkelt frågade: »Skall vi stoppa nyproduktionen av talböcker för att kunna betala den bibliotekspersonal vi måste ha för att kunna betjäna de många blinda, om vi inte får mera medel?» Han gör vissa jämförelser och visar på att statsbidraget för samma verksamhet i Danmark är omkring 3 miljoner kronor och i Norge över 1 miljon kronor.

Herr talman! Det är mycket som talar för att riksdagen bör gå med på ytterligare en höjning med 100 000 kronor till denna verksamhet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 2 och 5 samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende mom. 2 och 5 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 29 mom. 2 och 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Anslag till Nordiska kulturfonden

Ja — 68;

Nej — 67.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkten 30

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 31***Anslag till Nordiska kulturfonden**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Nordiska kulturfonden för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 772 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 248, av herr *Karl-Erik Eriksson m. fl.*, samt II: 307, av herr *Andersson* i Örebro och herr *Enskog*,

dels ock de likalydande motionerna I: 366, av fru *Segerstedt Wiberg* och fröken *Ranmark*, samt II: 451, av fru *Gärde Widemar*.

I motionerna I: 366 och II: 451 hade anhållits, att riksdagen måtte till Nordiska kulturfonden för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 833 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 366 och II: 451 till Nordiska kulturfonden för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 772 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 248 och II: 307.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! På Nordiska rådets rekommendation träffades i oktober 1966 en överenskommelse mellan regering-

arna i de nordiska länderna om att bilda en nordisk kulturfond på 3 miljoner danska kronor. Det beloppet bedömdes vara lämpligt för att möjliggöra fondens primära syfte.

Förra året devalverades som bekant den danska kronan med 7,9 procent. Det innebar att fonden gick ned i värde, något som man givetvis inte hade räknat med 1966. Fondens värde har gått ned bl. a. genom att man från svenskt håll efter devalveringen minskat bidraget. Man föreslår i år ett anslag på 772 000 kronor för ändamålet.

I två motioner har begärts att kulturfonden skall kompenseras för den värdeminskning som uppstått genom devalveringen och att 833 000 kronor skall anvisas till fonden. Utskottet har avslagit båda motionerna under hänvisning till Nordiska rådets behandling av ärendet i år. Rådet rekommenderade då en ökning av fonden.

Det var kulturutskottet som behandlade frågan. Utskottet anförde att det var angeläget att fondkapitalets faktiska värde, som till följd av den danska kronans devalvering hade reducerats, snarast bringades upp till det värde det hade före devalveringen. Vid kulturutskottets ställningstagande var den danske, finske och norske ecklesiastikministern närvarande. Den svenske utbildningsministern var inte med.

Nu återoppar statsutskottet denna rekommendation för sitt avstyrkande av motionerna och säger att utskottet »inte är berett att nu förorda en högre medelsanvisning än vad Kungl. Maj:t har föreslagit, då detta skulle innebära ett föregripande av ställningstagandena till Nordiska rådets nyssnämnda rekommendation om ändring i den gällande överenskommelsen. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t — om så visar sig erforderligt — gör framställning om anvisande på tilläggsstat av ytterligare bidragsmedel.»

Jag måste tillstå att jag inte riktigt förstår vad utskottet åsyftar. Rekommenderar utskottet, att man i år skall

Om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

höja beloppet? Eller vill utskottet överlämna åt utbildningsministern att fatta beslutet? Då stöder man alltså inte Nordiska rådets rekommendation, där det uttryckligen sägs att det är angeläget att de nordiska länderna justerar överenskommelsens regler om fondbeloppet och tillser att fondkapitalets värde bringas till sin ursprungliga nivå.

Jag skulle, herr talman, vilja be om en förklaring på den punkten. Jag gör det särskilt med tanke på att fondstyrelsen i maj skall ha ett sammanträde. Vi som tillhör den vet att medlen är mycket knappa även om man räknar upp beloppet till den ursprungliga nivån.

Häri instämde herr *Eriksson, Karl-Erik*, (fp).

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s):

Herr talman! Nordiska Rådet antog vid sin session i februari månad en rekommendation till de nordiska ländernas regeringar att justera upp detta anslag med hänsyn till devalveringen. Man har väl anledning att räkna med att regeringarna i de nordiska länderna tar upp denna rekommendation till behandling och att man träffar en överenskommelse. Det måste väl vara den riktiga gången att handlägga detta ärendet.

Däremot kan det inte vara riktigt av utskottet att rekommendera riksdagen att i en sådan situation för sin del fatta ett beslut, utan man får räkna med att ärendet kommer via respektive regeringar. Utskottet framhåller att om så anses erforderligt kan Kungl. Maj:t återkomma och begära medel på tilläggsstat. Så ligger faktiskt ärendet till.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Bakom den rekommendation som Nordiska rådet antog stod även svenska representanter. Där fanns

fröken Ranmark, herr Thapper och herr Folke Björkman. Ledamöter från svenska riksdagen står alltså bakom rekommendationen. Men utskottet, som representerar riksdagen här hemma, måste väl hysa en mening. Har utskottet samma mening som de som medverkat till rekommendationen: att det är angeläget att ett beslut fattas?

Utskottet avslår motionen. Jag efterlyser därför utskottets mening. Vill inte utskottet rekommendera utbildningsministern att lämna ett anslag i år? Anser utskottet att det är tillfredsställande att i år stanna för ett lägre belopp?

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten för vissa kulturändamål, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB.

I de likalydande motionerna I: 6, av herr *Hübnette*, och II: 14, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle 1. besluta, att av statens till 478,5 miljoner kronor uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 miljoner kronor skulle erbjudas allmänheten i valörer på 100 kronor per aktie till en marknadsmässig emissionskurs, varvid särskilt skulle tillses att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid övertäckning och att en bred spridning av aktieköpen vunnes bland allmänhe-

Om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

ten, 2. besluta, att under budgetåret 1968/69 utbudet av aktier skulle bestämmas till nominellt 50 miljoner kronor samt 3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelser, som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 6 och II: 14.

Reservation hade avgivits av herrar *Kajser* (h), *Ottosson* (h), *Bohman* (h) och *Björkman* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 6 och II: 14

1. besluta, att av statens till 478 500 000 kronor uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 000 000 kronor skulle erbjudas allmänheten i valörer på 100 kronor per aktie till en marknadsmissig emissionskurs, varvid särskilt skulle tillses att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid övertäckning och att en bred spridning av aktieköpen vunnas bland allmänheten,

2. besluta, att under budgetåret 1968/69 utbudet av aktier skulle bestämmas till nominellt 50 000 000 kronor,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelser, som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Herr **HÜBINETTE** (h):

Herr talman! För att i någon mån avlasta herr Ottosson, som haft en arbetsam dag, skall jag be att i detta ärende få yrka bifall till reservationen.

Herr **LARSSON, HERBERT**, (s):

Herr talman! Vi har haft motionsyrkanden av samma innebörd som det nu

föreliggande under många år. Några nya skäl har inte framkommit, och även om nu herr Hübinette avlöste herr Ottosson förändrar det i sak ingenting.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hübinette* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 26.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av motioner om utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag.

I de likalydande motionerna I: 7, av herr *Hübnette*, och II: 13, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpliga former för försäljning av aktier i de i vinstsyfte drivna statliga företagen, varvid särskilt måtte beaktas, att sådana former för aktieförsäljningen skulle ordnas, som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 7 och II: 13.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Matsson* (cp), *Tobé* (fp), *Björkman* (h), *Westberg* (fp), *Sjönell* (cp) och *Sterne* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 7 och II: 13 hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om försäljning av aktier i statliga företag.

Herr **OTTOSSON** (h):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 46 har behandlats motionerna I: 7 och II: 13, i vilka begärs en utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag. Förslag med samma innebörd har varit uppe till behandling vid tidigare riksdagar men har av utskottsmajoriteten avstyrkts med motiveringen, att några skäl för ett ändrat ståndpunktstagande inte föreligger.

På senare tid har man dock tydligt kunnat märka det ökade intresse som finns för sparande i form av aktieköp. Aktiesparkklubbar bildas i allt större antal, och i mycket stor utsträckning utgöres dessa klubbar av företagsanställda inom alla kategorier, vilka har funnit denna form för sparande vara intressant. Detta innebär ju inte bara en form för frivilligt sparande utan innebär även ett vidgat intresse för företagens ekonomiska ställning och för hur dessa företag sköter sig i olika avseenden.

Vi har ju under den senaste tiden kunnat notera ett utvidgat intresse för aktieköp. Bl. a. har ju ungdomar inom regeringspartiet köpt aktier i ett antal storföretag, och jag förmodar att dessa köp har motiverats av ett intresse för hur dessa företag utvecklas och fyller sin samhällsuppgift. Jag tror att det finns människor som även har intresse av att genom aktieköp få en inblick i de statliga företagens skötsel och utveckling. Av denna anledning borde de statliga företagen lika väl som de enskilda kunna ställa en del av sin aktiepost till förfogande för försäljning till allmänheten.

Statsrådet Wickman har tillkallat en delegation för utredning om frågor rörande de statliga företagen, och i direktiven nämner han bl. a. att inom delegationens centrala uppgift, som består i att föreslå riktlinjer för den långsiktiga utvecklingen av de statliga företagen, ingår också uppdraget att finna formerna för finansiering i sådana fall där företagens egna medel eller upplåningskapacitet är otillräckliga. Målsättningen bör därvid vara att anvisningen av medel till företagets utveckling sker i former som inte försvagar deras konkurrensförmåga i förhållande till andra företag.

Inom det fria näringslivet åstadkommes ju kapitaltillskott bl. a. genom nyemissioner och ökning av aktiekapitalet genom försäljning av aktier, och en sådan finansieringsmetod har väl i alla tider ansetts hederlig.

Ang. bidrag till motionsverksamhet för studerande

När motionärerna har begärt en utredning, anser jag detta vara ett aktuellt drag, och uppgiften skulle med fördel kunna överlämnas till den delegation jag tidigare talat om såsom ett kompletterande utredningsuppdrag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **LARSSON, HERBERT**, (s):

Herr talman! Även den här frågan har varit föremål för överläggningar under tidigare år, och ståndpunkterna och argumenten är ungefär desamma som förut. Inget nytt har tillförts debatten från motionärernas sida, och vi inom utskottsmajoriteten har inte heller berikat den med några nya synpunkter.

Med hänsyn till att ärendet har behandlats så många gånger tidigare ber jag, herr talman, endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmanen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ottosson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 56.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till studiesociala ändamål jämte motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 3***Ang. bidrag till motionsverksamhet för studerande**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 1 340 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 316, av herr *Schött m. fl.*, och II: 400, av herr *Tobé m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 1 540 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

Ang. nordiskt institut för samhällsplanering

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 316 och II: 400 till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 1 340 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr Tobé (fp), som dock ej antytt sin mening.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Här föreligger endast en blank reservation, och jag skall inte ställa något särskilt yrkande. Jag vill bara understryka att situationen när det gäller studentidrotten och samhällets stöd till denna icke är tillfredsställande. Det finns anledning för motionärerna att återkomma ett kommande år.

Häri instämde fröken *Stenberg* (h).

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag delar herr Schöotts uppfattning att det borde göras mera för studentidrotten, men förutsättningen för detta är ju att de som skall få glädje av anslaget också visar något större intresse för saken. Jag har tidigare anslutit mig till reservanterna när det gällt denna fråga, men i utskottet fick vi klart för oss att nuvarande anslag räcker för en 25-procentig aktivitet och att man inte har kommit upp längre än till 15 procents aktivitet bland studenterna. Då finns det ju en rätt stor marginal, och jag kan inte förstå att det är någon mening i att begära ett anslag som förutsätter en 50-procentig aktivitet när man har lång, lång väg kvar innan man kommit upp till de 25 procent som anslaget nu utgår från. Kan herr Schött mobilisera krafter så att aktiviteten blir större, då skall jag vara en av de första som är med om att yrka på ett större bidrag.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Situationen är ju den att ett nytt system har trätt i kraft, och

tydligen fungerar det inte tillfredsställande. Därför har man anledning att se över systemet och ordna så att vederbörande på de olika kårorterna, inte minst på filialorterna, får effektiv hjälp med att organisera motionsverksamheten bland den studerande ungdomen.

Jag känner sedan gammalt herr Anderssons positiva inställning till studentidrotten och räknar med den även i fortsättningen, då vi skall be att få återkomma.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Ang. nordiskt institut för samhällsplanering

Föredrogs ånyo statsutskottets uttalande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nordiskt institut för samhällsplanering jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 beräknat medel till ett nordiskt institut för samhällsplanering, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 20, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 2 februari 1968, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats sluta överenskommelse med Danmark, Finland och Norge om inrättande och finansiering av ett nordiskt institut för samhällsplanering, dels besluta, att institutet skulle inrättas den 1 juli 1968, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta de i statsrådsprotokollet förordade tjänsterna som professor i Uo 27, dels till Nordiska institutet för samhällsplanering för budgetåret 1968/69 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 263 000 kronor.

Det föreslagna institutet avsåges bli va ställt under ledning av en styrelse

Ang. nordiskt institut för samhällsplanering

med företrädare för nämnda fyra nordiska länder. Det hade föreslagits bliva samordnat med den svenska konsthögskolans arkitekturskola i fråga om personal och lokaler (på Skeppsholmen i Stockholm) dock utan att dess självständighet i vad gällde styrelse och ekonomi inskränktes. Vid institutet komme att bedrivas ettårig vidareutbildning av stads- och regionplanerare från de nordiska länderna samt forskarutbildning och forskning. Intagningskapaciteten avsåges bliva 25 platser läsåret 1968/69 och 50 platser från och med 1969/70. Vid institutet föresloges från och med nästa budgetår inrätta tre professorer, varav en i fysisk planering, en i trafik- och kommunikationsteknik och en i ekonomisk geografi med samhällsplanering. Kostnaderna för institutets drift beräknades under det första verksamhetsåret uppgå till totalt 700 000 kronor, av vilket belopp Sverige avsåges bestrida tre åttondelar.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 752, av herr *Fälldin m. fl.*, och II: 959, av herr *Bohman m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen vid behandlingen av ifrågavarande proposition måtte, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag i vad det avsåge inrättande av en professur i trafik- och kommunikationsteknik och en professur i ekonomisk geografi med samhällsplanering, bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en professur i Uo 27 i regional och kommunal ekonomi och en professur i Uo 27 i kulturgeografi,

dels de likalydande motionerna I: 753, av herr *Högström*, och II: 960, av herr *Wiklund* i Härnösand, vari yrkats, att riksdagen, med ändring av vad som föreslagits i propositionen nr 20, skulle besluta, att det föreslagna institutet för samhällsplanering skulle samordnas med tekniska högskolan i Stockholm,

dels ock motionen II: 958, av herrar *Bergman* och *Svanberg*, vari föreslagits,

att riksdagen vid behandlingen av ifrågavarande proposition skulle uttala, att den vid det nordiska institutet för samhällsplanering föreslagna professuren i trafik- och kommunikationsteknik borde utbytas mot en professur i ett samhällsvetenskapligt ämne.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 753 och II: 960

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 2 februari 1968 förordats sluta överenskommelse med Danmark, Finland och Norge om inrättande och finansiering av ett nordiskt institut för samhällsplanering,

b) besluta, att institutet skulle inrättas den 1 juli 1968,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 752 och II: 959 samt II: 958 bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta de i statsrådsprotokollet förordade tjänsterna som professor i Uo 27,

3. att riksdagen måtte till Nordiska institutet för samhällsplanering för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 263 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Virgin* (h), fru *Wallentheim* (s) samt herrar *Kajser* (h), *Ottosson* (h), *Högström* (s), *Bohman* (h), *Bergman* (s), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Tobé* (fp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 752 och II: 959 samt II: 958 måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vid nordiska institutet för samhällsplanering inrätta tre professorer i Uo 27 med i första hand den ämnesinriktning, som förordats av reservanterna,

och i andra hand den som förordats i statsrådsprotokollet.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Samhällsplanering på hög nivå skall nu startas genom ett nordiskt institut för samhällsplanering. Inför de snabba förändringarna i tiden blir behovet av en effektiv och långsiktig samhällsplanering alltmer trängande för att passa och tillgodose människors behov och önskemål med sikte på framtiden. Institutet hälsas därför naturligtvis med glädje i sak och som ett bevis för ett alltmer utvidgat nordiskt samarbete.

Förslagen i proposition nr 20 innebär emellertid enligt reservanternas mening en olycklig överbetoning av de tekniska aspekterna beträffande inriktningen av institutets verksamhet. Ofta ger utvecklingen anledning till tvivel på om det bästa för människor så ensidigt finns att hämta från teknikernas bricka. Debatten i olika frågor ger inte sällan intryck av en slagsida åt den uppfattningen. Ingen människa kan naturligtvis bestrida teknikens avgörande betydelse för våra livsbetingelser och nödvändigheten av att den explosiva utvecklingen på teknikens område följs och företräds i institutet av bästa tänkbara krafter.

Vid utformandet av framtidens samhälle bör emellertid enligt reservanternas mening tillräckligt utrymme också ges för bevakning och inflytande från samhällsvetenskapligt håll. Reservanternas anser det så mycket angelägnare som institutet naturligtvis får en mycket stor betydelse för grundutbildningen av kommande samhällsplanerare.

Reservanternas är väl införstådda med att förslaget om startandet av institutet har föregåtts av många och kanske svåra överläggningar, baserade på ett förslag som år 1966 lades fram av den nordiska kommitté som anförtroddes ärendets utformning. Vi förstår också att ett avvikande önskemål nu kan vara käns-

ligt då institutet också skall förläggas till vårt land.

Reservationen har mot denna bakgrund fått en försiktig formulering. Vad vi vill är att Kungl. Maj:t skall få ett bemyndigande att vid det slutliga ställningstagandet till inrättandet av de olika professorstjänsterna och deras fördelning ta hänsyn till de synpunkter som vi har gett uttryck åt i reservationen.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Hansson* (s).

Herr HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill i detta ärende göra några reflexioner i anledning av motionerna I: 753 och II: 960, där frågan om det nordiska institutets anknötning till konsthögskolans arkitekturskola har tagits upp.

I de remissyttranden som avgivits om detta förslag har viktiga remissinstanser ifrågasatt lämpligheten av denna anknötning. Jag behöver bara erinra om att statskontoret, statens råd för byggnadsforskning, lantmäteristyrelsen, vägverket, Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet har ifrågasatt det lämpliga i denna anknötning. Det framgår av propositionen att Svenska kommunförbundet varnar för att anknötning till arkitekturskolan kan medföra risk för överbetoning av vissa ämnesområden. Förbundet finner det överraskande att kommittén inte ens har diskuterat andra alternativ.

I motionen har ifrågasatts en anknötning till tekniska högskolan. Utskottet har emellertid inte kunnat dela denna mening. Jag avser inte heller att yrka bifall till motionen, men jag vill gärna instämma i vad fru Wallentheim sagt beträffande reservationen, och jag vill understryka hur viktig samhällsplaneringsfrågan ändå är. Det är angeläget att vi får forskningen på detta område utbyggd. Om jag inte är fel underrättad

Ang. nordiskt institut för samhällsplanering

har vi för närvarande endast en professur i samhällsplanering, nämligen i Umeå.

Det finns all anledning att understryka vad som sägs i propositionen om betydelsen av trafik- och kommunikationsteknik i det moderna samhället. Men jag tror i likhet med fru Wallentheim att samhällsplaneringen i stort är ännu viktigare, inte minst genom de möjligheter som kommer att ges vårt land genom detta institut.

I utskottet har sagts att den nordiska överenskommelsen inte har gjort det möjligt att anlägga andra synpunkter på institutets inriktning än de som är redovisade i propositionen. Men jag tycker nog att man kunde acceptera den mjuka skrivning som föreligger i reservationen, där man säger att »efter eventuellt erforderliga överläggningar med de andra nordiska ländernas regeringar» skall Kungl. Maj:t få bemyndigande att inrätta professurer enligt förslaget i motionerna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! I fråga om angelägenheten av att inrätta detta nordiska institut råder väl inga delade meningar. Men i flerpartimotioner, väckta i båda kamrarna, har avvägningen mellan institutets olika forsknings- och utbildningsinriktningar tagits upp till diskussion. Vi motionärer har klart för oss att propositionen är resultatet av långvarigt arbete på nordisk basis, under vilket man har kommit fram till den avvägning, som redovisas i propositionen.

Emellertid sägs i propositionen — det understryks också i utskottsutlåtandet — att man på intet håll har velat göra något formellt avtal i denna fråga förrän man hört riksdagens mening. Det är mot den bakgrunden som dessa motioner väckts, och jag föreställer mig att det också är mot den bakgrunden som

reservanterna har givit uttryck för sin mening. Jag delar helt de båda föregående talarnas uppfattning att reservationen ändå är skriven som en hälsning till dem som i sista hand har att besluta, att de ville ha vänligheten att tänka på detta en gång till och pröva om inte denna avvägning vore rimligare.

Vad vi motionärer har invänt emot är att den tekniska sidan har getts tyngd genom inrättande av professurer, under det att den regionala och kommunala ekonomin samt miljö- och landskapsplaneringen bara har tillgodosetts genom speciallärartjänster. Det behöver inte innebära någon nedvärdering av de trafik- och kommunikationstekniska problemen om man påminner om att hela debatten kring samhällsplaneringen under senare tid i mycket högre grad än tidigare har kommit att kretsa kring miljöproblemen i vidaste mening. Teknikerna måste ha sin givna plats också i den samhällsplaneringen, men i flerpartimotionen har vi försökt ge uttryck åt vår uppfattning att miljöfrågorna i framtiden måste ses i vidare mening och ur vidare aspekter än hittills. Här måste t. ex. ökad hänsyn tas till tätortsmänniskornas krav på att det reserveras områden för fritids- och rekreationsändamål osv. Vi tycker att det vore skäl att redan i detta sammanhang ge ökad tyngd åt den inriktningen genom att låta de frågorna få en professur och i stället låta kommunikationstekniken tillgodoses med speciallärartjänster — eventuellt ett lektorat.

Herr talman! Med hänvisning till denna motivering, vilken ytterligare utvecklades i motionen, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Först vill jag instämma i vad de tre föregående talarna har anfört. Jag skall bara göra ytterligare några korta reflexioner.

Ang. nordiskt institut för samhällsplanering

I anslutning till propositionen har det väckts tre mycket tunga motioner, och jag tror att man kan säga att de mötte stor förståelse i utskottet. Jag skulle nästan våga sträcka mig så långt att jag säger, att om vi hade haft möjlighet att handlägga ärendet på egen hand, så torde motionerna ha blivit helt bifallna. Måhända hade det i en sådan situation inte ens behövt komma några motioner, därför att då hade propositionen kanske sett annorlunda ut och tillgodosett dessa synpunkter.

Då kan man ta upp den fråga som herr Fäldin berörde och som egentligen är den viktiga. Propositionen är framlagd för riksdagen för att riksdagen skall uttrycka sin mening. Är avsikten då att riksdagen med anledning av att det finns ett förhandsavtal mellan de nordiska länderna skall vara förhindrad att över huvud taget uttrycka en uppfattning? Det kan inte vara riktigt och rimligt. Riksdagsledamöterna bör rimligtvis kunna säga vad de tycker och tänker i realiteten, framför allt om vi gör det på det mycket försiktiga sätt som reservationen uttrycker och ger regeringen fullmakt att handla såväl enligt motionernas önskemål när det gäller professurernas inrättande som enligt den preliminära överenskommelse som har träffats, men i första hand med tyngdpunkten lagd på motionernas önskemål.

Jag tycker, herr talman, att det inte kan förhindra eller försämra det nordiska samarbetet i något avseende om riksdagen på detta sätt uttrycker sin mening. Personligen beklagar jag att reservationen inte också innefattade den väsentliga fråga som herr Högström tog upp, nämligen anknytning till tekniska högskolan. Jag tror att den placering av institutet som nu föreslagits är felaktig, men även den ingår i de diskussioner som har förevarit med de övriga nordiska länderna.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Under tidigare överläggningar här i kammaren i dag har det två gånger riktats anmärkningar mot vederbörande utskott för att man inte tagit tillräcklig hänsyn till vad Nordiska rådet har rekommenderat och till de uppfattningar Nordiska rådet har haft. I detta fall kommer det plötsligt anmärkningar mot ett utskott för att vi tydligen har tagit för stor hänsyn till vad Nordiska rådet och även de nordiska regeringarna tillsammans har överenskommit.

Herr Wallmark har naturligtvis alldeles rätt då han sade att det hade varit mycket enkelt att handlägga detta ärende, om vi ensamma skulle ha bestämt innehållet. Men det har inte varit på det sättet. Det har, som det har sagts, varit många och långa överläggningar mellan experter och representanter för de nordiska länderna. Man har till slut kommit med ett förslag, och på grundval därav har det skrivits en proposition som, innan den har lagts fram för Sveriges riksdag, underställts de övriga nordiska ländernas regeringar.

Det måste då vara ytterst svårt för oss att vidta några stora ändringar. Visserligen har herr Högström rätt då han säger att en hel rad svenska remissinstanser kommit med tungt vägande invändningar, men vi vet ju inte vad de norska, danska och finska remissinstanserna skulle ha sagt, om de fått detta ärende på remiss.

Behoven på detta område är nämligen inte exakt desamma i Sverige som i våra nordiska grannländer. Det är självklart att man från svensk sida har fått ta hänsyn till de synpunkter som anförts från olika håll, och så har man fått kompromissa sig fram till detta resultat. Det är enligt vår uppfattning ett avtal som vi knappast kan rucka på. Det är klart att man kan säga som reservanterna att man skrivit mycket försiktigt och bara vill ge Kungl. Maj:t ett bemyndigande att ta sig en ny fundera-

Ang. nordiskt institut för samhällsplanering

re. Det måste emellertid i själva verket innebära ett uppskov med starten av institutet. I själva verket är det väl ingen som vill ett längre uppskov.

Det är väl inte heller meningen att institutet skall stanna vid det lilla format som här föreslås. Detta är en början. Institutet skall växa ut, och när det växer ut finns det möjlighet att tillgodose även sådana synpunkter som anförts i motionerna och som reservanternas anslutit sig till.

När det gäller anknytning av institutet till arkitektskolan och inte till Stockholms tekniska högskola har majoriteten i utskottet resonerat på det sättet att en anslutning till den koloss som tekniska högskolan är skulle kunna innebära att institutet inte har några möjligheter att göra sig gällande, medan institutet däremot om det anknyts till arkitektskolan har möjlighet att skaffa sig en egen profil, vilket måste vara mycket viktigt i detta sammanhang.

Jag tycker nog, herr talman, att alla skäl talar för att vi i detta fall bör ta förslaget oförändrat.

Jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Edström* (fp).

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag kan bara ansluta mig till vad herr Axel Johannes Andersson här har sagt. Jag vill bara rent principiellt säga att vi en gång per år är synnerligen nordiska, när en del av oss träffas i Nordiska rådet och gör en lång rad beställningar som regeringarna skall effektuera. När sedan dessa vackra tankar skall utföras i praktiken, finner vi att de nordiska länderna är självständiga enheter och att det inte alltid är så lätt att komma överens om de praktiska detaljerna.

Reservanternas företrädare en uppfattning om fördelningen av de professorer det här gäller som i hög grad överensstämmer med regeringens uppfattning.

Men för oss är det väsentliga att vi får detta institut i sjön så snabbt som möjligt. Det är nämligen ett ganska kraftigt och betydelsefullt uttryck för det nordiska samarbetet. Vi har då fått lov att ta hänsyn till vad våra nordiska grannar har tyckt, tänkt och velat, och det är denna produkt som nu föreligger för riksdagen.

Att nu ta upp en ny förhandling med de nordiska grannländerna skulle a) leda till att institutet blev försenat och b) säkerligen inte innebära någon förändring i sakfrågan för det fall att vi verkligen önskar få ett sådant här institut till stånd.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Palme beagnade tillfället till att tala om att de synpunkter, som motionärerna har gett uttryck åt i mycket hög grad överensstämmer med de synpunkter på detta ämne som regeringen har haft, men sedan tillade statsrådet att det är en kompromissprodukt som man här haft att redovisa för Sveriges riksdag.

Jag kan mycket väl förstå att vi i det nordiska samarbetet mycket ofta får tänka oss att det blir fråga om kompromissprodukter — jag har ingen invändning mot det. Men liksom statsrådet Palme har frihet att på regeringens vägnar i denna talarstol nu deklarerat att han inte är helt nöjd, och eftersom statsrådet har framlagt denna proposition för riksdagen för att höra riksdagens mening innan det formella avtalet slutes, menar jag att han själv har dokumenterat att riksdagen har rätt att ge uttryck åt hur den helst hade velat se detta problem löst. Såvitt jag har fattat reservationen rätt, har reservanternas där sagt att om det ännu fem minuter i tolv finns en möjlighet att göra det hela annorlunda, ser vi helst att så sker. Men eftersom det är angeläget att detta institut kommer i gång får vi om de nordiska länderna i övrigt inte vill acceptera vad vi föreslagit, ta förslaget med dess nuva-

Ang. nordiskt institut för samhällsplanering

rande utseende. Eftersom regeringen och regeringsledamöterna har rättighet att ge uttryck för hur de helst hade velat ha det borde det vara självklart att riksdagen, när ärendet underställes riksdagen för prövning, också får ge uttryck för hur den helst hade velat ha det.

Herr HÖGSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var herr Anderssons synpunkter som ger mig anledning att ånyo säga några ord.

Jag vill säga att ingen av reservanterna har ifrågasatt de gemensamma nordiska strävandena att komma överens i denna fråga och att avtalet innehåller vissa bestämmelser. Men vi vill ändå hävda att man, innan man tar avtalet, bör pröva om det finns förutsättningar för en annan inriktning av denna utbildning. På den punkten är det väl bara en fråga om fördelningen tills vidare av antalet professurer.

För övrigt skriver på sidan 17 i propositionen departementschefen: »Samtidigt är jag medveten om att sådana områdena som regional och kommunal ekonomi samt miljö- och landskapsplanering bör uppmärksammas i utbildningen. Tills vidare bör — såsom kommittén föreslagit — speciallärare ombesörja utbildningen i berörda ämnen.» Reservanterna vill ha den motsatta ordningen.

När herr Axel Andersson säger att anknytningen till tekniska högskolan skulle vara olämplig, vill jag nämna att vi i vår motion hänvisar till riksdagens beslut om samhällsbyggnadsutbildningen vid högskolan som ett starkt motiv för den. Dessutom har den inom universitetskanslersämbetet nyligen utförda utredningen skapat ytterligare skäl för detta alternativ.

Herr WALLMARK (h) kort genmäle:

Herr talman! Det gäller att inte bevisa för mycket herr Axel Andersson, det

kan bli besvärligt. Herr Andersson tar upp frågan om institutets eventuella förläggning till tekniska högskolan, som inte berörs i reservationen över huvud taget. Då han å ena sidan säger att de tunga remissinstanserna har förordat förläggning till tekniska högskolan och att vi skulle göra så om vi själva fick bestämma, och å andra sidan argumenterar mot att institutet förläggs dit, så går det inte ihop.

Beträffande sakfrågan i reservationen är det väl alldeles riktigt som statsrådet Palme har sagt. Reservanter, regering och, skulle jag tänka mig, en klar majoritet i riksdagen har en gemensam uppfattning i denna fråga. Det väsentliga är: Skall riksdagen som en rekommendation till regeringen här över huvud taget få säga vad den tänker och tycker. Det anser vi reservanter, och det borde riksdagen i sin helhet finna riktigt. Det är också därför vi har avgivit denna reservation.

Sedan är det väl inte statsrådet Palmes mening att knuffa institutet för samhällsplanering i sjön. Jag förmodar att han skall ha det på land.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Professuren i kommunikationsteknik bör gälla såväl land- som sjöförbindelser, herr Wallmark.

Ingen betager riksdagen rätten att säga sin mening. Vi har framlagt denna proposition just för att riksdagen skall få säga sin mening. Den kan således fälla eller ta propositionen. Men samtidigt måste man inse sitt ansvar. Vill man att institutet skall komma till stånd den 1 juli i år på grundval av den överenskommelse som min företrädare efter oändligt långa förhandlingar med våra nordiska grannländer har kommit fram till? Man bör för övrigt inte överdriva skillnaden mellan t.ex. en professur i kulturgeografi och en professur i ekonomisk geografi. De två områdena flyter i hög grad in i varandra.

Vi skulle inte ha tid med en realför-

Ang. nordiskt institut för samhällsplanering

handling på nytt för att försöka få till stånd en ny överenskommelse med de andra nordiska regeringarna. Jag betecknar det dessutom som helt hopplöst. Därför vill vi få i gång detta institut, herr Wallmark, den 1 juli 1968. Då har tolvslaget redan förklingat.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Högström påstod att reservanterna inte hade ifrågasatt de gemensamma nordiska strävandena. Jo, det tycker jag nog att reservanterna gör, därför att de gemensamma nordiska strävandena har i detta fall lett till en överenskommelse som reservanterna inte godkänner. De vill i stället lägga ensidiga svenska synpunkter på detta ärende. Då är det inte fråga om gemensamma nordiska strävanden, utan om separata svenska strävanden. Det är den stora skillnaden.

Herr Wallmark sade att jag hade talat om anknytningen, som inte berörs i reservationen. Det är alldeles riktigt, men både herr Högström och herr Wallmark var ju uppe här och sade att man handlade fel när man inte följde motionärerna och anknöt institutet till tekniska högskolan i Stockholm.

Jag har under behandlingen av detta ärende blivit övertygad om att ett bifall till vad reservanterna har anfört absolut måste leda till ett rätt långt uppskov. Jag förstår inte att det kan vara någonting att vinna med det. Jag har visserligen inte hört något uttalande därom från statsrådets sida, men det är väl ändå så att vad som här föreslås bara är en liten början. Visserligen ville statsrådet kasta institutet i sjön, men jag antar att han menar att vi skall betrakta förslaget som en skuta som nu skall sättas i sjön och att han hoppas att den skutan skall få alltmer vind i seglen och så småningom segla fram som en stolt fregatt på de nordiska farvattnen. Det är också min förhoppning att det skall bli en sådan utveckling.

Vill man det, kan man inte följa reservanterna. Det tycker jag, herr Wallmark, skulle vara att ta sig vatten över huvudet — och det bör man ju inte göra.

Fru WALLENTHEIM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först helt kort instämma i vad herr Fälldin sade om regeringen och riksdagen. Herr Palme underströk ju — precis som jag visste att han skulle göra — att det inte gärna kan råda någon tvekan om den sidan av saken.

Jag är glad att statsrådet Palme underströk att vi i sak egentligen är ganska överens om att det föreligger en överbetoning av den tekniska sidan och att samhällsvetenskapen bör ges ett större utrymme.

Kanske är det om man följer reservationen och ger Kungl. Maj:t det föreslagna bemyndigandet inte helt uteslutet att få förståelse och intresse för den synpunkten vid en förnyad kontakt. Säkert är väl inte heller att det behöver innebära en försening, i varje fall inte någon längre försening. Reservationen innebär inte att propositionen skulle fällas. Reservationen är ju synnerligen försiktigt formulerad och syftar bara till att ge Kungl. Maj:t ett bemyndigande att i möjligaste mån vid det slutliga avgörandet beträffande ifrågavarande professorstjänster ta skälig hänsyn till de synpunkter som har framförts i reservationen. Går inte det, får naturligtvis den träffade överenskommelsen trädas i kraft.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Efter statsrådet Palmes senaste anförande skulle väl sakläget beträffande just denna proposition vara att det gäller att säga ja till varenda stavelse eller också säga nej, eftersom klockan inte bara är fem i tolv utan i praktiken redan tolv. Om det är sak-

Ang. nordiskt institut för samhällsplanering

läget tycker jag att riksdagen i samband med att propositionen lämnades borde ha underrättats om att Kungl. Maj:ts förslag i det avseendet skilde sig från andra propositioner.

Jag anser att statsrådet i debatten onödigt har hårdragit att det skulle vara alldeles uteslutet att göra någon justering. Även om det kan vara uteslutet i det första skedet om man vill komma i gång den 1 juli, vore det på sin plats att riksdagen här uttalar sin mening. Eftersom reservationen fått den utformningen att statsrådet och regeringen har valmöjlighet, borde väl regeringen därmed ha fått den råg i ryggen, som regeringen uppenbarligen behöver för att i nästa steg låta institutet få den inriktning som vi motionärer önskar och som statsrådet i ett tidigare anförande anslutit sig till.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Debatten är intressant. Debatter brukar ju redovisa skilda ståndpunkter. Denna debatt visar snarast hur små skillnaderna är.

För att enkelt illustrera detta vill jag säga att så fort vi får beslut och riksdagsskrivelse i detta ärende kommer vi att sätta i gång med alla förberedelser för institutet. Vi är redan ganska sent ute om institutet skall kunna börja redan den 1 juli i år. Professurerna skall utlysas, och hela den andra apparaturen skall sättas i gång. Skall vi nu sätta i gång en generaldiskussion om en ombenämning av professorerna, blir det oundvikligt att det hela skjuts framåt i tiden, och jag tror inte att möjligheterna att nå ett gynnsamt resultat blir särskilt stora. Det är där skillnaden ligger.

Olyckor händer inte i något fall. Om det finns någon liten principfråga, så är det helt enkelt den att i alla våra vackra tankar om nordiskt samarbete tvingas vi — med god vilja — att i den praktiska hanteringen ta hänsyn till våra nordiska grannländers önskemål och

synpunkter. Ofta ställs kraven på sådant hänsynstagande av många naturliga skäl särskilt högt på oss. Det har man gjort i det här fallet. Vi har dock inte gjort någon större uppoffring av våra synpunkter.

Jag delar fru Wallentheims förhoppning att detta institut skall kunna utvidgas och få en allsidig öppenhet mot hela samhällsplaneringens område och därmed kunna spela en betydelsefull roll vare sig det blir en stolt fregatt eller något annat. När vi nu skall göra detta tillsammans med våra nordiska grannar tycker jag inte att vi skall trassla i startögonblicket.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kan i huvudsak instämma i vad herr Andersson och statsrådet Palme har sagt. Jag skall bara tillägga ett par saker.

I motionerna I: 753 och II: 960 föreslås att detta institut skulle anslutas till tekniska högskolan i Stockholm. Herr Högström beklagar att utskottet har avslagit motionen, men jag vill då erinra om att herr Högström själv har biträtt reservationen som går ut på avslag på samma motioner.

Till herr Fälldin skulle jag vilja säga att vi har haft långa överläggningar och långa föredragningar i den här saken. När ärendet behandlades i stora utskottet visade det sig — jag vill inte på något sätt förhindra herr Fälldin att ha en egen mening — att ingen av hans kamrater i centerpartiet ville biträda reservationen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Jag vill begränsa mig till att säga att jag är inte så litet överraskad över att herr Näsström till varje pris vill göra denna fråga partiskiljande.

Om skatt på utlandsresor

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten 2 samt där efter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Wallentheim* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 48 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wallmark* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 42.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta utlåtande.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 11, med anledning av motion angående beskattningen av totalisatorvinster, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om skatt på utlandsresor

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 13, med anledning av motioner om skatt på utlandsresor.

I de likalydande motionerna I: 632, av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.*, samt II: 798, av herrar *Elmstedt* och *Sundkvist*, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till avgiftsbeläggning, motsvarande inom landet gällande konsumtionsbeskattning, av resor (resevaluta och/eller biljettkostnad), som svenska medborgare företoge utanför riket.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 632 och II: 798.

Reservation hade anförts av herr *Vigelsbo* (cp) och herr *Eriksson* i Bäckmora (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 632 och II: 798, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till avgiftsbeläggning, motsvarande inom landet gällande konsumtionsbeskattning, av resor, som svenska medborgare företoge utanför riket.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC,
(cp):

Herr talman! De motioner som herr Elmstedt och jag jämte flera centerpartister har väckt angående skatt på utlandsresor och som ligger till grund för bevillningsutskottets betänkande nr 13 avser inte att diskriminera svenska medborgares resor till utländsk ort.

Vad vi vänder oss emot är det förhållandet att den nuvarande ordningen för konsumtionsbeskattning innebär en orättvisa mot de människor som tvingas använda *hela* sin inkomst till det allra nödvändigaste, till mat och kläder. De människor som har en så pass hög inkomst att de kan företaga utlandsresor — och det är trots allt en begränsad del av det svenska folket — undgår beskattning av den konsumtion som resan representerar. Den som väljer att semestra på någon av våra inländska turistorter drabbas av omsen till och med när och om vederbörande sover.

Huvudskälet till att motionerna har väckts är sålunda vår uppfattning, att en större rättvisa borde vara möjlig att uppnå. Vi menar att skattepolitiken måste ha ett starkt solidaritetsdrag och syfta till en inkomstutjämning i samhället. Gynnandet av en viss form av konsumtion — i detta fall en mycket exklusiv sådan — måste av många små inkomsttagare uppfattas såsom direkt stridande mot rättvisekravet och därmed bli någonting av en utmaning.

Ett annat skäl till vårt förslag är den inverkan på vår valutabalans som gällande ordning medför. Nettoutflödet av svensk resevaluta beräknas till cirka 900 miljoner kronor under år 1967. Vi anser att även detta, för vår valutapolitik dystera faktum, borde uppmärksammas.

Ett tredje skäl anser vi vara den sämre ställning som nuvarande system försätter vår egen svenska turistnäring i. Det av oss förordade förslaget skulle underlätta en konkurrens på mera likvärdiga villkor. Detta är, tycker vi, önskvärt också därför att många av våra

Om skatt på utlandsresor

s. k. glesbygdsområden redan är i färd med att för överlevandets egen skull satsa betydande belopp för en utbyggnad av turistnäringen.

Bevillningsutskottets majoritet har i sin motivering för avslag på motionerna *helt* förbigått rättvisaspekten på frågan. Utskottet vill inte bestrida vad i motionerna anförts angående valutafrågorna men framhåller att läget knappast är så allvarligt som vi motionärer hävdar. En mening i utskottets skrivning lyder som följer: »Däremot torde våra åtaganden gentemot Internationella valutafonden lägga hinder i vägen för att utforma en beskattning så att turistvaluta beskattas genom att den säljs till en högre kurs än samma handelsvaluta.» Läsaren/lyssnaren lägger naturligtvis märke till ordet »torde» och får väl inte något alldeles klart besked om hur det verkligen förhåller sig.

Utskottet avfärdar sedan motionerna på tekniska grunder. Man anför att det i USA lagts fram ett förslag om rese-skatt som där har väckt kraftig kritik. Vad detta kan ha att göra med den svenska riksdagens ställningstagande vet inte jag. Ett liknande system *torde* — återigen *torde!* — enligt utskottets mening vara synnerligen svårt att tillämpa på svenska förhållanden. Utskottet anser att det för närvarande saknas praktiska förutsättningar för att »med rimliga krav på rättvisa och kontroll införa en generell resebeskattning». Det är det första klara konstaterandet i betänkandet, men det är ett konstaterande grundat på ett icke ringa antal »torde».

Den reservation av herrar Vigelsbo och Eriksson i Bäckmora som fogats till betänkandet ansluter sig till motionskravet, och reservanterna har så pass stort förtroende för Kungl. Maj:t att de anser det värt att i skrivelse hemställa om utredning och förslag.

Herr talman! Jag vill visa ett liknande förtroende, och därför yrkar jag bifall till reservationen.

Om skatt på utlandsresor

Herr JANSSON, PAUL, (s):

Herr talman! Herr Nils-Eric Gustafssons med patos framförda omtankar om de små inkomsttagarna i samhället är säkert riktiga. I vissa sammanhang finns det all anledning att instämma i vad han sagt om att det är angeläget att vi har en så rättvis beskattning som man över huvud taget kan uppnå. Jag vill mycket starkt understryka den synpunkt som herr Gustafsson i det avseendet varit inne på.

Men när det gäller den speciella frågan om en turistskatt på utlandsresor är saken inte så enkel som motionärerna och reservanterna vill göra gällande. Vad man vill komma åt är att utlandsresenärerna går fria från konsumtionskatt här i landet i och med att de semestrar utomlands. Såvitt jag förstår vill man väl då se utlandsresorna som någonting lyxbetonat.

Denna fråga har ju tidigare varit föremål för riksdagens behandling, och då det gäller den rent ekonomiska, fiskala delen har finansminister Sträng för sin del i ett interpellationsvar 1966 betackat sig för motionärernas hjälp.

När det sägs att utlandsresenärerna kommer ifrån konsumtionsskatten här i Sverige så beror detta i viss mån på vart vederbörande reser — de drabbas i alla fall av konsumtionsskatt i andra länder. Vissa turistländer har ju sitt skattesystem så upplagt att nästan all skatt tas ut via konsumtionen eller genom indirekt beskattning. Där drabbas utlandsresenären av den beskattningen och får vidkännas belastningen, även om den svenska omsen eller den framtida momsens inte får någonting med i sanmanhanget.

Men det enligt bevillningsutskottets mening allvarliga är att någon ordentlig kontroll synes vara nästan omöjlig att åstadkomma. Inför man en skatt på utlandsturismen skulle turisterna ganska snart lära sig att köpa sina resor i något annat land. Skall det bli någon effekt, fordras, herr Gustafsson, för det första en nordisk överenskommelse på

området. Skulle vi isolerat införa en sådan skatt, kommer de svenska turister bara att åka till Köpenhamn och där köpa sina utlandsresor i fortsättningen för att undgå denna svenska beskattning. Och skulle man komma överens på nordisk basis om en skatt på utlandsresor, kommer turisterna kanske i fortsättningen att åka till Tyskland och köpa sina resor där. I det fallet har vi ju passkontrollen, men mellan de nordiska länderna är kontrollen i realiteten omöjlig eftersom vi inte har några passbestämmelser mellan exempelvis Sverige och Danmark. Och jag föreställer mig att motionärerna inte är ute efter att återinföra passbestämmelser mellan de nordiska länderna för att en kontroll på detta område skall bli möjlig. Svårigheten är alltså, såvitt utskottet kan se, att i dagens läge åstadkomma en ordentlig kontrollapparat.

Utlandsresor är ju heller ingenting nytt under solen, herr Gustafsson. Svenskar har farit utomlands ända sedan vikingarnas dagar; då kanske på resor som vi numera i någon mån har anledning att skämmas över. Men turistresor till utlandet har ju förekommit sedan mycket länge. Tidigare var det en ekonomiskt privilegierad grupp som hade möjlighet att resa utomlands, och då höjdes inga krav från centerpartiet på en beskattning av utlandsturismen. Numera har ju utlandsresorna blivit nära nog var mans egendom — allt fler och fler reser utomlands. När alltså vanligt folk börjar kunna söka sig utomlands för att få rekreation, tror jag att det skulle vara föga populärt att klämma till med en turistskatt på utlandsresor. Då skulle man genast möta resonemanget att när vi får råd att resa utomlands, ja, då skall man beskatta oss.

Så länge problemen när det gäller vår valutareserv och betalningsbalans inte är större än för närvarande, finner bevillningsutskottet ingen anledning att tillstyrka motionerna, utan jag yrkar bifall till vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 13.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! När utskottets ärade talesman herr Paul Jansson började sitt anförande trodde jag att vi skulle få uppleva en sensation ungefär lika stor som den vi upplevde för en stund sedan när herr Axel Andersson och statsrådet Palme befann sig på samma linje. Men tyvärr slutade herr Paul Jansson med att i alla fall yrka bifall till utskottets hemställan.

Det där med patos, herr Jansson, tror jag vi kan låta vara. Herr Jansson talar om en rättvis beskattning. Jag menar att omsättningsskatten till sin natur, utan de korrektionsmedel som man är tvungen att införa för att kompensera vissa grupper, icke är en rättvis beskattning. Det tror jag att herr Jansson och jag är eniga om.

Jag har inte försökt att föra in något lyxresonemang i den här frågan. Jag sade att en del av utlandsresorna är exklusiva resor, och det står jag för. Jag tror inte att herr Jansson vill göra gällande att en familj, som behöver alla sina slantar för att köpa mat och kläder, uppfattar andras utlandsresor på det objektiva sätt som herr Jansson kan göra; man kan inte fordra det.

Jag skulle vilja fråga bevillningsutskottets representanter vilka utredningar som visar att det skulle vara så omöjligt som utskottet säger att ordna den här saken. Såvitt jag kan förstå har några sådana utredningar inte gjorts. Bevillningsutskottet har här slagit fast en linje som man redan år 1966 var på det klara med, nämligen att det bara inte går att tekniskt lösa denna skattefråga. Det brukar ju dock förekomma att det inom departementen sätts till arbetsgrupper och utredningar. Skulle det inte vara skäl i att denna fråga fick komma till Kungl. Maj:ts kansli? Jag tycker att herr Jansson skulle ha varit mycket glad över något sådant, eftersom han i inledningen av sitt anförande sade att vi är helt överens när det gäller motiveringen.

Till slut vill jag till herr Jansson säga

Om skatt på utlandsresor

att jämförelsen med vikingafärderna kanske haltar en smula. Vi hade inte oms på den tiden.

Herr JANSSON, PAUL, (s):

Herr talman! Jag hävdar fortfarande att jag är överens med herr Gustafsson i kravet på rättvisa i beskattningen så långt detta är möjligt. Nu säger herr Gustafsson att omsättningsskatten är en orättvis skatt. Jag har inte hört herr Gustafsson på senare tid yrka att vi skall avskaffa den. Vi har infört den indirekta beskattningen och kommer väl att gå vidare på den vägen, såvitt jag förstår genom att i framtiden ta ett förslag om moms, en omsättningsskatt i en annan form.

När herr Gustafsson talar om de exklusiva resorna tycker jag att det är att ta till litet grand i överkant. Jag kan inte finna att det är en exklusiv resa om en metallarbetare tar barn och blomma med sig och reser till Italien — till Riva del Sole eller någon annanstans — och ligger där i fjorton dagar och får rekreation under sin semester. Jag har mycket svårt att finna att det är något exklusivt i detta. Jag tycker att motionärerna i detta fall är ute en smula i ogjort väder.

Jag har redan pekat på de svårigheter som otvivelaktigt finns då det gäller att utöva kontroll i detta fall och att få till stånd ett effektivt system. Herr Gustafsson nämnde inledningsvis vissa förpliktelser gentemot OECD och den internationella valutafonden. Dessa förpliktelser kan vi inte utan vidare springa ifrån.

Herr Gustafsson undrar varför utskottet tar upp som exempel ett förslag som nyligen har framförts i USA och som avser att begränsa utlandsresorna, framför allt valutaauflödet, och varför utskottet betonar att det har mötts av kritik. Det är bara ett konstaterande från utskottets sida. Jag förstår inte varför det inte skulle vara rätt av utskottet att säga detta.

Om skatt på utlandsresor

Men faktum kvarstår, herr Gustafsson. Även om vi har den uppfattningen att man bör låta de människor som reser utomlands få vidkännas något av vår omsättningsskatt här hemma genom en skatt på turistresor, så blir kontrollen nära nog omöjlig, i varje fall så länge vi har passfrihet mellan de nordiska länderna.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Jag har sagt att omsättningsskatten är orättvis utan de korrekationer som man är tvingad att göra när det gäller speciellt barnfamiljer och äldre. Precis så formulerade jag det. Jag trodde att vi var ense om detta. Men jag skall kanske tolka herr Janssons uttalande så att omsättningsskatten är en fullständigt rättvis skatteform utan dessa korrekationsåtgärder.

Eftersom bevillningsutskottets betänkande dock grundar sig på, som jag sade, ett antal »torde» och även på en hel del övrigt tyckande, kanske det inte hade varit ur vägen att Kungl. Maj:ts kansli hade fått se på denna fråga. Det är ju inte så lång väg till kanslihuset, och en skrivelse från riksdagen skulle rätt snabbt komma fram. Jag tror att den skulle kunna ge någonting, och därför vidhåller jag yrkandet om bifall till reservationen.

Herr JANSSON, PAUL, (s):

Herr talman! Jag skall inte mycket mer förlänga denna debatt. Men jag vill säga till herr Nils-Eric Gustafsson att vi naturligtvis är överens om att göra korrigeringar om man har en omsättningsskatt som hårt drabbar barnfamiljer och vissa andra grupper.

Men att använda detta som ett starkt argument för att komma åt utlandsturismen är inte riktigt bärande. Jag anförde tidigare att det ändå sker en viss korrigering beroende på vart dessa

människor reser. Reser man t. ex. till öststaterna, vilket många gör i dag, drabbas man där av en betydande omsättningsskatt. I dessa länder tar det allmänna ju ut huvuddelen av sina skatteinkomster på detta sätt. Det är visserligen ingen svensk omsättningsskatt, men den skall ju, på samma sätt som herr Gustafsson efterlyser, vara ett korrigeringsinstrument. Vi kan naturligtvis inte ge oss dit och bära upp den omsättningsskatten.

Jag vidhåller att problematiken är så bekymmersam då det gäller kontrollen att det i dag inte finns någon lösning på problemet.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Jag vill till herr Jansson säga att den skatt, som drabbar dem som reser österut, förmodligen kompenseras av den favör som de har genom att kunna köpa tullfria varor vid besöken.

Herr JANSSON, PAUL, (s):

Herr talman! Jag bara konstaterar att även herr Gustafsson använde ordet »förmodligen».

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 14, med anledning av motioner angående beskattningen av handikappades motorfordon, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. värdeminskningsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 15, med anledning av motioner angående värdeminskningsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse.

Till behandling i ett sammanhang hade utskottet förehåft följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 123, av herr *Johan Olsson m. fl.*, och II: 168, av herr *Jonsson m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring i avskrivningsreglerna för byggnader i jordbruk och rörelse, att bättre överensstämmelse med den verkliga värdeminskningen uppnåddes bland annat genom högre initialavskrivning, i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 254, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 324, av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag till 1969 års riksdag om samlade åtgärder för ökade möjligheter till konsolidering och självfinansiering i jordbruket i syfte att främja rationalisering och effektivisering av jordbruksdriften i enlighet med motionernas syfte;

3) de likalydande motionerna I: 490, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 799, av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*, i vilka föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en allsidig utredning rörande jordbrukets kapital- och skatteproblem i enlighet med vad i motionerna anförts; även som

4) de likalydande motionerna I: 641, av fru *Nilsson* och herr *Åkesson*, samt II: 809, av herr *Larsson* i Borrby *m. fl.*, i vilka anhållits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsamt utredning för att skapa bättre avskrivningsmöjligheter för växthus.

De under 2 och 3 upptagna motionerna hade i detta betänkande behandlats såvitt avsåge frågan om avdrag för värdeminskning av byggnader. Motionerna i övrigt behandlades av utskottet i andra sammanhang.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte med anledning av

1) motionerna I: 123 och II: 168,
2) motionerna I: 254 och II: 324,
3) motionerna I: 490 och II: 799,
4) motionerna I: 641 och II: 809,
i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1969 års riksdag om liberalare regler i fråga om värdeminskningsavdrag för byggnader i inkomstskällorna jordbruk och rörelse,

B) att de under A upptagna motionerna, i vad de behandlats i detta betänkande och icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anförts och hemställt, av riksdagen måtte lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson* (s), *Einar Eriksson* (s), *Wärnberg* (s), *Tage Johansson* (s), *Wirmark* (s), *Brandt* (s), *Engkvist* (s), *Asp* (s), *Andersson* i Essvik (s) och *Kristensson* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 123 och II: 168,
2) motionerna I: 254 och II: 324 i vad de behandlats i detta betänkande,
3) motionerna I: 490 och II: 799 i vad de behandlats i detta betänkande,
4) motionerna I: 641 och II: 809.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Genom lottning har den meningsgrupp jag representerar kommit i minoritet, och det är inte ovanligt att så sker när lotten avgör. Ärendet som vi behandlar är av sådan karaktär att vi diskuterat det många gång-

Ang. värdeminskningsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse

er, och min mening är ingalunda att vi här skall ta upp en stor debatt.

Jag hänvisar till vad majoriteten skriver i utskottets betänkande nederst på sidan 8 och på sidan 9, där man talar om att man vet att det kommer ett förslag från en utredning redan i vår. Det är alltså majoriteten som säger detta. Men majoriteten slutar ändå med ett yrkande i klämman där man säger att man skall överlämna till denna kommitté att ytterligare se på frågan. Det kan knappast bringa någon fortgång i arbetet om det kommer ytterligare framställningar till den kommitté som inom en nära framtid skall avge sitt utlåtande.

Det är detta som har gjort att vi inte kunnat biträda majoritetens förslag utan har framfört en reservation på den punkten. Jag hemställer om bifall till densamma med den motivering som jag ofta brukar använda, nämligen att man inte i tid och otid skall skriva till Kungl. Maj:t och hemställa om utredningar.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande herr John Ericsson och jag har bytt roller i detta sammanhang. Jag skall tillåta mig att tala för utskottet. Herr John Ericsson brukar annars ofta i denna kammare anföra att skattelagstiftningens avskrivningsregler är förmånliga, och jag brukar härpå replikera att det är rätt. De är förmånliga — dock med ett undantag, nämligen avskrivningar på fastigheter — de är direkt oförmånliga. Det är av den orsaken som vi på oppositionssidan gång efter annan har fört fram yrkandet om förmånligare avskrivningsregler. Frågan har länge varit under utredning i ett större sammanhang, men under tiden har vi haft olägenheterna med de nuvarande reglerna. Otåligheten har blivit allt större — det kan man inte bortse från.

Det gläder oss att förslag om nya regler mycket snart — redan i vår — kommer att framläggas, och det är med hänsyn härtill som bevillningsutskottet har formulerat sin hemställan så att utskottet yrkar att proposition i ämnet framlägges till 1969 års riksdag. Vi vill gärna göra denna hemställan till Kungl. Maj:t.

Frågan brådskar enligt min mening med hänsyn till de allt större byggnadskostnaderna och den kortare livslängden på kommersiella lokaler för industri, hantverk och handel samt för jordbrukets byggnader. Detta gör att det är angeläget att frågan snabbt får en tillfredsställande lösning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, John*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

Ang. rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet

hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 71.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 21, med anledning av motioner beträffande missbruk av teknisk sprit, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 23, med anledning av motioner angående rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet.

I motionen II: 793, av herr *Bengtson* i Solna och herr *Ringaby*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av kommunalskattelagen, att avdrag för reparations- och underhållskostnader med högst 2 000 kronor medgäves sådan ägare av en- och tvåfamiljsfastigheter, som under beskattningsåret varit mantalsskriven på fastigheten.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionen II: 793.

Vid betänkandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h) och *Lothigius* (h).

Herr *NILSSON, YNGVE*, (h):

Herr talman! Sedan några år gäller för en- och tvåfamiljsfastigheter en schablonmetod vid taxering. Såsom intäkt av fastigheten skall deklarerats ett belopp med stigande procentsats för ökande taxeringsvärde. Härifrån får dras av räntor och tomträttsavgifter. Härutöver får, om ägaren varit mantalsskriven på fastigheten under deklara- tionsperioden, göras ett avdrag av 200 kronor för helt år.

Nu förhåller det sig så att många av dessa fastigheter är av gammalt datum och därför fordrar ett avsevärt underhåll som inte kan inrymmas i schablonmetoden, som den nu är utformad. Motionärerna har därför yrkat att ett årligt avdrag på högst 2 000 kronor skulle medges.

Vi högerrepresentanter, som avgivit ett särskilt yttrande till detta betänkande, är naturligtvis medvetna om att övergången till schablonmetoden för dessa fastighetstyper var betingad av önskemålet att förenkla deklarations- och taxeringsförfarandet. Läget har emellertid i viss mån förändrats därigenom att den procentsats som bestämmer intäkten av fastigheten gjorts progressiv. Detta betyder i sin tur att det inte med fog kan sägas att man genom detta förfarande tar hänsyn till kostnaderna för reparationsbehovet.

Vi ställer i år inte något yrkande men ämnar återkomma, då vi kan presentera ett förfaringsätt som kan tillgodose motionärernas önskemål samtidigt som vi skall kunna bevara ett enkelt deklara- tions- och taxeringsförfarande.

Jag har, herr talman, inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen**Ang. frivillig särbeskattning**

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 25, med anledning av motioner angående frivillig särbeskattning.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, nämligen

1) motionen II: 480, av fru *Kristensson* och herr *Hedin*, samt

2) motionen II: 803, av herrar *Hedin* och *Nordstrandh*.

I motionen II: 480 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta, att taxeringsmyndighet från och med 1968 års taxering — utan ansökan från skattskyldig — skulle särbeskatta makar i de fall detta ledde till lägre skatt.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå

1) motionen II: 480 och

2) motionen II: 803.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h) och *Lothigius* (h), vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av motionen II: 480 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte undersöka möjligheterna att genom skattemyndigheternas försorg bereda tillfälle till sär-taxering för sådana äkta makar, för vilka särbeskattning skulle giva sammanlagt lägre skatt men vilka ej i behörig tid ingivit ansökan härom.

Herr *JACOBSSON, GÖSTA*, (h):

Herr talman! Den till utskottets betänkande fogade reservationen går ut på en hemställan till Kungl. Maj:t att undersöka möjligheterna att genom skattemyndigheternas försorg bereda tillfälle till sär-taxering för sådana äkta makar, för vilka särbeskattning skulle ge sammanlagt lägre skatt men vilka ej i behörig tid ingivit ansökan härom.

Bakom yrkandet ligger den i motionen II: 480 framförda tanken att skatte-

myndigheterna skulle ex officio pröva, huruvida särbeskattning leder till ett för de skattskyldiga fördelaktigare resultat än sambeskattningen. Nuvarande ordning kan nämligen leda till att många äkta makar blir alltför högt taxerade, därför att de har saknat möjligheter att tillvarata sin rätt.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr *ERICSSON, JOHN*, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 26, med anledning av motioner om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 177, av herr *Kaijser m. fl.*, och II: 232, av fröken *Ljungberg m. fl.*, i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att handikapputredningen genom tilläggsdirektiv finge i uppdrag att närmare undersöka dels frågan om de handikappades skatteproblem i vad avsåge rätt till avdrag för av handikapp betingade särskilda kostnader för intäkternas förvärvande, dels frågan om extra avdrag på grund av de handikappades högre levnadskostnader;

Om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen

2) de likalydande motionerna I: 649, av herr *Sveningsson*, samt II: 805, av herr *Hedin* och fröken *Wetterström*, i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta, att avdragsrätt vid taxeringen skulle beviljas för handikappades kostnader för tekniska hjälpmedel m. m.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 177 och II: 232 samt
- 2) motionerna I: 649 och II: 805.

Reservationer hade anförts

A) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h), *Lundström* (fp), *Tistad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Lothigius* (h) och *Öhvall* (fp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av

- 1) motionerna I: 177 och II: 232 samt
- 2) motionerna I: 649 och II: 805

i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att handikapputredningen finge i uppdrag att undersöka de handikappades skatteproblem;

B) av herrar *Sundin* (cp) och *Vigelsbo* (cp) samt herr *Eriksson* i Bäckmora (cp), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Den reservation som är fogad till detta betänkande grundar sig på två motionspar, i vilka det hävdas att de handikappades speciella kostnader för inkomstens förvärvande skall få dras av i samband med taxeringen.

Vi är väl alla medvetna om att handikapparbetet går ut på att genom rehabilitering försöka återföra de handikappade till ett förvärvsarbete och att samtidigt ge dem en känsla av att vara nytiga individer i vårt samhälle, varigenom de skulle finna den gemenskap med andra människor som de naturligtvis är i stort behov av. De människor som är behäftade med handikapp får, trots de insatser som görs från samhället, vidkännas ganska stora merkostnader för att kunna försvara sina platser i

det produktiva samhället. Detta innebär både ekonomiska och psykiska påfrestningar, och de befinner sig alltid i en sämre ekonomisk situation än alla andra i samma inkomstläge. Vi får också komma ihåg att dessa människor nästan alltid måste övervinna sig själva, därför att de inte bara känner sig annorlunda utan även betraktas som annorlunda av andra. Det är här som den psykiska påfrestningen kommer in i bilden.

Det ligger därför både ekonomiska och psykologiska skäl bakom de tankegångar som kommit fram i motionerna, nämligen att man skall ge de handikappade rätt till avdrag för de speciella kostnader de har för intäkternas förvärvande. Principen är ju redan knäsat, och det är väl bara att vidga tillämpningsområdet. Bidragstanken kan vara nödvändig i vissa fall, men för dem som har förvärvsarbete bör avdragsformen vara den rätta.

Reservationen går emellertid ut på att handikapputredningen skall få i uppdrag att undersöka de handikappades skatteproblem. Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till reservation A.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag instämmer gärna med herr Yngve Nilsson att de handikappade är en grupp som i mycket hög grad är beroende av samhällets stöd i olika former. Jag tror emellertid att stödet inte skall ges i den form som reservanterna och motionärerna föreslår, därför att de handikappade är, med hänsyn till deras olika grad av handikapp, på ett helt annat sätt hjälpta med att samhället sätter in sitt selektiva stöd. Den redovisning som utskottet gör såväl i recit som i sitt utlåtande visar också att samhället i form av både stat och kommun på ett mycket glädjande sätt ändå försöker hjälpa de handikappade i deras olika situationer.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört, både i fråga om sin redovisning av olika åtgärder som i sin principiella

Ang. beskattningen av företagsvinster

uppfattning, yrkar jag bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 42.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr TALMANNEN anförde:

Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att anslag uppsatts om detta plenums fortsättande kl. 19.30. Såvitt för ögonblicket kan bedömas torde ärendena kunna slutbehandlas i kväll.

Plenum nästa fredag, den 5 april, blir ett bordläggningsplenum. Sista arbetsplenum före påskuppehållet hålles alltså onsdagen den 3 april.

Ang. beskattningen av företagsvinster

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 28, med anledning av motioner angående beskattningen av företagsvinster.

I motionerna I: 643, av herr *Ottosson m. fl.*, och II: 817, av herr *Nordgren m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att Kungl. Maj:t överlämnade motionerna till företagsskatteutredningen att tagas i beaktande vid fullgörandet av dess uppdrag.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 643 och II: 817.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h) och *Lothigius* (h), vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 643 och II: 817, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte överlämna motionerna till företagsskatteutredningen att beaktas vid fullgörande av dess uppdrag;

2) av herrar *Sundin* (cp), *Lundström* (fp), *Tistad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Vigelsbo* (cp), *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Öhvall* (fp), vilka dock ej antytt sin mening.

Ang. rikets mynt

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Detta ärende gäller en sak som vi har debatterat många gånger i kammaren, nämligen dubbelbeskattningen på aktiebolag. För att spara kammarens tid inskränker jag mig till att yrka bifall till reservation nr 1, av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Till detta betänkande är fogad en blank reservation av folkpartiets och centerpartiets utskottsledamöter. Med den vill vi markera att vi inte i alla delar kan ansluta oss till den motivering som anförts för utskottets avslagsyrkande. Vi kommer emellertid att rösta för det.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Med hänsyn till vad herr talmannen nyss anförde om önskvärdheten av att slutföra ärendenas behandling i kväll skall jag följa mina utskottsledamöters föredöme och yrkar bara bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

 Ang. rikets mynt

Föredrogs änyo bankutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt jämte motioner.

I en den 26 januari 1968 dagtecknad proposition, nr 24, hade Kungl. Maj:t, under återopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt, vilket förslag innebar, att mynt i valörerna två kronor och en krona i fortsättningen skulle kunna präglas av kopparnickel. Dessa mynt präglades nu av silver, närmare bestämt en legering, som innehöller minst 40 procent silver.

I propositionen hade redogjorts för den tilltänkta tekniska utformningen av de nya två- och enkronemynten. De senare avsåges bli tillverkade av ett pläterat material med ytskikt av kopparnickel och ett mellanskikt av en legering, som innehöller huvudsakligen koppar.

I anledning av propositionen hade väckts

dels de likalydande motionerna I: 755, av herr *Akerlund*, och II: 962, av

Ang. rikets mynt

herr *Nordgren*, vari föreslagits, att riksdagen skulle avslå propositionen,

dels ock motionen II: 963, av herrar *Turesson* och *Björkman*, varit yrkats, i första hand, att riksdagen skulle avslå propositionen och, i andra hand, — under förutsättning att nämnda hemställan icke vunne riksdagens beaktande — att riksdagen för sin del skulle besluta, att en- och tvåkronorsmynten skulle präglas i en metallegering bestående av 75 procent koppar och 25 procent nickel.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte med avslag på

- 1) motionerna I: 755 och II: 962 samt
- 2) motionen II: 963

bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 24.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerlund* (h) och *Enarsson* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 755 och II: 962 samt förstahandsyrkandet i motionen II: 963 måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 24.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag är ledsen att jag inte är lika väldisciplinerad som herr John Ericsson och därför avstår från att komma med ett inlägg i denna fråga. Kanske må jag vara ursäktad därmed att jag menar att det är en fråga som ligger mig om hjärtat. Det är för mig en betydelsefull fråga, varför det kan vara berättigat att ta ledamöternas tid i anspråk under några minuter.

Herr Enarsson och jag har vid detta utlåtande fogat en reservation som helt kort utsäger att vi icke bör införa nödmynt i vårt land. Jag skulle kunna säga att den politik som majoritetspartiet låter sin regering föra håller på att försätta vårt land både i själanöd och i materiell nöd i vissa hänseenden, samtidigt som välfärdsidén drives till sin ytterlighet eller kanske just av den an-

ledningen. Vi får trygghet i en hel rad hänseenden, men vi har otrygghet i det väsentliga. Vi har otrygghet för våra arbeten, vi har otrygghet för vår ålderdom, och vi har otrygghet för våra pengar.

Det är det sistnämnda som just i dag får sin särskilda belysning och bekräftelse när Kungl. Maj:t begärt att silvret skall avlägsnas ur våra en- och tvåkronorsmynt. Detta föreslås ske när Kungl. Maj:t finer tidpunkten lämplig med hänsyn till vissa tekniska frågor. Det skäl som återopas är helt enkelt att silverpriset gått upp så högt, att enkronan börjar bli värd vad det står på den att den skall vara värd, dvs. en krona. Finansministern är rädd härför liksom för en övervärdig krona och tror att människorna i stor skala kommer att smälta ned de mynt han låter ge ut. Det tror nu inte jag, men det återkommer jag till.

Jag har i annat sammanhang anfört att jag är metallist i fråga om penningväsendet. Det betyder enkelt uttryckt att jag inte tror på möjligheten av att upprätthålla penningvärdet ens på kort sikt utan någon anknytning till någonting substantiellt, någonting som äger värde av andra än monetära skäl. På vårt kulturstadium förefaller mig metallen vara det lämpligaste materialet. Det är en uppfattning som delas av mycket stora delar av världens folk och nationer. Naturligtvis finns det, t. ex. bland vetenskapsmän och rationalister, de som tror på pappersmyntfoten. Internationellt är vi emellertid organiserade på metallbas och då till guldets.

Som myntmetall har guldets aldrig spelat någon stor roll. Guldmyntfoten är i själva verket en parentes i historien. Silvret däremot är den vanliga myntmetallen för de högre valörerna. I vårt land har det varit fallet i minst 700 år och i andra länder i tusentals år. Det är alltså ett historiskt beslut — tyvärr negativt — som riksdagen i dag går att fatta på finansministerns begäran, vilket ledamöterna borde besinna ett ögonblick. Det

Ang. rikets mynt

bör kanske särskilt framhållas att flera andra länder under världskriget tagit bort silvret ur sina mynt men åter infört det så snart de kunnat anskaffa erforderligt myntsilver.

Anledningen till att man bör ha ett mynt som har s. k. inre värde är det förtroende detta inger människorna. Snygga mynt är bevis på vederhäftighet och ger bilden av en välordnad stat.

Jag tror att det är viktigt att man gör klart för sig och betonar att kronan av i dag är räkneenheten som förkroppsligats i det metallstycke som är vår enkrona. Det bör inte med något slags ringaktning bara kallas ett skiljemynt. Så mycket mindre anledning här till är det som det nu blivit värt just sin vikt i silver. Såväl psykologiska som penningpolitiska skäl gör det olyckligt att ta bort silvret. Utskottsmajoriteten upplyser att mynt lika väl som sedlar bör ges ut efter rörelsens behov. Det är en principiell deklaration som jag inte kan dela, vare sig i detta eller andra sammanhang. När vi sätter ett pris på pengarna i deras olika former, är det för att vi medvetet vill reglera tillgången.

Det mynt vi nu föreslås skola få är ett praktiskt taget rent kopparmynt. Det skall hålla 97 procent koppar, men för att dölja kopparns röda färg lägger man på en film av nickel, som mera liknar silver. Myntet pläteras, och vi får ett s. k. sandwichmynt med 3 procent nickel. Sandwichmynt är populärt, därför att sådant införts i USA, men det är den väldiga skillnaden att halvdollarn där pläteras med så mycket silver att den får 40 procent silver, dvs. lika mycket som vår nuvarande silverkrona innehåller.

Myntdirektören har i utskottet visat upp några exemplar av myntet. De vi fick se var emellertid inte helt pläterade, utan kopparn stack fram i kanten. Jag tror, herr talman, att finansministern kommer att få svårt för att undgå folkhumorns kommentarer till de nya nödmynten. Jag tror att de kommer att

få heta socialistmynt. Det syns, kommer folk att säga, ty de är röda i kanten!

Jag tror också att det är viktigt att beröra konsekvenserna av ett borttagande av silvret även för det nuvarande myntbeståndets del. Det är lämpligt att då se på vad som hänt med de äldre silvermynt som präglades fram till 1942 med en silverhalt av 80 procent och som i dag har ett metallvärde av inte fullt dubbla namnvärdet. Deras knapphetsvärde är emellertid redan nu så högt att varje nedsmältning är utesluten för en sunt tänkande människa. De ligger i kanske bortåt femdubbla marknadsvärdet på samlarbörsen. Totalt har det utmyntats en- och tvåkronorsmynt till ett dagsvärde i silver av cirka 175 miljoner kronor, vartill åtgått 500 000 kilogram silver. Det skall emellertid fördelas på tiden 1873—1942 eller 70 år, och det myntbeståndet har sannerligen gjort det svenska folkhushållet stora tjänster till ytterst låg kostnad. När man år 1942 slutade ge ut dessa mynt, fanns det i genomsnitt tio — säger tio — stycken mynt per individ. Fler är det inte. Dessa mynt har nu gått ned i svenska folkets byrålådor och upphört att göra den tjänst som de gjorde ända till för några år sedan, då de skrämdes bort av tal och hot om myntindragning.

Avsikten med mynt är faktiskt att de skall cirkulera. Det gjorde dessa äldre övervärdiga mynt i många, många år efter 1942. Det andra silvermyntbestånd som började införas under kriget 1942 och som alltjämt bygges på genom präglning av en- och tvåkronor håller 40 procent silver. Det är alltså detta bestånd som nu föreslås skola upphöra. Då det fins goda skäl att tro att det kommer att successivt hamna i byrålådorna liksom 80-procentmynten så snart som nödmynten sätts i cirkulation, kan det vara intressant att veta hur mycket det rör sig om i fråga om mynt och silvermetall. Det är visst inte några stora summor, i synnerhet inte om man jämför med det väldiga sedelomloppet på 9 å

Ang. rikets mynt

10 miljarder kronor, som för närvarande cirkulerar. Det har under 25 år utgivits 23 miljoner tvåkronor och 211 miljoner enkronor. Silvervärdet är 251 miljoner kronor i dagens silverpris och silvervikten 718 000 kilo. Myntdirektören uppgav att det för närvarande utmyntas i en takt av 15 miljoner stycken mynt om året. Härför åtgår cirka 50 000 kilo silver, vilket inte på något sätt är överväldigande. Bolidenbolaget producerar t. ex. cirka 125 000 à 150 000 kilo silver per år. Det räcker alltså till tredubbla den mängd som vi myntar ut under ett år.

Inte är det någon överväldigande sak för svenska folket att var och en stoppar undan 30 stycken silvermynt i sin byrålåda. Ett värde på 250 miljoner kronor till de 175 miljoner kronorna i äldre mynt är ju ingenting såsom sparande. Dessutom är sparformen den bästa tänkbara. Värdet kommer aldrig att gå ned. Tvärtom kommer det bara att stiga på grund av att till metallvärdet kommer att läggas även ett knapphetsvärde i och med att mynten upphör att präglas. Från den synpunkten kommer svenska folket helt enkelt bara att handla rätt när det stoppar mynten i byrålådan.

Så är det då den andra sidan av saken. Vad är det för vettig mening med att cirkulationsmedlet upphör att göra sin tjänst och att statsledningens politik ges en sådan utformning att resultatet blir just detta? För mig är det, herr talman, helt obegripligt. Jag har inte kunnat förstå varför man inte skulle kunna fortsätta med nuvarande system med prägling av mynt med 40 procent silverinnehåll. Det kan man förvisso göra. För ögonblicket finns inte något övervärde på silvermynten. I samband med guldcrisen under de senaste dagarna har dock även silverpriset fluktuerat rätt kraftigt, vilket naturligtvis kan ha tillfälligt givit 40-procentkronan ett något högre metallvärde än en krona.

Ett övervärdigt mynt är ändå inte något avskräckande. Det finns en lång rad exempel på detta. Myntdirektören gav

oss upplysningar om detta i bankoutskottet. Genom att se på den uppställning som vi fick är det lätt att finna, att den österrikiska femschillingen har ett metallvärde på 115 procent. De schweiziska silvermynten över huvud taget från 50-rappenmyntet upp till femfrancmyntet har ett metallvärde på 122 procent. En holländsk gulden har 114 procent metallvärde och 2 1/2-guldenmyntet 105 procent metallvärde. Det finns alltså en lång rad exempel på övervärde. Inte heller finns det någon tillräcklig anledning att med ett övervärde på några tiotal procent eller ens 50 procent ge sig in på en nedsmältningsprocedur. Det blir dyrbart att smälta ned, och jag tror därför inte att folk kommer att reagera på det sättet. Det är nog en våldsamt överdrift att tro att människor kommer att göra en sådan sak.

Om vi, herr talman, tänker oss att vi präglar mynt i en mängd av 15 miljoner stycken enkronor per år, rör det sig alltså om 15 miljoner kronor på ett år. Om nu tillverkningen skulle kosta ytterligare 20 procent, alltså 18 miljoner kronor, så tycker jag verkligen att statskassan mycket väl kan ta på sig detta, inte minst med tanke på det förhållandet att staten inte alls drar sig för att ge ut sedlar som i praktiken icke är inlösbare. Sedlar ges inte ut gratis, utan statsverket tjänar via riksbanken jättelika belopp på utgivningen; ett sedelomlopp på 10 miljarder kronor ger i alla fall statskassan en årlig inkomst i storleksordningen 500 à 600 miljoner kronor. Om då något litet av detta väldiga överskott finge gå tillbaka till folket för att ge oss ett snyggt silvermynt så tycker jag inte att det på något sätt är obilligt.

När nu finansministern dessutom i en proposition föreslår utgivning av ungefär 1 1/2 miljard i nya sedlar — kanske inte det närmaste året, men under de närmaste två, tre åren — och vinsten bara på den merutgivningen blir i storleksordningen 60 à 80 miljoner kronor finns det alla skäl i världen, tycker jag, att vi behåller det slags mynt vi har och

betalar den extraslant som det kan kosta att präglade dessa mynt. Det ger oss i alla fall ett anseende utåt som kan vara någonting värt, även från propagandasynpunkt.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Först vill jag instämma i vad herr Åkerlund har sagt; men det är ytterligare en sak som jag tycker tål att diskutera.

När riksdagen firade jubileum för några år sedan utgavs ett jubileumsmynt, en femkrona. Det sades till oss i första kammaren att den hade ett metallvärde av 1: 80. Statsverket hade alltså en ganska god marginal i det fallet.

Då har jag frågat mig, varför man inte skulle kunna ge ut ett mynt som inte var värt en hel krona men som ändå hade karaktär av ett snyggt silvermynt som jubileumsmyntet.

Den saken har inte diskuterats, men jag föreställer mig att det mycket väl skulle gå att göra en estetiskt tilltalande silveren-krona som uppfyller de krav herr Åkerlund vill ställa på svenska mynt. Kanske skulle mynten chansera något fortare om silverhalten minskas, har det sagts mig, men den risken får man väl ta. Man har ändå ett ordentligt och rejält silvermynt, som utåt gör ett stabilt intryck och som det är trevligt för oss själva att handskas med.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Det ligger något av domedagsstämning över reservanternas skrivning med anledning av förslaget i Kungl. Maj:ts proposition nr 24, att vi här i landet skall övergå till en annan legering vid tillverkningen av en- och tvåkronorsmynt. I reservationen talas också om att vi eventuellt skulle bli tvingade att införa nödmynt.

Dess bättre är det inte så farligt — den svenska kronans värde bestäms av

Ang. rikets mynt

vår ekonomiska politik och av konjunkturerna ute i världen, inte av silvervärdet i de olika myntenheterna. Vad vi tillverkar våra mynt av, har från den synpunkten ingen som helst betydelse. Silver är en råvara bland andra, precis som koppar och nickel. Vilka av dessa metaller som lämpar sig bäst för mynttillverkning avgörs av deras praktiska egenskaper och priset på varan. Mynt av kopparnickel har minst lika bra slitstyrka och utseende som de silverhaltiga mynten; och i dagens läge är de förre betydligt billigare att tillverka, i synnerhet sedan silverpriset stigit mycket kraftigt under senare år, dels genom ökad efterfrågan på silver och dels därför att världens silvertillgångar minskat.

Med anledning av denna utveckling på silvermarknaden har 1966 års myntkommitté förordat att en sådan ändring av myntlagen bör göras att prägling av en- och tvåkronorsmynt skall kunna ske i annan metall än silver.

Riksbanksfullmäktige, som har yttrat sig i frågan, delar 1966 års myntkommittés uppfattning, att möjlighet bör skapas att präglade icke silverhaltiga en- och tvåkronorsmynt.

Enkronan bör ges ett sådant utförande att det inte i anledning därav blir aktuellt att ändra den mängd av automater med enkronorsinkast som finns i detta land. Det nya enkronemyntet bör utföras på sådant sätt att det kan användas i alla typer av myntinkast. Eftersom det av kommittén föreslagna pläterade enkronorsmyntet uppges fylla alla dessa krav biträder fullmäktige förslaget.

Med redovisningen av dessa synpunkter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag är angelägen att invända mot ett par ord som herr Stähle yttrade.

Herr Stähle säger att reservationen präglas av domedagsstämning. Det är

Ang. rikets mynt

naturligtvis inte fråga om någonting sådant. Däremot är det viktigt att notera att det är en principiellt helt skild syn som jag har och den som herr Ståhle företräder. Av större allmänt intresse än enbart det förhållandet, att jag har denna uppfattning, är emellertid, som jag tidigare sade, att det här är fråga om ett brott mot en 700-årig tradition.

Jag inbillar mig självfallet inte att yttersta domen kommer att inträffa så snart riksdagen har beslutat i denna fråga. Livet kommer nog att ändå gå vidare.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Såsom i viss mån ansvarig för sedeltryckandet här i landet skulle jag vilja framställa en vördsam bön till herr Åkerlund, att han inte reser kravet att 5-, 10-, 50-, 100-, 1 000- och 10 000-kronorssedlarna skall ha ett pappersvärde som motsvarar det belopp som står på sedeln. Detta blir nämligen konsekvensen av vad herr Åkerlund i dag begär om att det skall vara en kronas metallvärde i det mynt som det står en krona på.

Jag skulle också vilja fråga herr Åkerlund om han har uppmärksammat i de internationella sammanhang, som han var inne på, att vissa andra länder än Sverige också har bekymmer med det höga metallvärdet. Det gäller exempelvis den schweiziska myntenheten. Schweiz har i det avseendet haft synnerligen stora besvär under den senaste tiden, och frågan är om inte där kommer att vidtas en liknande åtgärd som den vi nu föreslår för Sveriges del.

Herr PALM (s):

Herr talman! Endast några ord med anledning av herr Åkerlunds framställning. Jag tycker att den var mycket tententiös. Vi som lyssnat till myntdirektörens redogörelse inför utskottet har fått en grundlig genomgång av dessa frågor.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att förstakammarhögern och

andrakammarhögern har hamnat på olika linjer. Reservationen har inte under-tecknats av utskottets värderade ordförande, högermannen herr Regnéll. Han är ju bankman och tycks i likhet med majoriteten känt sig lugnad av myntdirektörens redogörelse.

Om det skall vara någon lustighet att kalla de nya mynten för »socialistmynt» därför att de enligt herr Åkerlund kan bli röda i kanten, vill jag erinra om att påståendet, att det skulle kunna röra sig om något slags nödmynt, är oerhört överdrivet. De enda nödmynt vi känner i Sveriges historia hör hemma på Görtzens tid under Karl XII:s regeringsår. Det var en man med helt annan politisk inställning. Han torde snarare ha varit partivän till herr Åkerlund och kunde sannerligen inte beskyllas för att ha haft en socialistisk inställning.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Det frågades om jag krävde att 10 000-kronorssedeln också skulle stå för så och så många ton papper för att den skulle ha sitt inre värde.

Så förhåller det sig inte. Enligt vår penningförfattning står sedeln för guld och inte för papper. Alltjämt är det inskrivet i den svenska grundlagen att sedeln skall inlösas med guld. Den bestämmelsen är endast interimistiskt upphävd genom årliga beslut som fattas av Sveriges riksdag.

Beträffande herr Palms inlägg ber jag om ursäkt om jag måste göra en liten rättelse. Görtzens mynt var inte nödmynt utan mynttecken, och avsikten var att dessa mynttecken, när kriget var över, skulle lösas in och ersättas med riktiga riksdaler specie eller motsvarande mynt. Denna avsikt kom också delvis till utförande.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag gissar att herr Åkerlund är ensam i hela riksdagen om att använda uttrycket nödmynt i detta sammanhang.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Akerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen och avslås alltså Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Akerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 18.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om effektivisering av statliga företag

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motioner om effektivisering av statliga företag, m. m.

I ett sammanhang hade bankoutskottet till behandling upptagit

dels de likalydande motionerna I: 74, av herr *Werner*, och II: 64, av herr *Hermansson m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

dels ock de likalydande motionerna I: 659, av herr *Fälldin*, och II: 829, av herr *Antonsson*.

I motionerna I: 659 och II: 829 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att frågan om den statliga företagsgruppens effektivisering skulle prövas av en parlamentarisk kommitté.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 74 och II: 64, såvitt nu vore i fråga;

2) att riksdagen i anledning av motionerna I: 659 och II: 829 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört om parlamentarisk representation i delegationen för frågor rörande de statliga företagen m. m.

Reservation hade anförts av herrar *Ståhle*, *Åke Larsson*, *Lundin*, *Larfors*, *Franzén* i Motala, *Bengtsson* i Landskrona och *Ekström* i Iggesund (alla s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 659 och II: 829.

Herr LUNDIN (s):

Herr talman! Den socialdemokratiska delen av utskottet har genom lottens avgörande kommit att stå för en reservation i detta utlåtande.

I motion I: 659 av herr *Fälldin* yrkas på ytterligare effektivisering av den

Om effektivisering av statliga företag

statliga företagsgruppen. Genom departerementet är en sådan delegation redan tillsatt. Det är en expertkommitté med chefer för de olika statliga företagen och med företrädare för de största arbetstagarorganisationerna.

En del av de frågor som berördes i bankoutskottets utlåtande nr 18, där kommunistmotionerna har vissa yrkanden, kommer också upp till prövning i detta utlåtande. Men utskottet är enigt om att kraven i både kommunistmotionerna och herr Fälldins motion redan är uppfyllda genom den delegation som har tillsatts.

Det är i ett avseende som de borgerliga inte låter sig nöja. De anser att det skall vara en parlamentarisk kommitté och att de tre borgerliga partierna inte är företrädare i nämnda kommitté.

Jag kan då påminna om att de statliga företagen tidigare har varit föremål för en parlamentarisk utredning. Vi säger i vår reservation, att med hänsyn till uppdragets art är denna nya kommitté lämplig, och vi finner inte anledning påyrka någon ändring av densamma.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Frågan om olika företags och företagstypers effektivitet har kommit att tilldra sig allt större intresse i den politiska debatten under senare tid. Vi har från vårt håll i båda kamrarna väckt en motion, där vi har satt i fråga den effektivitetsgrad som är utmärkande för de statliga företagen — de som är verksamma i det egentliga näringslivet — och vi har konstaterat, att resultaten ur effektivitetssynpunkt beträffande de företagen inte kan sägas ha varit särskilt imponerande. Det är uppenbarligen en uppfattning i sakfrågan, som delas av det ansvariga statsrådet. Statsrådet Wickman har i statsverkspropositionen också gett uttryck härför genom att ge besked om att han hade för avsikt att senare tillkalla en utredning i detta avseende.

Enligt motionärernas mening är det självklart och angeläget att i all den utsträckning, som staten har egna företag inom näringslivet, skall de vara så effektiva som möjligt. De skall också ges möjligheter att i öppen och fri konkurrens utvecklas så att de verkligen kan leva i det klimat och under de förutsättningar som marknadsekonomin ger.

Vi har i motionen också sagt ifrån att vi inte alls är främmande för att en viss samordning, en viss koncernbildning, kan vara en lämplig väg för att tillgodose detta syfte. Men vi har samtidigt sagt, att en sådan omläggning inte skall ske utan att riksdagen har möjlighet att ta del av och ta ställning till hur en sådan här utveckling skall äga rum.

Herr Lundin säger nu å reservanternas vägnar att dessa önskemål redan är förverkligade och att motionen därför inte längre skulle ha någon aktualitet.

Får jag för det första påminna om att när vi väckte denna motion var det inte sagt, vilken sammansättning denna kommitté skulle få och för det andra har det ansvariga statsrådet tillkallat en delegation eller expertkommitté, där de ansvariga för vissa av dessa företag samt företrädare för TCO, LO och KF fått ingå.

Jag vill inte alls påstå att det inte är riktigt och nödvändigt att de synpunkter, som dessa representanter från organisationer och verk kan företräda, skall få komma till tals i detta sammanhang, men jag finner det egendomligt att det i en fråga som denna inte anses vara lämpligt att ge möjlighet för riksdagens olika partier att vara med i utredningsarbetet och bidra till att utforma efter vilka principer som denna utveckling i fortsättningen skall ske.

Utskottsmajoriteten har tillgodosett kravet på en parlamentarisk utredning, och det är självklart att jag som motionär ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag skulle bara vilja sluta med en fråga till herr Lundin. Kravet på en ökad insyn har varit ett ständigt återkom-

mande tema i diskussionen om våra företag och näringslivet över huvud taget. Hur kommer det sig att ni, när det gäller den statliga företagsgruppen och utvecklingen där, från socialdemokratiskt håll inte vill bereda de borgerliga partierna en möjlighet att vara med i utredningsarbetet och bli i tillfälle till den insyn om företagens speciella problem, som utredningen självfallet måste ha att diskutera?

Herr LUNDIN (s):

Herr talman! De borgerliga partierna och även herr Fälldin påstår, att socialdemokraterna har en parlamentarisk förankring i den kommitté det här gäller men inte de borgerliga.

Jag vet inte var de olika verkscheferna har sin politiska hemvist. Jag vet till exempel inte var generaldirektören för televerket Bertil Bjurel har sin politiska hemvist eller om biträdande direktören i TCO Lennart Bodström tillhör något borgerligt parti. Det som påstås i utskottets utlåtande, nämligen att det inte finns någon från borgerligt håll som är representerad i denna kommitté, torde väl ändå vara oriktigt. Jag vill erinra om att högerns före detta partisekretärer, generaldirektören för försvarets fabriksverk Gunnar Svärd finns med.

Jag vill emellertid säga, att för oss är denna fråga ovidkommande. Viktigare är att det i kommittén finns med företrädare för berörda statliga företag och för de större arbetstagarorganisationerna och att den tillsatta kommittén har vårt förtroende. Vi tror alldeles säkert att de med all den oväld som krävs kommer att utreda den fråga det här gäller.

Jag tror att det krav på effektivitet, som herr Fälldin här talade om, kommer att bli fullt ut lika bra tillgodosett i denna kommitté, och jag tror inte heller — som herr Fälldin ville göra gällande — att riksdagen inte skall kunna ha något inflytande i detta sammanhang.

Jag anser att kravet på insyn är mycket väl tillgodosett. Våra organisationer

Om effektivisering av statliga företag är ju företrädarna i denna kommitté, och jag tycker att det vore orimligt, om icke cheferna för de statliga verken skulle vara med när det gäller att effektivisera verksamheten på detta område.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Först och främst vill jag säga att jag inte har påstått, att den parlamentariska sidan i kommittén är ensidigt tillgodosedd. Jag har inte gett uttryck för något sådant påstående. Jag har framhållit att representanter för LO, TCO och KF är med. Jag vet inte om det var av överdriven finkänslighet som herr Lundin själv drog den slutsatsen, att riksdagsmannen Hans Hagnell skulle utgöra det parlamentariska inslaget från socialdemokratisk sida i denna kommitté.

Jag är litet överraskad över att herr Lundin på socialdemokratins vägnar kan säga, att frågan om politisk insyn i detta utredningsarbete skulle vara ovidkommande; jag fäste mig vid detta ord när han diskuterade den sidan av saken.

Jag vill invända mot att jag i mitt andra anförande skulle ha uttryckt något som helst misstroende mot de representanter i denna kommitté, som statsrådet har utsett. Jag underströk tvärt emot nödvändigheten av att dessa är företrädarna i kommittén. Men jag förklarade, att jag ansåg att det när det gäller den statliga företagsgruppen borde vara självklart att utredningen finge en parlamentarisk förankring. Det finns ju serier av frågor, som kan sägas ligga litet mera vid sidan av riksdagens arbete än denna, där vi på alla håll betraktar det såsom självklart att ha en parlamentarikerförankring i utredningsarbetet.

Jag invänder också mot herr Lundins påstående, att jag skulle ha sagt någonting om den effektivitet, med vilken denna kommitté skulle vara i stånd att arbeta. Jag vänder mig också emot påståendet att vi skulle ha någonting emot att företrädarna för de statliga företagen skulle vara med — det ligger ju helt i sakens natur.

Jag kan inte komma ifrån att herr

Om effektivisering av statliga företag

Lundin egentligen i hela sitt senaste anförande argumenterade vid sidan av den centrala frågan.

Vad finns det egentligen för skäl till att socialdemokratin, som ytterst har ansvaret genom ett statsråd, har velat göra detta mera till en departementsangelägenhet än till en angelägenhet för hela riksdagen, eftersom det hittills är riksdagen som har haft att fatta beslut om nödvändiga investeringar för de statliga företagen, beslut om omdispositioner o. s. v. I den utsträckning det nu är en fråga om att tillgodose konkurrensintresset, möjligheterna för företagen att bli effektivare konkurrensmässigt i marknadssekonomi, kanske man måste ändra på dessa förutsättningar och från riksdagen delegera beslutsfunktioner, som den i dag har beträffande de statliga företagen. Varför agerar då herr Lundin vid sidan av den centrala frågan?

Herr LUNDIN (s):

Herr talman! Jag vill betona att jag inte har sagt att dessa företag inte skall vara så effektiva som möjligt. Det anser jag vara en huvudfråga i sammanhanget.

Också herr Fälldin trodde att denna kommitté skulle bli den som kan arbeta med den effektivitet som krävs. Vi kan alltså vara överens i det fallet. Men att vi skall ha kommittéer, som inte har sådan offentlighet att vi får insyn i dem, skulle i så fall vara en nyhet för mig.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Får jag återkomma till det som jag anser vara en väsentlig fråga för denna kommitté. Det har gång efter annan påpekats att konkurrenssituationen är svår för de statliga företagen, eftersom de för närvarande har att gå den långa offentliga vägen fram till riksdagen för att få nödvändigt investeringskapital till nyproduktion eller någon väsentlig omläggning.

Om man nu vill ge de statliga företagen ett bättre utgångsläge i konkurrenshänseende, måste det rimligtvis in-

nebära, att det blir en fråga om i vilken utsträckning riksdagen ifrån sig vill delegera sådana beslutsfunktioner som den nu har. Jag upprepar då frågan: Är denna delegationsfråga — som det ytterst kommer att gälla — en fråga, som andra än parlamentarikerna har lättare att ta ställning till än parlamentarikerna själva?

Det är ju kärnpunkten i denna frågeställning, och den vägrar fortfarande herr Lundin och socialdemokratin att ge besked om.

Herr LUNDIN (s):

Herr talman! Herr Fälldin lägger stor vikt vid konkurrensfrågan, och det är vi väl överens om. Det är därför en effektivisering skall ske inom de statliga företagen. Herr Fälldin kan väl inte jäva mig med ett påstående att denna expertgrupp skall få fram det på ett bättre sätt, om det finns fler parlamentariker i den.

Jag kan inte beskylla herr Fälldin för det, men det finns i varje fall borgerliga grupper i denna kammare, som inte är tilltalade av statlig verksamhet. Vi hade nyss en motion uppe till behandling om att vi skall sälja våra aktier. I motsats till den gruppen är jag mycket angelägen om en koncentration av det slag, som herr Fälldin här föreslagit om en effektivisering inom de statliga grupperna.

När herr Fälldin vill försöka göra gällande, att riksdagen eller parlamentarikerna här skulle kunna ha inflytande, så måste det vara fel. Det är väl helt naturligt att de i fortsättningen får det.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Herr Lundins senaste inlägg var överraskande. Han säger att det möjligen finns någon på den borgerliga sidan, som inte tycker som jag eller som inte tycker som han eller inte tycker så som han skulle önska att man tycker i denna fråga. Skall man därav dra slutsatsen, att just detta förhållande skulle vara något hinder mot att vederbörande tillhör den här kommittén?

Den centrala frågan — jag upprepar det — är ju ändå i vilken utsträckning riksdagen skall öka möjligheterna för de statliga företagen att smidigt anpassa sig till ett ändrat marknadsläge m. m. Det måste ytterst vara en fråga om i vilken utsträckning riksdagen vill delegera några av sina nuvarande beslutsfunktioner. Och det menar jag är en typisk fråga för parlamentariker — vid sidan av det rent tekniska, som är mycket väl tillgodosett inom den nuvarande delegationen.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Efter herr Fälldins inlägg begränsar jag mig till att på utskottsmajoritetens vägnar yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten 1.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten 2, röstar

Om effektivisering av statliga företag

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 70.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 116, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om statlig garanti för Aktiebolaget Atomenergigis förpliktelser enligt atomansvarighetslagen den 8 mars 1968.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 59, angående ändrade former för reglering av priserna på fisk, m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.07.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Onsdagen den 27 mars eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om höjning av åldersgränsen för erhållande av studiemedel, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av motioner angående frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd.

Andra lagutskottet hade behandlat fyra till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 140, av fru *Olsson, Elvy*, och fru *Nilsson*, samt II: 181, av herr *Gustavsson* i *Alvesta* och herr *Johansson* i *Växjö*, i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 683, av fru *Hamrin-Thorell*, och II: 869, av herr *Hamrin* i *Kalmar m. fl.*, i vilka, såvitt nu vore i fråga, yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära utredning om tilläggssjukpenning vid barnsbörd även inom den frivilliga sjukförsäkringen.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, nämligen

a) motionerna I: 140 och II: 181 samt
b) motionerna I: 683 och II: 869, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Eric Carlsson* (cp), *Gomér* (cp) och *Jonsson* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, nämligen

a) motionerna I: 140 och II: 181 samt
b) motionerna I: 683 och II: 869, såvitt nu vore i fråga,

mätte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Vi har ofta anledning att behandla socialförsäkringsfrågor här i riksdagen, inte minst därför att det finns en del grupper som inte är nöjda med den placering som de har fått i sjukförsäkringssystemet och därför att det förekommer uppenbara orättvisor i systemet. En av de grupper, som förvisso är svårt att passa in i ett sjukförsäkringssystem, vilket i princip är byggt på utebliven inkomst, är de hemarbetande kvinnorna. Deras arbete är ofta föremål för tacksamma lovsånger, men de måste vara och är också — det är jag övertygad om — besvikna på de uttryck som dessa lovsånger tar sig i praktiken. De känner sig eftersatta.

Den aktuella gruppen, som förutom de hemarbetande kvinnorna också omfattar kvinnor arbetande i familjens eget företag, har visserligen en blygsam

Ang. frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd

grundsjukpenning inom sjukförsäkring-
en och har dessutom möjligheter att fri-
villigt försäkra sig upp till maximalt 15
kronor om dagen, grundsjukpenningen
inräknad, men denna frivilliga försäk-
ring utgår inte vid barnsbörd, såvitt inte
någon sjukdom tillstöter. Denna skill-
nad innebär en orättvisa för denna
grupp av frivilligt försäkrade. Jag vill
understryka att försäkringen är frivillig
och att största delen av premierna beta-
las av den försäkrade.

Motionärerna anser att detta problem-
komplex behöver utredas då det inte
utan vidare kan lösas. Motionärernas
förslag har behandlats av andra lagut-
skottet, vars utlåtande vi nu diskuterar.
Åtskilligt finns naturligtvis att ta hänsyn
till, såsom tidsmomentet, premiernas
storlek samt för vilka och hur länge för-
säkringen skall gälla. Vi har även fram-
fört tanken på ett alternativ för dessa
husmödrar och de kvinnor som arbetar
i mannens företag.

Herr talman! Jag vill med dessa ord
endast yrka bifall till den reservation
som är fogad till detta utlåtande och
som alltså innehåller en begäran om ut-
redning.

Fru CARLQVIST (s):

Herr talman! Motioner liknande dem
som fru Hamrin-Thorell har talat om
har behandlats tidigare vid flera tillfäl-
len både i andra lagutskottet och i kam-
rarna. I år har motionärerna emellertid
begärt en utredning, vilken skulle ske
skyndsamt.

Vid tidigare behandling av denna frå-
ga har det framskyttat att motionärer-
na anser blivande mödrar som är hem-
mafruar eller som arbetar i eget företag
vara missgynnade gentemot de blivande
mödrar som har förvärvsarbete i form
av anställning. Men alla blivande möd-
rar får ju en moderskapspenning på
1 080 kr. De förvärvsarbetande blivan-
de mödrarna får därtill en tilläggssjuk-
penning som utgår i 180 dagar såsom en
ersättning för den förlorade arbetsin-

komsten. Reservanterna önskar att den-
na förmån skall utgå även till den grupp
blivande mödrar som de gör sig till tolk
för. Just på denna punkt har reservan-
terna funnit att orättvisan är så stor.

Den tilläggssjukpenning som utgår till
blivande mödrar med förvärvsarbete till-
kom som en hjälp så att de under 180 da-
gar skulle ha möjlighet att stanna hemma
för att sköta och vårda sitt barn. Visst
går en del av dessa mödrar tillbaka till
förvärvsarbetet innan de 180 dagarna är
förbi, om de kan ordna en tillfredsstäl-
lande tillsyn för sitt barn, och om de går
tillbaka så är det därför att förvärvsar-
betet ger dem en förmånligare inkomst
än tilläggssjukpenningen. Från den dag
då arbetet återupptogs får de emellertid
ingen tilläggssjukpenning.

Herr talman! Utskottets majoritet har
inte heller denna gång funnit att motio-
nerna borde bifallas, och jag ber att få
yrka bifall till utskottets förslag.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja komplet-
tera fru Carlqvists motivering för att de
blivande mödrarna har tilläggssjukpen-
ning under 180 dagar.

Det är alldeles riktigt att denna sjuk-
penning skall möjliggöra för dem att
vara hemma och sköta barnet, men ett
annat motiv är att de skall ha möjlighet
att ta igen sig efter den relativt ansträng-
ande tid som de haft före och under
förlossningen. Det sistnämnda motivet
föreligger även för dem som är hemma-
fruar eller som arbetar i mannens före-
tag. Jag har alldeles klart för mig att
dessa olika grupper av kvinnor icke kan
jämföras, om den frivilliga försäkring-
ens omfattning utsträcker, men det är
för att rättvist avväga den ersättning
som skall utgå under en tid som vi har
begärt en utredning.

Jag tror visst att det finns många pro-
blem att lösa, men motivet att alla ny-
blivna mödrar bör få ta igen sig kvar-
står i alla fall, även om det kan bli svårt
för dem att få göra det, ifall de har stor
familj.

Om kontroll från trafiksäkerhetssynpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talman en enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talman, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talman förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 30.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av motioner angående den frivilliga yrkesskadeförsäkringen;

nr 22, i anledning av motioner om händeskapsersättning till kvinnliga studenter m. m.; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461), jämte i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om kontroll från trafiksäkerhetssynpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om kontroll från trafiksäkerhetssynpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 431 i första kammaren av herr *Tistad m. fl.* och nr 530 i andra kammaren av herr *Werbros m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning rörande övervakning genom tullverkets försorg av från utlandet inkommande motorfordon beträffande efterlevnaden av gällande bestämmelser om maximilast, axeltryck och lastning m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 431 och II: 530 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nyberg (fp)* och *From (fp)*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 431 och II: 530 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utred-

Om kontroll från trafiksäkerhetssynpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg

ning av den fråga, som avsåges med motionerna.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! I det motionspar som behandlas i tredje lagutskottets utlåtande nr 25 yrkas på en utredning om viss trafiksäkerhetskontroll genom tullverket. Detta yrkande stöds av två reservanter i utskottet, men eftersom ingen av dem hör hemma i denna kammare tillåter jag mig att här ta till orda i min egenskap av motionär. Vi behandlade samma fråga vid höstriksdagen och hade då en debatt här i kammaren. Jag skall därför vid detta tillfälle försöka fatta mig kort.

I motionerna konstateras att tullverket vid gränserna — det gäller både landgränsen och sjögränsen — har möjlighet att i samband med tullkontrollen av motorfordon som kommer in till landet i viss omfattning kontrollera att lastbilar inte har för höga axeltryck eller för tung last eller eljest är felaktigt eller olämpligt lastade. De relativt okomplicerade kontrollmoment som det gäller kan utföras utan någon personalökning eller någon extrakostnad. För att den skall få någon mening är det emellertid nödvändigt att tullpersonal som utför sådan kontroll får befogenhet att utfärda körförbud i fall då »fortsatt färd med fordonet icke kan äga rum utan fara eller olägenhet», som det står i vägtrafikförordningen.

Jag vill betona att vad motionärerna åsyftar är en till vissa moment begränsad trafiksäkerhetskontroll som i regel endast kan utföras stickprovsmässigt eftersom den måste samordnas med den stickprovsvis anordnade tullkontrollen. Motionärerna vill genom denna trafiksäkerhetskontroll vid gränsen skapa ett komplement till den av polisen utövade, hela landet omfattande trafiksäkerhetskontrollen, men avser inte att till någon del ersätta denna. När utskottet skriver att motionärerna »ifrågasätter om inte den erforderliga övervakningen kan ske

genom tullverkets försorg i samband med tullkontrollen» så ger man motionerna en vidare syftning än vad de i verkligheten har.

När frågan behandlades vid höstriksdagen vitsordade utskottet att det kunde finnas behov av en viss trafiksäkerhetskontroll av utländska motorfordon i samband med gränspasseringen men ansåg att detta behov kunde tillgodoses genom att tullverkets personal på olika sätt biträdde polisen. Men så snart detta biträde går utöver ren handräckning anmäler sig behovet av att kunna hindra ett trafikfarligt fordon att köra vidare. Man har för mig berättat ett fall då en tulltjänsteman vid tullkontroll av en lastbil med släpvagn lade märke till att kopplingsanordningen mellan lastbilen och släpvagnen var uppenbart trafikfarlig. Han ringde till polisen och talade om detta, men polisen hade inte möjlighet att komma med detsamma. Tulltjänstemannen hade inte befogenhet att hålla kvar bilen av den anledningen att den var trafikfarlig, men han bad chauffören att frivilligt stanna tills polisen kom. Det gjorde chauffören men hans arbetsgivare var efteråt mycket missnöjd och menade att tulltjänstemannen hade överträtt sin befogenhet. Det kan tilläggas att när polisen så småningom kom till platsen utfärdade den ett föreläggande för chauffören att med högst 20 kilometers fart försiktigt köra till en närbelägen bilverkstad för att få kopplingen reparerad.

Jag anser att vederbörande tulltjänsteman i ett fall som detta bör ha rätt att i trafiksäkerhetens intresse hålla kvar fordonet. Om jag har förstått utskottsutlåtandet rätt anser utskottsmajoriteten att tulltjänstemannen bör låta lastbilen fortsätta utan hänsyn till de risker som det innebär och att polisen sedan skall lägga ned några timmars arbete på att spåra upp bilen och stoppa den någonstans på landsvägen — om ingen olycka har hänt dessförinnan.

Utskottet anser att det möter betänk-

Om kontroll från trafiksäkerhetssynpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg

ligheter att dela ansvaret för fordonskontrollen mellan polisen och tullverket, eftersom en sådan uppdelning är ägnad att skapa oklara ansvarsförhållanden. När det gäller kontroll av utländska motorfordon ur andra synpunkter än det här är fråga om är emellertid — som jag framhöll från denna talarstol när vi behandlade denna fråga i höstas — en sådan ansvarsuppdelning mellan tullen och polisen mycket vanlig och inger inte några betänkligheter. Kanske beror det på att det i dessa fall gäller områden för vilka tullverket har det primära ansvaret. Då går det bra att dela ansvaret. När vi här kommer in på ett område, där polisen nu ensam bär ansvaret, anmäler sig däremot omedelbart betänkligheter mot en ansvarsuppdelning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som har avgetts av herrar Nyberg och From och som går ut på begäran om en utredning.

I detta anförande instämde herrar *Ernulf* (fp), *Svenungsson* (h) och *Schött* (h).

Herr **ALEXANDERSON** (fp):

Herr talman! Som herr Tistad nämnde har praktiskt taget samma motioner väckts vid 1967 års riksdag och behandlats efter remiss till generaltullstyrelsen och rikspolisstyrelsen vid höstriksdagen. Tullen tillstyrkte åtgärderna enligt motionerna, men polisen avstyrkte med hänsyn till önskvärdheten av en klar ansvarsfördelning myndigheterna emellan. Utskottet följde då rikspolisstyrelsens uppfattning men framhöll också att man borde etablera ett samarbete mellan tull och polis så att bästa möjliga effektivitet i tillsynen kunde åstadkommas. Utskottet förutsatte att de berörda myndigheterna utan särskild framställning från riksdagens sida skulle ta de initiativ som kunde erfordras för att lösa dessa samarbetsfrågor. Riks-

dagen följde utskottet då ärendet behandlades i november.

Enligt min mening kan det finnas skäl att ta upp frågan igen, om det visar sig att något sådant samarbete som utskottet avsett inte kommer till stånd. Det är emellertid för tidigt att bara några månader efter den förra riksdagsbehandlingen inta en annan ståndpunkt utan att något nytt material tillkommit. Utskottet har därför ansett att inte heller årets motioner bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Med återopande av detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **TISTAD** (fp):

Herr talman! Jag hade hoppats att utskottets ordförande något skulle kommentera det exempel jag gav, nämligen lastbilen som hade en otillfredsställande kopplingsanordning och som tullen inte hade lov att kvarhålla. Om chauffören inte frivilligt hade stannat på platsen, hade bilen kört ut på landsvägen med alla de risker detta hade inneburit, för att inte tala om det merarbete det hade medfört för polisen att jaga ifatt lastbilen någonstans på vägen för att kontrollera den och utfärda körförbud.

Jag tycker att detta exempel visar att man inte kan tänka sig att engagera tullen ens som biträde åt polisen utan att ge tullen någon befogenhet i detta sammanhang. Jag är litet besviken över att herr Alexanderson inte gav sin syn på just detta problem.

Herr **ALEXANDERSON** (fp):

Herr talman! Eftersom herr Tistad så önskar kan jag anföra några synpunkter även på den saken.

Det kan vara ganska lätt att finna exempel där den ordning som nu gäller verkar dålig. Det kan också finnas gott om fall där t. ex. en privatperson observerar bristande utrustning eller ett an-

Om obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.

nat trafikbrott men inte har befogenhet att ingripa. Svårigheten med att ge tullen dessa befogenheter är att det vid vissa tillfällen kan vara tveksamt huruvida skäl för ingripande föreligger. Polisen har en speciell och inte så obetydlig utbildning för att få kompetens att bedöma sådana fall. Det är svårt att lämna en tullman, som inte har den kompetensen, befogenhet att utfärda ett körförbud, som kan medföra betydande avbräck för vederbörande.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Jag vill erinra om att enligt vägtrafikförordningen är ett körförbud som utfärdas av polisman alltid temporärt. Det åligger honom nämligen att omedelbart meddela närmaste förman om åtgärden. Ändamålet med denna bestämmelse är givetvis att polismanens åtgärd skall kunna överprövas just med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser som herr Alexanderson nämnde. Det har givetvis aldrig varit tal om något annat än att motsvarande bestämmelser skulle gälla för tullen. Det har också framhållits i motionen att om tulltjänsteman skulle få rätt att utfärda körförbud, skulle denna rätt vara förknippad med en plikt att omedelbart underätta polisen om åtgärden.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tistad* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en om-

röstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motioner om obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.

Till behandling hade tredje lagutskottet förehaft två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 419 i första kammaren av herr *Dahlén m. fl.* och nr 529 i andra kammaren av herr *Wedén m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att sådan ändring av vägtrafikförordningen borde ske, att vad i motionerna anförts angående dels defroster och vindrutespolare på alla bilar, dels belyst skylt med texten Släp, dels fartbegränsningsskylt på vissa fordon beaktades.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 419 och II: 529 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Alexanderson* (fp), *Åkesson* (fp), *Nyberg* (fp) och *From* (fp), vilka ansett,

Om obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.

att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 419 och II: 529 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad reservanterna anfört.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! I detta utskottsutlåtande behandlas vissa detaljer i den stora partimotion i trafiksäkerhetsfrågor som i år väckts av folkpartiet. Det gäller de frågor, avseende föreskrifter rörande fordons utrustning, som brutits ut ur sammanhanget såsom hörande till tredje lagutskottets område. Egentligen vore det mest önskvärt att se de här aktualiserade frågorna som detaljer i ett omfattande program till främjande av trafiksäkerheten, men som saken nu ligger till måste vi behandla dem fristående, oaktat det lätt kan tyckas som om de framställda kraven kan ha ganska ringa betydelse var för sig.

Det föreligger i allmänhet stor enighet om att alla rimliga åtgärder som kan öka trafiksäkerheten bör vidtas. Det har inte heller bestritts att de här föreslagna åtgärderna skulle vara av värde ur trafiksäkerhetssynpunkt.

I fråga om kravet på att defroster och vindrutespolare obligatoriskt skall finnas på alla bilar må nämnas, att det numera gäller för alla nytillverkade bilar. Dessa detaljer har väl också sedan åtskilliga år ingått som standard i nytillverkade bilar. Vad det gäller är sålunda krav på att defroster och vindrutespolare efter någon kortare övergångstid skall monteras även på gamla bilar, som nu inte har sådan utrustning. Det är bekant att godtagbar apparatur för detta ändamål finns i handeln och kan anskaffas till en mycket liten kostnad. Det bör också påpekas att utrustningsdetaljerna är av alldeles särskild betydelse i ett sådant klimat som vårt.

De övriga kraven gäller släpvagnsskylt, utvisande att fordonet, i allmänhet en lastbil, är försett med släp, och

vidare en skylt som utvisar den för fordonet gällande maximihastigheten; de har redan genomförts i många främmande länder.

Även om alla de här aktualiserade kraven nyligen behandlats i ett större sammanhang i riksdagen och därvid inte ansetts mogna för ett omedelbart genomförande har vi i folkpartiet ansett att man inte bör avstå från att än en gång trycka på i förhoppning att därigenom påskynda genomförandet. Åtgärderna skulle uppenbarligen verka i trafiksäkerhetsfrämjande riktning.

Jag får därför, herr talman, yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, vilken innebär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall ge till känna sin önskan att de ifrågavarande trafiksäkerhetsfrämjande åtgärderna vidtas.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Med anledning av en liten debatt som jag häromdagen hade med herr Alexanderson gläder det mig mycket att herr Alexanderson i detta sammanhang inte är så rädd för ett obligatorium. Jag läser vidare här i reservationen: »Även om det är önskvärt att vårt land medverkar till att få till stånd säkerhetsföreskrifter med största möjliga internationella förankring, bör sådana strävanden inte hindra smärre reformer av brådslande natur.»

Eftersom jag gärna vill vara konsekvent, ber jag att få meddela att jag kommer att biträda reservationen.

Herr KRISTIANSSON, SVANTE, (s):

Herr talman! Motioner av samma innehåll behandlades vid 1967 års höstriktdag. Riksdagen biföll då tredje lagutskottets hemställan att några åtgärder från riksdagens sida med anledning av motionerna inte var påkallade. Enligt utskottets mening har inga nya synpunkter tillkommit som kan utgöra anledning till ändrat ståndpunktstagande,

varför utskottet hemställer att motionerna icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag kanske ändå skall erinra om något av vad som framgår av tredje lagutskottets utlåtande: »Utöver vad som anfördes i nyssnämnda utlåtande må emellertid erinras om att de berörda frågorna omfattas av Nordisk trafikkommittés uppdrag att utarbeta förslag till en gemensam vägtrafiklagstiftning för Danmark, Finland, Norge och Sverige samt att frågor om fordons beskaffenhet och utrustning skall prövas vid den världskonferens i FN:s regi som skall äga rum i slutet av år 1968 för utarbetande av en ny allmän vägtrafikkonvention.»

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslaget, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om borttagande i kyrkoböcker av anteckning om mental sjukdom, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. avlöningsbidrag till sjömanspräster

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 2 februari 1968 dagtecknad proposition, nr 22, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av

Ang. avlöningsbidrag till sjömanspräster tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:ten, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § 1 och 2 mom. prästlönekostnadslagen den 29 juni 1951 (nr 570),

dels medgiva, att ur kyrkofonden

a) från och med den 1 juli 1968 tills vidare under tre år finge utgå bidrag med 34 000 kronor årligen till avlönings- och resekostnader för en präst med huvudsaklig tjänstgöring bland svenskar i Schweiz,

b) till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse finge utgå dels för tiden den 1 januari 1967—den 30 juni 1968 ytterligare avlöningsbidrag med sammanlagt 40 000 kronor, dels från och med den 1 juli 1968 tills vidare 17 bidrag om vardera 28 700 kronor årligen för avlöning av präster, som vore anställda i styrelsens tjänst i utlandet,

c) från och med den 1 juli 1968 tills vidare finge utgå medel med högst 30 000 kronor årligen för studiebidrag åt präster vid tjänstledighet i vissa fall och för anordnande av vissa teologiska fortbildningskurser för präster,

d) för budgetåret 1968/69 finge utgå medel med högst 80 000 kronor för anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden inom vederbörande statsdepartement,

e) till Uppsala domkyrka finge utgå ett lån på 100 000 kronor för anordnande av nya lokaler åt den skogligen personalen hos stiftsnämnden i Uppsala,

f) för budgetåret 1968/69 finge utgå bidrag till Svenska diakonsällskapet med högst 70 000 kronor till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet,

g) från och med den 1 juli 1968 tills vidare finge utgå anslag med 110 000 kronor för år till extra utgifter enligt 6 § andra stycket 9) lagen om kyrkofond,

Ang. avlöningsbidrag till sjömanspräster

h) för budgetåret 1968/69 finge utgå bidrag med högst 75 000 kronor till kostnader i samband med Kyrkornas världsråds fjärde generalförsamling i Uppsala.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 751, av herr *Olsson, Erik, m. fl.*, och II: 957, av herr *Gustavsson* i Ängelholm *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle avslå förslaget i proposition nr 22/1968 att ur kyrkofonden lämna bidrag med 34 000 kronor årligen till avlönings- och resekostnader för en präst med huvudsaklig tjänstgöring bland svenskar i Schweiz;

B. de likalydande motionerna I: 754, av herr *Svenungsson m. fl.*, och II: 961, av herr *Werner m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att ur kyrkofonden till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse från och med den 1 juli 1968 skulle utgå 18 bidrag om vardera 28 700 kronor årligen för avlöning av präster, som vore anställda i styrelsens tjänst i utlandet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen med avslag på motionerna I: 751 och II: 957 måtte bifalla propositionen nr 22 i vad den avsåge bidrag till avlönings- och resekostnader för en präst med huvudsaklig tjänstgöring bland svenskar i Schweiz;

B. att riksdagen i anledning av propositionen samt med bifall till motionerna I: 754 och II: 961 måtte medgiva, att ur kyrkofonden finge till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse från och med den 1 juli 1968 tills vidare utgå 18 bidrag om vardera 28 700 kronor årligen för avlöning av präster, som vore anställda i styrelsens tjänst i utlandet samt

C. att riksdagen måtte bifalla propositionen i övrigt.

Reservationer hade avgivits

vid A i utskottets hemställan

av herrar *Erik Jansson* (s) och *Hammarberg* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 751 och II: 957 måtte avslå propositionen i vad den avsåge bidrag till avlönings- och resekostnader för en präst med huvudsaklig tjänstgöring bland svenskar i Schweiz;

vid B i utskottets hemställan

av herrar *Svante Kristiansson* (s), *Erik Jansson* (s) och *Herbert Larsson* (s), fru *Landberg* (s), fröken *Anderson* i Lerum (s), fru *Ekroth* (s) samt herr *Hammarberg* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med avslag på motionerna I: 754 och II: 961 samt med bifall till propositionen måtte medgiva, att ur kyrkofonden finge till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse från och med den 1 juli 1968 tills vidare utgå 17 bidrag om vardera 28 700 kronor årligen för avlöning av präster, som vore anställda i styrelsens tjänst i utlandet.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! I anslutning till Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m.m. har det väckts en fyrtal motion, i vilken hemställes att riksdagen skall besluta om bidrag ur kyrkofonden till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse för ytterligare en sjömanspräst. Som grund för detta yrkande åberopas den verksamhet, som Sjömansvårdsstyrelsen under senare år tagit upp i den Sydamerikanska hamnstaden Lima-Callao.

Utskottsmajoriteten, som inte tillkommit med lottens hjälp utan som består av representanter för de fyra partierna, har yrkat bifall till de förevarande motionerna, men då en till numerären stark

reservation är fogad till utskottets utlåtande, kan det vara motiverat att ytterligare belysa motionsyrkandet.

Den svenska sjömansvården har vidgat sin verksamhet under de senaste fem åren. Det har tillkommit tio nya stationer, av vilka åtta är utomeuropeiska. Att verksamheten expanderat på detta sätt beror inte minst på att rederinärningen av olika skäl har etablerat sig på avlägset belägna linjer.

Vad sjömanskyrkan betyder för kontakten med hemlandet och samhörigheten med våra sjöfarande landsmän är omvittnat, inte minst av sjöfolket självt. Det är ju heller inte bara fråga om en kyrklig verksamhet, utan det är också fråga om en social service av betydande omfattning.

Lima-Callao som den föreslagna tjänsten gäller är den enda skandinaviska sjömansvårdsstationen på Sydamerikas västkust och är livligt frekventerad av den svenska handelsflottan. Verksamheten där är prövad: under år 1966 noterades inte mindre än 8 400 läsrumbesök — och det säger något om frekvensen. Det finns också en svensk koloni i Lima, i vilken de ungdomar som tillhör den humanitära organisationen »Svalorna» ingår.

Jag vill komplettera utskottets skrivning på en punkt. Det sägs att fem prästtjänster har tillkommit sedan 1962 — något som också framgår av departementschefens uttalande. Men två av dessa tjänster sorterar inte under Sjömansvårdsstyrelsen. Deras verksamhet bedrivs i andra kyrkliga former, och Sjömansvårdsstyrelsen har inte något ansvar för denna verksamhet. Det är bara lönerna som överföres från kyrkofonden via Sjömansvårdsstyrelsen. I realiteten är det alltså endast tre nya tjänster, som Sjömansvårdsstyrelsen fått direkta anslag till under en femårsperiod. Under denna tid har styrelsen dock startat verksamhet vid tio nya stationer.

Det är något överraskande, även om det naturligtvis har sin förklaring, att

Ang. avlöningsbidrag till sjömanspräster

det bara är två reservanter vid punkten A i utskottets hemställan, under det att reservationen vid punkten B är betydligt mera manstark. Tjänsten som sjömanspräst i Lima är nog, trots allt, mera angelägen än prästtjänsten i Schweiz.

Jag vill till slut framhålla att en av dem som har undertecknat denna sjömansvårdsmotion och som i varje fall inte kan fränkännas sakkunskap, är förre förtroendemannen i Sjöfolksförbundet, Gunnar Carlsson i Göteborg.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JANSSON, ERIK, (s):

Herr talman! Stödet till den kyrkliga verksamheten i utlandet är uppdelat på två grenar. Den ena är, som föregående talare har nämnt, stöd till den Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse. Bidrag lämnas till 17 präster efter det förslag som Kungl. Maj:t i år lägger fram. Utskottsmajoriteten har här bifallit en motion, som utökar antalet ytterligare till 18 präster. Jag skall inte närmare gå in på det, ty det kommer nästa talare att göra.

Den andra grenen för stöd till den kyrkliga verksamheten i utlandet är till de svenska församlingar vilka, som det uttryckligen heter, av Kungl. Maj:t har en fastställd kyrkoordning. De är för närvarande sju stycken.

Därutöver förekommer inga anslag till kyrklig verksamhet i utlandet. Man hade trott att under ett år som detta med stark restriktivitet när det gäller anslagsökningar, framför allt nya anslag, inget nytt förslag skulle komma. Det har det nu gjort, och det från Kungl. Maj:t självt. Man har visserligen inte föreslagit någon ökning av antalet svenska församlingar med fastställd kyrkoordning. I stället har man gått en omväg eller genväg — stryk det som ej passar — och föreslagit ett direkt avlöningsbidrag till en präst i Schweiz för dennes kyrkliga verksamhet. Någon sådan form av anslag har tidigare inte förekommit. Det

Ang. avlönningsbidrag till sjömanspräster
avstyrkes ju också av statskontoret. Jag skall inte gå in på dess motivering, den finns i trycket.

Uppslaget till det föreslagna anslaget kommer från vår ambassadör i Bern i Schweiz. Han säger — jag skall bara citera ett enda uttalande — att den svenska kolonin i Schweiz har under senare år vuxit betydligt och är nu uppe i ett par tusen medlemmar. Att den har vuxit betydligt är som bekant ingen nyhet för oss svenskar som bor kvar i Sverige. Kolonin har också varit föremål för åtskillig diskussion.

Det är inte utan att man i detta sammanhang vill göra ett par små reflexioner. Vid diskussioner i religiösa frågor är det ofta tal om moraliska värderingar. Även i debatten om en viss utflyttningsfråga från vårt land har frågan om moral tagits upp — en viss sorts moral. Finns det något samband här? Vi konstaterar en utvandring, som delvis sägs bero på dålig moral. Samtidigt utökas den prästerliga verksamheten i mottagarlandet. Om det är motiverat eller inte, skall jag låta vara osagt, men utan att generalisera och utan att ifrågasätta otadligheten hos huvudparten av de människor som har flyttat dit ner kunde man ju, om man ville vara litet elak, ifrågasätta om det inte snarare är en taxeringsintendent än en präst som behövs nere i Schweiz.

Till detta kommer en sista reflexion. Är det nu inte risk för att detta helt nya verksamhetsområde för ekonomiska anslag kan föranleda krav även från andra länder som har rätt många svenskar bosatta inom sina gränser? Den risken finns utan tvivel. Det är inte minst det sistnämnda som gör att jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen vid A i utskottets hemställan, som jag främst har talat om, ävensom till reservationen vid B.

Häri instämde herr *Olsson, Erik*, (s).

Herr **KRISTIANSSON, SVANTE**, (s):

Herr talman! Reservationen vid B i utskottets hemställan har tillkommit med anledning av att utskottsmajoriteten tillstyrkt motionerna I: 754 och II: 961. Motionerna ansluter sig till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelsens anhållan om bidrag ur kyrkofonden till avlöning åt ytterligare en sjömanspräst.

I propositionen minns departementschefen om att bidragen sedan budgetåret 1962/63 har utökats från 12 till 17, med nytt bidrag såväl föregående som innevarande budgetår. Departementschefen säger sig därför icke redan nu vara beredd att tillstyrka ytterligare bidrag. Reservanterna ansluter sig till propositionens förslag beträffande avlönningsbidrag till sjömanspräster, och jag yrkar därför bifall till reservationen under B.

Herr **ALEXANDERSON** (fp):

Herr talman! Det bör kanske till en början anmärkas att de frågor som behandlas i detta utlåtande i ganska hög grad skiljer sig från tredje lagutskottets normala ämnesområde. Det gäller ju i själva verket anslagsfrågor och inte lagfrågor och därtill på ett område som inte så ofta förekommer inom lagstiftningen. Men då det nu av historiska skäl, eller vad det kan vara, fallit på utskottets lott att behandla dessa frågor, har vi givetvis prövat ärendena efter bästa förmåga.

Som här tidigare framgått har det i anledning av propositionen väckts två motionspar. Det ena motionsparet avser minskning av de äskade anslagen, nämligen i den mån det gäller det nya anslaget till avlönningsbidrag för en präst i de svenska församlingarna i Schweiz. Jag tror inte att jag behöver anföra så mycket i den delen. Utskottet har godtagit Kungl. Maj:ts motivering. Det finns omkring 2 000 svenskar boende i Schweiz och det finns en livaktig församlingsverksamhet där. Det bör då vara motiverat med ett visst bidrag från

kyrkofonden. Bidraget kommer dock inte att täcka hela kostnaden, utan församlingarna får i övrigt skaffa medel på annat sätt. Till en mindre del avser bidraget också viss verksamhet i Italien.

Herr Jansson har här dragit in helt ovidkommande synpunkter i debatten. Jag tror inte att de personer som han åsyftar deltar så särdeles livligt i den här församlingsverksamheten i Schweiz. Det är helt andra personer som detta anslag skall komma till godo.

Det andra motionsparet, som går ut på en ökning av anslaget, avser bidrag till en sjömanspräst i Lima-Callao. Herr Svenungsson har här så noga redogjort för de kyrkliga synpunkterna på denna fråga att jag inte behöver gå närmare in på dem. Jag skall bara säga att det för utskottsmajoriteten har spelat en ganska väsentlig roll att enligt vår uppfattning den verksamhet, som utövas av Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse i olika hamnstäder, är av stor betydelse även ur social synpunkt och alldeles speciellt för att stärka samhörigheten mellan de svenska sjömännen och hemlandet.

Med hänsyn härtill har majoriteten ansett att det yrkade ytterligare bidraget, varigenom det kan inrättas ytterligare en prästtjänst, kan betraktas som en normal ökning av verksamheten. Det bör också framhållas att det anslag det är fråga om utgår från rent kyrkliga fonder.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BLOMQUIST (h):

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga utöver vad som är sagt i sak från herrar Alexandersons och Svenungssons sida.

Det finns heller ingen anledning att gå in på herr Janssons meditationer över moralen hos svenskarna i Schweiz och det eventuella behovet av en taxeringsintendent där i stället för en präst.

Ang. avlönningsbidrag till sjömanspräster

Det räcker väl med att notera att Kungl. Maj:t har ansett det vara lämpligt att placera en präst där nere. Herr Alexanderson har ju också förklarat vilka prästens arbetsuppgifter skulle bli.

Herr Jansson slutade med att säga att hans andra motivering för att han hade reserverat sig och som han såg allvarligt på, var att det ju kunde komma krav från andra ställen utomlands, där många svenskar kommit att bosätta sig, på att få kyrklig service. Det skulle vi — så fattade jag herr Janssons yttrande — i så fall vara på vår vakt emot. Jag ser på saken tvärtom. Kommer ett sådant önskemål är det väl fullkomligt naturligt med den inställning vi har här i landet att vi söker tillgodose utlandssvenskarnas behov även på det religiösa området.

Som herr Alexanderson underströk är det i Kungl. Maj:ts förslag inte fråga om några budgetpengar utan om kyrkofondsmedel. Jag tror därför inte att herr Jansson behöver vara så rädd för att den återhållsamhetens paroll som han här hävdade kommer på skam.

Herr JANSSON, ERIK, (s):

Herr talman! Bara en kort reflexion! Jag vill påminna om att anslaget inte täcker alltsammans. Anslaget föreslås ju uppgå till 30 000 kronor plus de 4 000 som behövs för resor till Rom. Man får fortsätta som hittills att skaffa pengar på frivillig väg. I många länder är man emellertid helt hänvisad till frivillig ekonomisk verksamhet, men man kan ändå bedriva ett visst församlingsarbete.

Det är klart att man kan raljera en smula med tanke på den diskussion som har förts kring utvandringen till Schweiz. Det må vara förlåtligt, om den högtidliga ordningen i församlingen blir störd någon gång. Utskottets ordförande säger att det inte förekommer någon särskild kyrklig verksamhet bland de utvandrare som jag syftade på. I så fall är mitt lilla inlägg mycket bättre motiverat än jag förut trodde.

Ang. avlönningsbidrag till sjömanspräster

Herr Blomquist säger att Kungl. Maj:t har föreslagit detta anslag. Det är roligt att herr Blomquist någon gång har respekt för Kungl. Maj:t. Det händer inte så ofta, men han visar upp den så snart det passar, och det gör det i det här fallet. Det råder ingen tvekan om att man måste ta hänsyn till konsekvenserna när man lämnar anslag, framför allt när det gäller helt nya sådana. Detta förhållande är väl ingenting nytt.

Genom riksdagens upplysningstjänst försökte jag få reda på hur många svenskar som bor i andra länder. Upplysningstjänsten förklarade att det var förskräckligt svårt att kunna ge några exakta siffror, ty svenskar som flyttar bryr sig inte om att registrera sig så som de skall göra. Upplysningstjänsten kunde endast komma med grova uppskattningar. Spanien är det land som lyser det största antalet svenskar och kommer före Schweiz. Italien kommer i närheten av Schweiz. Sedan kommer tre andra länder.

Det finns ingen anledning för mig att bereda mark för nya anslag. Jag har bara velat framhålla att det kan bli konsekvenser, vilket vi i detta hus alltid försöker undvika.

Herr **BLOMQUIST** (h):

Herr talman! Låt mig få säga att jag absolut inte är emot att herr Erik Jansson raljerar. Såsom ett uttryck för hans suveräna förmåga att raljera tar jag hans påstående att »det var roligt att herr Blomquist för en gångs skull har respekt för Kungl. Maj:t. Det händer ju inte så ofta.»

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels

att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Erik Jansson och herr Hammarberg vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jansson, Erik*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Erik Jansson och herr Hammarberg vid utlåtandet avgivna reservationen och avslås alltså Kungl. Maj:ts proposition i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jansson, Erik*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 44.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den

Om svensk skoglig representation i Nordamerika och Sovjetunionen

av herr Svante Kristiansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kristiansson, Svante*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Svante Kristiansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kristiansson, Svante*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 63.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Enär alltså de avgivna rösterna befunnits lika delade, nedlade herr förste vice talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr förste vice talmannen fru *Wallentheim* ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara nej-sedeln.

Kammaren hade således fattat beslut i enlighet med nej-propositionen.

Härpå bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten C.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om dels undantag för handikappade från parkerings- och stoppförbud för motorfordon, dels parkeringstillstånd för handikappade, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen infann sig nu och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2**Om svensk skoglig representation i Nordamerika och Sovjetunionen**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lantbruksrepresentanter: Avlöningar och Omkostnader anvisa förslagsanslag av respektive 325 000 kronor och 52 000 kronor för budgetåret 1968/69.

I de likalydande motionerna I: 722, av herr *Wikberg m. fl.*, och II: 900, av herr *Dahlgren m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta skoglig representation dels i USA (Kanada), dels i Sovjetunionen samt att riksdagen med anledning härav måtte anvisa ett förslagsanslag på 200 000 kronor för bestridande av

Om svensk skoglig representation i Nordamerika och Sovjetunionen

avlöningar under budgetåret 1968/69 samt till representanternas omkostnader för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag på 35 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 722 och II: 900 för budgetåret 1968/69 anvisa

1. till Lantbruksrepresentanter: Avlöningar ett förslagsanslag av 325 000 kronor,

2. till Lantbruksrepresentanter: Omkostnader ett förslagsanslag av 52 000 kronor.

Herr WIKBERG (cp):

Herr talman! I motionsparet I: 722 och II: 900 har vi motionärer väckt förslag om att förstärka den svenska utlandsrepresentationen i Nordamerika och Sovjetunionen med skoglig expertis.

Vi anser att det måste vara av vitalt intresse för den svenska skogsnäringsen att kunna studera och följa utvecklingen inom skogsbruket och skogsindustrin hos de i dag ledande nationerna när det gäller export av skogsindustriprodukter, detta inte minst med tanke på den betydande omställningsprocess som skogsbruket i vårt land nu genomgår. Det måste dessutom vara angeläget att erhålla ingående uppgifter om marknaden och marknadsföringen av skogsprodukter.

De synpunkter vi anfört i motionerna och de yrkanden dessa synpunkter lett till har genomgående vitsordats och tillstyrkts av samtliga remissinstanser, d. v. s. i detta fall företrädare för de olika svenska skogsintressena.

Jordbruksutskottet anför också i sitt utlåtande »att förhållandena inom skogsnäringsen talar för att man från svenskt håll noga följer den internationella utvecklingen på området». Men sedan pekar utskottet på att en av remissinstanserna, domänstyrelsen, i sitt

yttrande anfört att Sveriges skogsvårdsförbund i skrivelse till chefen för kungl. jordbruksdepartementet i oktober 1967 hemställt om tillsättande av forstattachéer i Nordamerika och Sovjetunionen. Utskottet utgår från att Kungl. Maj:ts noggrant följer behovet av utlandsbevakning på detta område, varför det inte fanns anledning till särskild åtgärd från riksdagens sida.

Herr talman! Jag avser inte att ställa något säryrkande, i förhoppning om att utskottets optimism när det gäller Kungl. Maj:ts uppföljning av frågan skall visa sig befogad.

Jag vill dock peka på att förslag om inrättande av skoglig representation i berörda länder aktualiserats tidigare utan att det lett till något resultat.

I skogsstyrelsens remissyttrande sägs det bl. a.: »Såsom motionärerna framhåller har emellertid utvecklingen under de senaste åren gått i den riktningen, att svenskt skogsbruk och svensk skogsindustri måste utnyttja alla möjligheter till rationalisering. Detta gäller alltifrån den primära produktionen i skogen till marknadsföringen av de färdiga skogsindustriprodukterna. Behovet av att i ett sådant läge mycket nära följa skogsnäringsen och dess utveckling särskilt i länder, som konkurrerar med oss på världsmarknaden, är uppenbart.»

Beträffande kostnaderna för dessa skogliga representanter säger skolstyrelsen vidare i sitt yttrande: »Studiebesök av enskilda grupper har förekommit och kommer väl alltid att behövas, men de kan aldrig ersätta de möjligheter till systematisk kontinuerlig bevakning av intresseområdet, som en permanent skoglig representant kan uppnå. För landet torde en sådan dessutom kunna innebära vissa direkta ekonomiska besparingar genom att behovet av särskilda studiebesök minskar och att ändock erforderliga studieresor kan planläggas bättre och ge bättre utbyte.»

Kostnaderna för berörda åtgärder, vilka vi bedömt till cirka 200 000 kronor per år, torde alltså uppvägas av de

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

besparingar som göres och borde sålunda inte vara avskräckande.

Herr talman! Jag har velat göra dessa påpekanden för att ytterligare understryka behovet och värdet av skoglig representation i Nordamerika och Sovjetunionen, och jag vill till kammarens protokoll få antecknat angelägenheten av att Kungl. Maj:t snarast möjligt pröva framställningen härom i positiv anda.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 3—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11**Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 76 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen dels de likalydande motionerna I: 48, av herr *Fälldin m. fl.*, och II: 76, av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte 1) medgiva generell uppräknings av det extra mjölkpristillägget i norra Sverige med 25 procent för återställande av pristilläggets realvärde, 2) anvisa till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 ett förslagsanslag av 84 000 000 kronor, varav 8 000 000 kronor finge disponeras för det i motionerna angivna syftet,

dels de likalydande motionerna I: 718, av herr *Strandberg* och fröken *Stenberg*, samt II: 920, av herr *Petersson* och herr *Nilsson* i Agnäs, vari yrkats, att riksdagen skulle anvisa till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 ett förslagsan-

slag av 84 000 000 kronor, varav 8 000 000 kronor finge disponeras för det i motionerna angivna syftet,

dels ock motionen II: 909, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården och herr *Antby*, vari föreslagits, att riksdagen skulle 1) medgiva generell uppräknings av det extra mjölkpristillägget i norra Sverige med 25 procent, 2) anvisa till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 ett förslagsanslag av 84 000 000 kronor, varav 8 000 000 kronor finge disponeras enligt i motionen angivet syfte.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 48 och II: 76, I: 718 och II: 920 samt II: 909 till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 76 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Carl Eskilsson* (h), *Skårman* (fp), *Hermansson* (cp), *Lundberg* (h), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Persson* i Heden (cp), fru *Sundberg* (h) samt herr *Jönsson* i Ingemarsgården (fp) och herr *Larsson* i Norderön (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 48 och II: 76, I: 718 och II: 920 samt II: 909 till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett förslagsanslag av 84 000 000 kronor.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! När vi i fjol diskuterade frågan om den framtida jordbrukspolitiken uttalades det från både jordbruksministerns, jordbruksutskottets och riksdagens sida att flera skäl talade för att en betydande jordbruksproduktion borde upprätthållas i Norrland.

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

Många undrar om detta bara var ett vackert uttalande utan reell innebörd, ty åtgärderna för att förverkliga syftet med uttalandet har inte blivit vad man trodde.

Det pågår alltså en betydande nedläggning av jordbruk, inte minst i Norrland, och en kraftig utflyttning från jordbruket av människorna där. Norrlänningarna själva är medvetna om vikten av att jordbruket bevaras och stärkes. Vi kan ibland i tidningarna se exempel på hur man är beredd att vidta kraftfulla åtgärder vid sidan av de statliga för att nå detta resultat. Man kan läsa om hur kommunerna där uppe anslår medel för att hjälpa bönderna att köpa kor och på det sättet förbättra produktionsmöjligheterna. Även andra åtgärder vidtas på kommunalt håll för att stödja jordbruket.

Det borde väl emellertid framför allt vara en statlig uppgift att vidta sådana åtgärder att jordbruket även i Norrland kan arbeta under så gynnsamma betingelser som möjligt. Staten stöder också den särskilda rationaliseringsverksamheten i Norrland med betydande insatser. Men vi är medvetna om att rationaliseringen däruppe erbjuder särskilda svårigheter, eftersom möjligheterna att differentiera produktionen begränsas av de naturliga förutsättningarna. Klimatet och andra omständigheter gör att variationsmöjligheterna blir små, och jordbruksdriften måste därför i mycket hög grad baseras på mjölkproduktionen.

När vi behandlade nionde huvudtiteln i jordbruksutskottet hade vi en särskild föredragning om KR-verksamheten i landet, framför allt i Norrland. Vi fick ett mycket starkt intryck av att de ansvariga myndigheterna är medvetna om vilken oerhörd betydelse mjölkproduktionen innebär för denna verksamhet. Allt beror på mjölkpriset, sade den tjänsteman från lantbruksstyrelsen som gjorde föredragningen. Om mjölkpriset skulle rasa, faller en död hand över KR-företagen.

Nu visar det sig att utvecklingen inom mjölkproduktionen är mera ogynnsam i Norrland än i andra delar av landet. Som en viktig del i beslutet om den framtida jordbrukspolitikerna ingick att man skulle försöka få en minskning av mjölkproduktionen i vårt land, och förväntningarna på den punkten har hittills infriats i betydande grad. Men produktionen har som sagt minskat mera i de nordliga länen än i landet i dess helhet. Jag har några siffror för de senaste månaderna. Under det att mjölkproduktionen i hela riket under november 1967 var ungefär 95 procent av produktionen under motsvarande tid 1966, så hade den i Västerbottens och Norrbottens län gått ner till mellan 93 och 94 procent. Situationen var ungefär densamma under december i följande. Medeltalet för riket var mellan 95 och 96 procent och för de nordligaste länen mellan 92 och 93 procent. Prognosen för februari i år visar en produktion för hela landet som uppgår till 96 procent av 1966 års produktion. Men i de båda nordligaste länen beräknar man att produktionen skall sjunka ytterligare — i Västerbotten till 89 och i Norrbotten till 87 procent.

Det är tacknämligt att man har fått en minskad mjölkproduktion i vårt land. Detta är, som jag sade nyss, en av förutsättningarna för att man skall kunna få bättre priser på mjölken. Men det är viktigt att en sådan anpassning sker framför allt i sådana delar av landet där jordbrukarna med fördel kan övergå till annan produktion. En sådan övergång är i regel inte möjlig i Norrland. Där är mjölkproduktion en nödvändig förutsättning för en rimlig lönsamhet hos de jordbruksenheter som vi bygger upp med frikostiga statliga bidrag. Det extra mjölkpristillägget justerades senast för sex år sedan och har varit oförändrat sedan dess. Under tiden har emellertid penningvärdeförsämringen i hög grad urholkat tilläggets värde. Vi föreslår därför i reservation nr 1 till utskottets utlåtande att tillägget skall

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

räknas upp med 25 procent för att man skall återställa dess realvärde. Det är samma yrkande som vi framställde förra våren när den framtida jordbrukspolitiken behandlades, men som tyvärr inte bifölls av riksdagen. Genom en uppräkningsmetod med 25 procent skapar man åtminstone bättre förutsättningar för att bibehålla mjölkproduktionen i dessa delar av landet.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen vid punkt 11.

Herr WIKBERG (cp):

Herr talman! Vår värderade talman uttryckte före middagsuppehållet i varje fall indirekt en önskan om koncentrerade debattinlägg i fortsättningen. Jag tänker följa hans uppmaning och bli kortfattad.

För knappt ett år sedan behandlades i denna kammare liksom i medkammaren motioner om uppräkningsmetoden för det extra mjölkpristillägget i norra Sverige med 25 procent. Motionerna avslogs av riksdagen efter gemensam votering.

I år återkommer samma yrkande i trenne motionspar. Motiveringen är densamma, nämligen återställande av realvärdet på pristillägget.

När riksdagen i fjol fastställde riktlinjerna för jordbrukspolitiken beslöts enhälligt att det extra mjölkpristillägget skulle behållas. Men skall pristillägget bli det åsyftade medlet i strävandena att bibehålla en norrländsk jordbruksproduktion, måste dess storlek också fortlöpande anpassas till penningvärdeutvecklingen. Denna produktionsstimulerande faktor är så mycket mera betydelsefull numera sedan leveranstillägget och arealbidraget avskaffats genom fjolårets riksdagsbeslut.

Bidragsskalan för detta mjölkpristillägg har emellertid inte justerats sedan 1962. Penningvärdeförsämringen sedan dess motiverar den uppräkningsmetod med 25 procent som yrkats i samtliga motioner. Den erforderliga medelsförstärkningen

härför beräknas bli 8 miljoner kronor. Det är ett lägre belopp än vad som fränhänts jordbrukarna i norr genom avvecklingen av leveranstillägget och arealbidraget.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationen vid punkten 11.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Herr Eskilsson började med att säga att riksdagen förra året beslöt att man skulle ha en betydande jordbruksproduktion även i Norrland. Det är riktigt att vi beslöt detta, men vi ger väl inte avkall härpå genom de beslut som vi har fattat idag. Visserligen är den summa som lämnas som stöd till det mindre jordbruket lägre i år än tidigare, men trots detta är produktionen i Norrland betydande idag. Om som herr Eskilsson säger mjölkproduktionen där har gått ned, tror jag inte att det är priset som varit avgörande.

I propositionen har Kungl. Maj:t föreslagit ett anslag av 76 miljoner kronor för nästa budgetår. Visserligen är inte motionärerna nöjda, men det var de inte i fjol heller, och som jag redan sagt kommer de igen med krav på en generell höjning om 25 procent. Vid detta tillfälle bör det kanske erinras om att utskottet i fjol skrev att småbrukarstödet i huvudsak kvarstår oförändrat för brukare som under 1967 fyllde minst 55 år. Det bör också erinras om att det skrevs att i överenskommelsen om pris-sättningen på jordbruksprodukter ingår en automatisk höjning stegvis av avräkningspriset för mjölk. Denna höjning kommer givetvis också jordbruket i Norrland till godo.

Man bör kanske också erinra om att 1967 års riksdag beslöt att Kungl. Maj:t skulle få disponera högst en miljon kronor av anslaget för innevarande år till vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för särskilda undersökningar av olika jordbrukspolitiska åtgärder. 55 000 kronor har hittills ställts

Anslag till lantbrukshögskolan

till lantbrukshögskolans förfogande för dessa undersökningar. Det bör också påpekas att detta extra mjölkpristillägg i Norrland egentligen inte är så litet. Det varierar från 10,3 öre ned till 1,4 öre per kilo mjölk efter 4 procent fett. Jag skulle föreställa mig att det högsta priset förekommer i Norrland.

Utskottet har emellertid inte funnit att någonting har hänt som ger anledning till ändring av fjolårets beslut. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wikberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wikberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 59.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 12—18

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19**Anslag till lantbrukshögskolan**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen

dels 1) att bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolan a) inrätta en professur i prydnadsväxtodling, b) med indragning av en tjänst som föreståndare för statens lantbruksbyggnadsförsök inrätta en tjänst som föreståndare och professor, 2) att till Lantbrukshögskolan: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 20 574 000 kronor,

dels ock att till Lantbrukshögskolan: Omkostnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 344 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 704, av herr *Andersson, Torsten*, och II: 902, av herr *Grebäck*, vari anhållits, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolans avdelning för lantbrukets radiobiologi inrätta en tjänst som förste konsulent, en tjänst som forskarassistent och en tjänst som laboratorieassistent,

dels de likalydande motionerna I: 710, av herr *Kristiansson, Axel, m. fl.*, och II: 903, av herr *Grebäck m. fl.*, vari såvitt nu vore i fråga, yrkats, att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolan inrätta en tjänst som statsagronom i vattenvård,

dels ock motionen II: 912, av herr *Lundberg*.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolan dels inrätta en professur i prydnadsväxtodling, dels med indragning av en tjänst som föreståndare för statens lantbruksbyggnadsförsök inrätta en tjänst som föreståndare och professor,

2. a) lämna motionerna I: 704 och II: 902 utan åtgärd,

b) lämna motionerna I: 710 och II: 903, såvitt nu vore i fråga, utan åtgärd,

c) lämna motionen II: 912 utan åtgärd,

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Lantbrukshögskolan: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 20 574 000 kronor,

3. till Lantbrukshögskolan: Omkostnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 344 000 kronor.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Carl Eskilsson* (h) *Skårman* (fp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Hübinette* (h), *Axel Kristiansson* (cp), *Antby* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp) och *Jonasson* (cp), fru *Sundberg* (h) samt herr *Berndtsson* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 a hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 704 och II: 902 uttala, att för lantbrukshögskolans radiobiologiska institution borde inrättas tre tjänster som respektive förste konsulent, forskarassistent och laboratorieassistent;

b) av herrar *Carl Eskilsson* (h), *Skårman* (fp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Axel Kristiansson* (cp), *Antby* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Jonasson* (cp) och *Berndtsson* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 b hemställa, att riksdagen måtte med bi-

Anslag till lantbrukshögskolan

fall till motionerna I: 710 och II: 903, såvitt nu vore i fråga, uttala, att vid lantbrukshögskolan borde inrättas en tjänst som statsagronom i vattenvård.

Vid punkten hade därjämte fogats ett särskilt yttrande av fru *Sundberg* (h).

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Under denna punkt behandlas lantbrukshögskolans avlönings- och omkostnadsanslag. När styrelsen för lantbrukshögskolan gjorde framställning om anslag för nästa budgetår, begärde den bl. a. att en del tjänster skulle inrättas vid högskolans radiobiologiska institution. Detta skulle inte innebära någon utökning av institutionens personal, eftersom verksamheten redan pågick och personalen fanns där. Men för närvarande bekostas verksamheten genom forskningsanslag från olika statliga forskningsråd och försvarets forskningsanstalt, och tjänsterna är därför inte ordinarie. Då arbetsuppgifterna är av permanent karaktär, ansåg högskolestyrelsen denna anordning otillfredsställande. Framställningen lämnades emellertid utan bifall i statsverkspropositionen.

Den radiobiologiska institutionen vid lantbrukshögskolan inrättades från och med budgetåret 1966/67 genom omorganisation av en tidigare avdelning för radiobiologi vid högskolan. Den bedriver en omfattande verksamhet delvis i samarbete med andra forskningsinstitutioner, speciellt på områden som rör vår livsmedelsproduktion. Man sysslar exempelvis med forskning för att klarlägga verkningarna av det radioaktiva nedfallet via vegetationen och djuren till människorna och för att utnyttja strålkällorna inom växtförädlingen, där man har nått många betydelsefulla resultat. Genom verksamheten har personalen fått en specialutbildning inom sina arbetsområden som det är angeläget att bevara för det fortsatta arbetet. Arbetsuppgifterna är som sagt av perma-

Anslag till lantbrukshögskolan

nent karaktär, och det är då önskvärt att så trygga anställningsförhållanden som möjligt erbjudes personalen.

Detta är motivet för reservationens förslag att det vid lantbrukshögskolans radiobiologiska institution skall inrättas tre tjänster såsom respektive förste konsulent, forskarassistent och laboratorieassistent i enlighet med de yrkanden som framställts i motionerna I: 704 och II: 902.

Jag ber att få yrka bifall till reservation a.

I reservation b under samma punkt behandlas en annan anslagsfråga som rör forskningsverksamheten vid lantbrukshögskolan, nämligen på vattenvårdens område.

Vi vet alla att genom omläggning av jordbruksdriften har jordbrukets roll när det gäller föroreningar av vattendrag alltmer kommit i blickpunkten. Genom tillkomsten av svämutgödsling och genom olika ensileringsanordningar har betydande föroreningrisker uppkommit för våra vattendrag. Åtgärder har också vidtagits för att skapa möjligheter att förebygga dessa olägenheter.

Det pågår ett mycket omfattande forskningsarbete just på detta område vid Ultuna. Det har bedrivits under många år av en befattningshavare vid lantbrukshögskolan. Förordnandet för vederbörande upphör emellertid den 31 december i år. Vi är osäkra på om arbetet därefter kan få fortsätta under samma betingelser som tidigare.

Därför yrkas det i reservationen, att riksdagen skall uttala att vid lantbrukshögskolan bör inrättas en tjänst som statsagronom i vattenvård. Även om man kommer att få betydligt ökade resurser genom den proposition om naturvårdsforskning som vi snart skall behandla här i riksdagen, anser vi att det inte har skapats tillräckliga garantier för att just verksamheten vid lantbrukshögskolan skall kunna fortsätta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de båda reservationer som är fo-

gade till punkten 19 i jordbruksutskottets utlåtande nr 1.

Häri instämde herr *Skårman* (fp).

Herr MAGNUSSON (s):

Herr talman! Efter den stora debatten här förra året om det framtida jordbruket har den diskussion som förts i jordbruksutskottet om de olika äskandena under nionde huvudtiteln varit avdramatiserad. Vi har kommit överens på de flesta punkter, det är endast i ett fåtal ärenden det lämnats reservationer. Ett sådant är det som herr Eskilsson tagit upp angående tjänsterna vid lantbrukshögskolan.

Jag vill erinra om att vid institutionen för radiobiologi finns dels sex befattningshavare som avlönas av lantbrukshögskolans avlöningsanslag, dels åtta befattningshavare med extra tjänster vilka avlönas av medel från FOA. Reservanterna föreslår att tre extra ordinarie tjänster inrättas vid högskolan av sistnämnda personalgrupp. Samma förslag har framförts av högskolan i anslagsframställningen för budgetåret 1968/69. Förslaget har emellertid fått stå tillbaka för andra, mer angelägna äskanden, med hänsyn till att medel för förevarande tre tjänster redan står till högskolans förfogande.

Herr Eskilssons farhågor att forskningen vid lantbrukshögskolan inte kan bedrivas på ett tillfredsställande sätt tror vi inom utskottsmajoriteten icke är motiverade. Jag tror att forskningen där kommer att fortsätta på samma sätt som hittills.

Beträffande reservation b skulle jag till herr Eskilsson vilja hänvisa till det särskilda yttrande som fru Sundberg, en partivän till herr Eskilsson, avgivit.

Beträffande tjänsten som statsagronom i vattenvård, vilken reservanterna vill ha inrättad, bör erinras om att i proposition nr 37 till årets riksdag lagts fram förslag om utbyggnad av naturvårdsforskningen. I propositionen före-

slås en samordning av forskningsinsatserna på naturvårdsområdet under ledning av en särskild forskningsnämnd inom naturvårdsverket. Nämnden, som avses bli beslutande i frågor rörande fördelning av forskningsmedel, kommer att ha vattenvärden och därmed sammanhängande frågor som en viktig uppgift. Det är betydelsefullt att de uppgifter som statsagronomen i vattenvård skulle fullgöra inordnas i naturvårdsverkets totalplanering. Med hänsyn härtill är det olämpligt att låsa fast uppgifterna beträffande lantbrukets vattenvårdsfrågor till en viss befattning.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag under punkten 19.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Herr Magnusson var övertygad om att verksamheten vid den radiobiologiska institutionen även i fortsättningen kunde bedrivas på ett fullt tillfredsställande sätt, och det får vi verkligen hoppas. Jag betonade i mitt anförande att det inte var fråga om att öka antalet befattningshavare. Herr Magnusson har talat om vilka befattningshavare som finns och hur de är avlönade. Men jag framhöll att eftersom det här var fråga om permanenta arbetsuppgifter för tjänstemännen vid institutionen så var det också angeläget att man fick ökade garantier för att få behålla dem i fortsättningen. Det är givet att så länge anställningsförhållandena är relativt otrygga därför att det inte finns några tjänster inrättade, kan frestelsen vara större för en skicklig välutbildad befattningshavare att söka sig över till något annat verksamhetsområde. Detta skulle kunna bidra till att förrycka verksamheten vid den institution där vederbörande nu arbetar. Det är alltså fråga om att knyta dem fastare till ett arbete, som vi alla är överens om att det är betydelsefullt. Det rör sig inte om någon utökning av personalen utan om en fastare anställningsform för de anställda, för att därigenom få större

Anslag till lantbrukshögskolan
garantier för att vederbörande skall fortsätta med sitt arbete.

Herr MAGNUSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt att det ur skolans synpunkt kan vara önskvärt att tjänsterna blir mera permanenta, men vi har inte bedömt det som för närvarande nödvändigt att permanenta dessa tjänster. Hela forskningen ligger under uppbyggnad, och vi anser att en anpassning till den kommande forskningen är befogad innan tjänsterna blir fastlåsta

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag vill beträffande tjänsten som statsagronom i vattenvård framhålla att utskottet hade tillfälle att besöka lantbrukshögskolan på Ultuna och sammanträffa med de forskare det här gällde. Där fanns en tjänst som skulle upphöra i och med detta budgetårs utgång. Den 1 juli i år skulle dessa, som det föreföll oss, mycket betydande och intressanta forskningar som pågick komma att upphöra om inte denna tjänst som statsagronom i vattenvård inrättades. Jag vill därför på det livligaste tillstyrka reservation b.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande mom. 1, därefter särskilt rörande mom. 2 a, vidare särskilt avseende mom. 2 b ävensom ytterligare särskilt angående mom. 2 c och d samt mom. 3.

På gjord proposition bifölls utskottets i mom. 1 gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande mom. 2 a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Carl Eskils-

Ang. försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan

son m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 19 mom. 2 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Carl *Eskilsson* m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eskilsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 56.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde mom. 2 b gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Carl *Eskilsson* m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hem-

ställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 19 mom. 2 b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Carl *Eskilsson* m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eskilsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 55.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i mom. 2 c och d samt mom. 3 hemställt.

Punkten 20

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 21***Ang. försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för budgetåret 1968/69 anvisa till Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten ett reservationsanslag av 7 750 000 kronor och till Lantbruksdrif-

Ang. försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan

ten vid försöksstationerna ett förslagsanslag av 1 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 710, av herr *Kristiansson, Axel, m. fl.*, och II: 903, av herr *Grebäck m. fl.*, hade anhallits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Lantbrukshögskolan för försöksverksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 8 085 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 710 och II: 903, såvitt nu vore i fråga, till Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten anvisa ett reservationsanslag av 8 085 000 kronor,

2. till Lantbrukshögskolan: Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m. anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Lage Svedberg (s)*, *Mossberger (s)*, *Hedström (s)* och *Magnusson (s)*, fru *Lundblad (s)*, fru *Lindskog (s)*, herrar *Arweson (s)*, *Johansson i Västervik (s)* och *Persson i Skänninge (s)* samt fru *Jäderberg (s)*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69 med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 710 och II: 903, såvitt nu vore i fråga, till Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten anvisa ett reservationsanslag av 7 750 000 kronor.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! På denna punkt lyckades vi inte få enighet inom utskottet. De socialdemokratiska ledamöterna har ansett att det finns starka skäl för att följa Kungl. Maj:ts förslag, och denna mening har vi tillkännagivit i form av en reservation.

Jag lyssnade med intresse till herr Eskilssons anförande under en föregående punkt, då han tog upp det problem som framför allt vi i övre Norrland har kännning av. Herr Eskilsson ansåg att det borde finnas förutsättningar för att statsmakterna tillsammans med lantbruksstyrelsen och andra organisationer skulle kunna göra det möjligt för utövarna av mindre jordbruk att fortsätta sin verksamhet.

Jag tror att det i dagens läge inte finns förutsättningar att åstadkomma något sådant trolleri, beroende på den utveckling som mekaniseringen har medfört såväl inom jordbruket som inom skogsbruket. Framför allt i Norrlands inland saknas förutsättningar för att ge en rimlig bärgning åt den befolkning, som hittills har fått sin utkomst där, om inte statsmakterna med ganska snabba åtgärder kan lokalisera industrier dit för att bereda arbete åt den ungdom som kan sälja sin arbetskraft.

Jag är den förste att erkänna att Norrlands inland och dess kommuner har stora problem, och jag tror att också staten kommer att få problem med att gardera sig, exempelvis ifall åsknedslag under torra somrar skulle ödelägga Norrlands inlands skogar. Men det är en sak för sig. Jag utgår ifrån att regeringen och de institutioner, som har att förvalta dessa områden, har tagit med även detta i sin planering.

Vad beträffar den reservation, som fogats vid punkten 21 i utskottets utlåtande och som gäller lantbrukshögskolans försöksverksamhet, måste jag säga att verksamheten har varit värdefull även i övre Norrland. Jag tror att det stora flertalet av människorna där har all anledning att ge jordbruksdepartementet och kungl. lantbruksstyrelsen en eloge för de insatser, som de medverkat till med denna verksamhet, genom vilken man fått fram specialodlingar på de områden i Norrland där klimatet ger förutsättningar härför.

Jag tror att lantbruksnämnderna i både Västerbotten och Norrbotten har

Ang. försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan

kunnat medverka till att åstadkomma detta.

Jag tror däremot inte att det med den mekanisering som i dag är rådande finns förutsättningar för att i inlandet kunna behålla den arbetskraft som där finns, detta trots stora skogsarealer. De mindre flottlederna läggs ned. Endast de stora flottlederna används. Biltransporter förekommer praktiskt taget överallt.

Man skulle önska att Kungl. Maj:t kunde påverka kungl. domänstyrelsen till ett större samarbete med det enskilda skogsbruket när det gäller att planera vägar i rågångarna, så att de motoriserade transportmedlen lättare kan ta sig fram. Det är ett önskemål som många enskilda skogsbrukare och inte minst skogsbolagen kan instämma i.

Endast de stora älvarna — Ume älv, Skellefte älv, Pite älv och Lule älv — är numera flottleder. Alla de små flottlederna läggs ned. Det är lättare att med bilar transportera virket ned till industrin, och det ger inte något sjunkningsgods.

Jag har velat framföra dessa synpunkter i detta sammanhang, även om denna punkt i utskottsutlåtandet rör försöksverksamheten och lantbrukstriften vid försöksstationerna. Jag tror att det är nödvändigt att genomföra det förslag som här föreligger från Kungl. Maj:t och jag tror även att Kungl. Maj:t kommer att tillgodose de önskemål som Kungl. Maj:t har fått sig förelagda från lantbruksnämnderna via lantbruksstyrelsen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som vid punkten 21 är fogad till utskottets utlåtande.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag konstaterar att det var en rätt skarp vidräkning herr Svedberg höll med regeringsmakten, till och med skarpare än den jag hade tänkt avlåta. Det var en larmklocka. Herr Svedberg sade helt enkelt ut att det brinner i knutarna — och kanske var det gag-

neligt att regeringspartiet fick höra detta från det egna hållet också. Synd bara att inte larmet följdes upp med ett yrkande om bifall till utskottets utlåtande i stället för till reservationen.

Det finns, herr talman, på denna likaså så många andra punkter i jordbrukspolitiken anledning att erinra om vad som sades förra året, och kanske inte minst vad som sades ännu tidigare — alla de stora och rundhanta löftena om en upprustning inte minst på detta område. Jag konstaterar att man i detta fall inte direkt subventionerar jordbruket, inte sticker pengar till bönderna, utan satsar pengar för att kunna åstadkomma en billigare jordbruksproduktion som måste vara till gagn för oss alla, oavsett om vi är producenter eller konsumenter. Denna investering måste vara vettig framför allt på lång, men givetvis även på kort sikt. Jag kan inte underlåta att säga, att efter förra årets beslut om den framtida jordbrukspolitiken hade det varit enbart konsekvent om man visat sig mera positiv på denna punkt.

Anslagsökningen i pengar räknat är egentligen inte större än vad inflationen åtit upp under det år som gått. Jag skulle på rätt goda och säkra grunder våga påstå att om man inte får mera måste det bli en tillbakagång i verksamheten; jag säger detta med tanke på arten av den verksamhet det gäller.

En uppföljning av propositionens förslag måste innebära något sådant. Konsekvensen måste bli att verksamheten läggs om, något som också har signalerats av dem som står för denna verksamhet. Man måste koncentrera den och släppa vissa bygder — på rätt goda grunder förmodar jag att just de bygder som den föregående talaren representerar kommer i kläm; och detta vill jag på det allra allvarligaste beklaga, men det är sannolikt ofrånkomligt.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Ang. försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Det var en liten passus i herr Svedbergs anförande som jag måste be att få korrigera. Han yttrade att jag hade uttryckt ett önskemål om att de mindre jordbrukarna uppe i Norrland skulle kunna bibehållas vid sina jordbruk. Jag tror inte att jag sade något sådant i mitt första anförande, eftersom jag anser det vara orealistiskt. Men jag påpekade att vi hade varit överens om att man av flera skäl borde söka vidmakthålla en betydande jordbruksproduktion i Norrland även i framtiden.

Sedan är jag nog lika medveten som herr Svedberg om att det är orealistiskt att tänka sig att det nuvarande antalet jordbrukare i Norrland skall kunna bibehållas, även om jag inte på långa vägar känner Norrland så väl och så i detalj som han gör.

Jag gjorde samma reflexion som herr Kristiansson nyss, nämligen att herr Svedberg som talesman för bygder, där jordbruket inte arbetar under så goda naturliga förhållanden, skulle kunna ansluta sig till yrkandet av jordbruksutskottets majoritet i den fråga som vi nu behandlar.

Vad vi syftar till från utskottsmajoritetens sida — alltså den del av utskottet bestående av tio ledamöter som med lottens hjälp har blivit majoritet — är just att större möjligheter bör skapas att bedriva försöksverksamhet inom olika delar av landet, inte bara i de bästa jordbruksbygderna utan även i bygder som har sämre naturliga förutsättningar. Sådana bygder finns över hela landet, inte endast i Norrland. I min egen hemprovins arbetar jordbruket i betydande delar av länet under ganska karga förhållanden.

Lantbruksorganisationerna — jag inbegriper då både lantbruksnämnd och hushållningssällskap — räknar med att det inte på långa vägar är möjligt att fullfölja försöksverksamheten i samma omfattning som tidigare. När vi besökte lantbrukshögskolan fick vi veta att man

kallt räknade med att koncentrera försöksverksamheten till de bästa jordbruksbygderna; medlen räckte inte till för försöksverksamhet i större omfattning. Det innebär att mellanbygderna och skogsbygderna i stora delar av vårt land kommer att stå utanför försöksverksamheten. Det anser utskottsmajoriteten vara en olycklig utveckling.

Jag tänker inte minst på den betydelse som försöksverksamheten har på växtodlingens område. Genom de officiella försöken, de gamla riksförsöken och de statsunderstödda förutvarande länsförsöken har olika spannmålsorter prövats på deras naturliga växtplatser. På det sättet har man fått en objektiv bedömning av spannmålsorternas odlingsvärde. En sådan verksamhet blir inte möjlig att genomföra på grund av den nedskärning av anslagen som Kungl. Maj:t föreslagit, ty nedskärningen innebär att antalet försök måste inskränkas.

För att göra det möjligt att tillgodose jordbruket även i sämre jordbruksbygder i vårt land är det därför, herr Svedberg, all anledning att rösta för det högre anslag som jordbruksutskottets majoritet har föreslagit.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Eskilsson vill jag säga, att det är mycket stora skiftningar i landskapsbilden inom Västerbottens län och Norrbottens län. Inom Västerbottens län finns det en kustremsa på mellan sju och åtta mil, som sträcker sig från kusten inåt landet. Detta område är en bördig jordbruksbygd där det finns förutsättningar för stora rationaliseringsåtgärder. Sådana pågår också — det är inte fråga om annat.

Men den övervägande arealen ligger i Norrlands inland. Jordbruket är där koncentrerat till flottlederna i form av byaremsor, och sedan är det en skogsbygd på flera mil, med en gård här och en gård där.

Ang. försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan

I denna bygd har staten, herr Eskilsson, medverkat på sin tid till att bilda skogsbruk. För att få tillräckligt med arbetskraft togs det folk från södra Sverige. Och där sitter folket nu. Ungdomen har flyttat till södra Sveriges industrier. Det kommer att bli problem för samhället. Jag tror inte att man kommer att kunna klara ett åsknedslag som vållat en skogsbrand när det blir en torr sommar. Man måste åka 7—10 mil för att komma ut på hyggena.

Men vid kusten är det inte något problem. Där går rationaliseringen fram och accepteras allmänt i byarna, eftersom man ser att den är nödvändig. Jag tror att detta gäller praktiskt taget i alla kommuner på hela kuststräckan ända från Västernorrlands län upp till Norrbottens län. Jag tror att även kommunalmännen medverkar till att storleksrationalisera jordbruken där det finns möjligheter att komplettera med skog.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Herr Eskilsson sade att man kunde befara att verksamheten på detta område kanske skulle minska. Om motionärerna tror det, kan man fråga sig varför de inte helt och hållet accepterat lantbrukshögskolans begäran. Det är egentligen inte så mycket som skiljer motionen från Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har ju höjt anslaget med 665 000 kronor, och skillnaden är 335 000 kronor. Jag tror inte att man egentligen kan beskylla någon för att åstadkomma någon nämnvärd försämring. Vidare har det skett en hel del omläggningar beträffande lantbruksutbyggnadsförsök osv.

Jag tror därför att man mycket väl kan acceptera Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag hade inte tänkt — i varje fall inte på denna punkt — ta upp en diskussion om jordbrukspolitiken i

stort. Den diskussionen hade vi i fjol. Det var egentligen bara ett par yttranden av herrar Kristiansson och Eskilsson som gjorde att jag ändå ansåg att jag hade anledning att ta till orda.

Det förhåller sig nämligen inte på det sättet som de båda herrarna tycks antyda, att jordbruket skulle vara satt på undantag när det gällde anslag till forskning och försöksverksamhet. Vi kan tvärtom ha anledning att säga att det under hela 60-talet har skett en mycket betydande upprustning av forskningsresurserna och även av försöksverksamheten. Jag har tidigare haft anledning att peka på detta. Jag vill erinra om de stora investeringar som gjorts vid lantbrukshögskolan och som faktiskt under 60-talet går på närmare 40 miljoner kronor. Vi har anställt så många professorer, docenter och andra tjänstemän, att vi faktiskt ökat lantbrukshögskolans personalresurser med en tredjedel under 1960-talet.

Det speciella anslag som gäller försöksverksamheten har ökat från 1,5 miljon till 7,7 miljoner under denna tid. Jag skall medge att en del av denna ökning beror på organisationsförändringar, som skett under tiden, men även om man beaktar detta kan man konstatera att det blivit en betydande uppräknings av resurserna.

Men jag skulle vara den siste att vilja säga att alla önskemål därmed är tillgodosedda. Vi får dock räkna med att det måste göras en avvägning. Det kommer aldrig att bli så lyckligt att vi kan tillgodose *alla* anspråk när det gäller försöksverksamheten inom jordbruket. Det måste nödvändigtvis göras en viss utvärdering av det som är mest angeläget att åstadkomma.

Även jag anser som herr Eskilsson att växtodlingsförsöken är mycket värdefulla. Emellertid har jag en lika bestämd känsla av att vi nu befinner oss i en period där det är anledning att se över denna verksamhet. Det har man redan delvis gjort vid omorganisationen, men jag tror inte att man med de

Ang. försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan

ändringar som sker i jordbruket kan hålla kvar försöksverksamheten med samma målsättning som utformades under gamla förhållanden. Visst är det intressant att konstatera, att den ena sorten ger en hektarskörd som kanske ligger 10 à 20 kilo över vad en annan sort ger, men jag har faktiskt fått den uppfattningen att man ibland har överdrivit betydelsen av de mycket små variationer, som man tycker sig konstatera och som man ofta förklarar med att just den där sorten passar in för den eller den bygdens speciella förhållanden.

Speciellt sedan vi nu gått över till en starkt mekaniserad drift vid skörden är det ofta andra faktorer, som blir utslagsgivande för det totala resultatet och som gör att vi också har anledning att avstå från en del av det finsnickeri som vi haft och har på detta område.

Men det växer naturligtvis också fram nya behov med hänsyn till den utveckling som jag antytt. Försöksverksamheten måste anpassas härtill, men då är det helt naturligt att man får ställa något annat åt sidan. Man skulle nog kunna ha anledning att säga *inte* att resurserna har skurits ned — det är felaktigt, herr Eskilsson — men att vi med den ökade medelstilldelningen bör kunna fortsätta verksamheten och att det bör kunna bli åtminstone 100 000 kronor över till en expansion när det gäller försöksverksamheten.

Jag har velat säga dessa ord därför att de här påståendena hade gett ett felaktigt intryck om de fått stå oemotsagda. Jordbruket har inte som näring kommit i kläm. Staten har satsat betydande belopp. Jag kan erinra om att även anslagen för nästa budgetår innebär — om vi ser över punkterna — en ganska betydande ökning med hänsyn till den restriktiva hållning, som man har intagit i budgetarbetet.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Vad som föranledde mig att begära ordet var närmast herr Mossbergers yttrande.

Jag tycker inte att det är någon logik, herr Mossberger, när man säger att det faktum att motionärerna inte följt upp äskandena utan varit måttliga i sina krav gör att det inte finns anledning att beakta dessa. Skillnaden är så liten, säger herr Mossberger. Men om herr Mossberger konstaterar att skillnaden är liten och att motionärerna har varit måttliga tycker jag att detta snarare är skäl för än mot.

Sedan har jordbruksministern sagt i sitt anförande att jordbruket i det här avseendet ingalunda är satt på undantag. Nej, det fattas bara att det skulle sättas på undantag efter allt som har lovats på detta avsnitt! Det sade jag inte heller. Vad jag konstaterade var att den uppräknings som skett i stort sett inte motsvarar mer än kostnadsförordningen, och då lär det inte bli så förfärligt mycket över till en utökning av verksamheten.

Vidare säger jordbruksministern, att han tror att man får göra förändringar på försöksområdet. Man får inte ha den där hobbybetonade metoden — om jag får använda det uttrycket — att man prövar vilka sorter som ger de största skördarna, när skillnaderna ändå är så små att det är ganska likgiltigt vilken sort man använder. Han säger vidare att det nu kommit in så mycket annat i bilden att man kanske får lägga det man sysslat med hittills åt sidan.

Ja, men är inte, herr jordbruksminister, det faktum att det kommit in något annat i bilden nu, alltså mekaniseringen, något som säger att man måste hålla på med både-och? Nu är det inte bara fråga om att få fram bara sorter med hög avkastning, utan det är fråga om att utröna vad som är den bästa kombinationen, exempelvis mellan avkastning och drösfasthet och motståndskraft mot groning osv. Tar man med det i bilden vill jag påstå, att då rimmar inte denna uppräknings av anslaget på något sätt med vad utvecklingen motiverar.

Ang. försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Jag är fullt överens med jordbruksministern om att det skett en mycket betydande upprustning på forskningens område inom jordbruket. Jag minns när vi fattade principbeslutet om lantbrukshögskolans upprustning. Jag hade tillfälle att delta i debatten då och uttryckte önskemålet om att principbeslutet inte bara skulle bli ett beslut på papperet, utan att det skulle resultera i en verklig upprustning både av lokaler och personellt. De förhoppningar som vi allesammans då hade, har i mycket hög grad infriats. Det är emellertid en företeelse som inte bara gäller jordbruket. Det är en allmän strävan i samhället för närvarande att satsa så mycket som möjligt på forskning. Vi är glada över att man i den strävan inte har glömt bort verksamheten på jordbrukets område.

Jag vill alltså instämma i att det skett en betydande förbättring på detta område, beroende på att vi har fått större resurser i olika avseenden och att inresset finns.

Men detta hindrar inte att den verksamhetsgren som vi nu behandlar, frågan om försöksverksamheten ute i landet, har råkat i kläm genom de beslut som riksdagen fattade förra året. Tidigare bedrevs genom hushållningssällskapens verksamhet ett mycket omfattande försöksarbete runt om i landet. En del försök bekostades i sin helhet med statliga medel. Andra försök bekostades delvis med statsmedel, medan hushållningssällskapen själva tillsköt betydande belopp.

När försöksverksamheten lades under lantbrukshögskolan och lantbruksnämnderna sades det ut att man skulle försöka bibehålla försöksverksamheten oförändrad när det gäller riksförsöken, och till ungefär hälften av det förutvarande antalet när det gällde de statsbidragsunderstödda länsförsöken.

Det visar sig nu att möjligheten härtill inte föreligger med de bidrag som är anslagna för ändamålet. Kostnader-

na för arbetet ökar undan för undan både när det gäller personalkostnader och utrustning av olika slag. Det kan visserligen vara likgiltigt huruvida man har en vetesort som avkastar 10 kilogram mer eller mindre per hektar. Men en av den statliga och statsunderstödda försöksverksamhetens viktigaste uppgifter är väl att objektivt bedöma vilka egenskaper som är värdefullast, både när det gäller avkastning och andra odlingsegenskaper, så att jordbrukarna inte i alltför hög grad blir beroende av försöksresultat och uppgifter som vederbörande firmor själva lämnar.

Det är därför som vi anser försöksverksamheten vara så viktig. Jag tror, herr talman, att vi har anledning att vara tacksamma för att det i stora delar av landet fortfarande finns organisationer vid sidan av lantbruksnämnderna som är beredda att ta upp en del av den försöksverksamhet, som inte längre kan bedrivas med stöd av de anslag som riksdagen beviljar.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag har kanske inte så mycket att invända efter herr Eskilssons senaste anförande, ty det gav en betydligt mer nyanserad beskrivning av de rådande förhållandena än hans tidigare inlägg.

Jag anser liksom herr Eskilsson, att sortförsöken visst har stor betydelse. Vad jag närmast reagerade mot var en viss tidigare överdriven strävan att lägga ut försöken inom de olika länen så differentierat att erfarenheter skulle kunna hämtas om vad som passade för ofta små områden. Det har rätt helt överdrivna föreställningar om vad som kunde åstadkommas genom en sådan differentierad försöksverksamhet över hela landet. Jag kan säga att det nu finns en tendens till att man nu ser mera rationellt på denna försöksverksamhet.

Däremot är jag helt överens med herr

Ang. bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

Eskilsson om att odlingsmaterialet bör provas, även om man ibland kan sätta ett frågetecken för att samma sort skall behöva finnas med försöken under flera decennier, då den kanske inte kan bli så mycket annorlunda. Det är självklart att detta kan ha ett intresse ur vissa synpunkter. Jag tror att det fortfarande finns anledning att följa denna verksamhet med intresse men också ser till att man gör möjliga besparingar.

Jag skall gärna medge att det i den nya organisationen kan på sina håll ha uppkommit svårigheter. Men det beror ofta på att det underlag som man hade för bedömning om kostnadsfördelningen mellan staten och andra intressenter var felaktigt. Det har förelegat svårigheter att ibland lösa problemen, men jag tror nog att vi i stort sett har kunnat övervinna dessa startsvårigheter.

Jag tror att det är det allmänna intrycket, även om vi vet att det i fjol skedde en kraftig uppräknings av anslaget med hänsyn till eftersläpningar och retroaktiva löneutbetalningar men också till följd av vissa felberäkningar. Vi kan nog se fram emot att vi får en bättre kontroll över anslaget, och jag vågar dessutom säga att det ligger ganska betydande resurser i anslaget för utvecklingen på detta område.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till ut-

skottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Lage*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 21 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svedberg, Lage*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 65.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 2.

Punkten 22

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 23**Ang. bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 661 000 kronor.

Ang. bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 152, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 198, av fröken *Wetterström m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte anvisa ett förslagsanslag av 691 000 kronor till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1968/69, varav 60 000 kronor som bidrag till växtförädlingsarbetet vid Algot Holmberg & Söner AB,

dels ock de likalydande motionerna I: 707, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 537, av herr *Grebäck m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle till den praktiskt vetenskapliga verksamheten vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 410 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 152 och II: 198 samt I: 707 och II: 537 till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 661 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Skårman* (fp) och *Hermansson* (cp), fru *Hultell* (h), herrar *Sveningsson* (h), *Per Jacobsson* (fp) och *Nilsson* i Lönsboda (fp), fru *Sundberg* (h) samt herrar *Dahlgren* (cp), *Berndtsson* (fp) och *Sundkvist* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 152 och II: 198 samt I: 707 och II: 537 till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 881 000 kronor.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Egentligen kunde vi på den här punkten fortsätta diskussionen

om försöksverksamheten, därför att anslaget på denna punkt gäller en verksamhet som mycket intimt hänger samman med forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område. Den har också rubriken: Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling.

Reservationen behandlar två olika ärenden, dels ett förhöjt anslag till Algot Holmberg & Söner AB och dels ett förhöjt anslag till Weibullsholms växtförädlingsanstalt.

Frågan om förhöjt anslag till Algot Holmberg är en gammal bekant för kammaren. Vi är en grupp riksdagsmän både i första och andra kammaren som är intresserade av att detta anslag höjs, och vi har motionerat om det under flera år. Motiven för våra förslag är desamma nu som förr. Hos Algot Holmberg bedrivs ett mycket värdefullt arbete just för att få fram stråsädessorter, som är särskilt lämpade för mellansvenska förhållanden. Vi vet att skördeförhållandena där många gånger är betydligt sämre än på slättbygderna i de bästa jordbruksdistrikten av vårt land. Groningsskador på brödsäden medför ofta att en stor del av skörden måste användas till foder och säljas till låga priser. Förädlingsarbetet hos Algot Holmberg är just inriktat på att få fram sådana kvalitetsegenskaper, att sorterna skall kunna odlas även under de mera karga mellansvenska odlingsvillkoren. Speciellt inom värveteodlingen har man gjort betydande insatser och har ett flertal lovande sorter under uppförökning.

Nu hänvisar utskottet till att fjolårets beslut om utbyggnad av systemet med växtförädlingsavgifter ökar möjligheterna att få bidrag av dessa medel. För att få del av växtförädlingsavgifterna måste emellertid en växtförädlare ha färdiga sorter som kan saluföras i marknaden. Så är ännu icke fallet med Algot Holmbergs värvetesorter. Det är nämligen en lång och mödosam väg innan ett förädlingsarbete resulterar i en

Ang. bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

färdig produkt. Hänvisningen till ökade inkomster via växtförädlingsavgifterna är inte hållbar i detta fall. Reservationen stöder därför motionsyrkandet om ett med 30 000 kronor förhöjt statsbidrag till Algot Holmberg.

När det gäller Weibullsholm ligger förhållandena annorlunda till. Företaget har fått mycket betydande belopp av växtförädlingsavgifter under årens lopp. Avgifternas realvärde har emellertid, sedan de infördes 1961, minskat starkt på grund av den pågående inflationen. En framställning om höjning av avgifterna så att de motsvara de verkliga kostnaderna bifölls endast delvis av riksdagen i fjol. Samtidigt har utvecklingen särskilt på löneområdet medfört betydligt ökade utgifter, och läget för växtförädlingsföretagen har därför blivit mycket pressat.

Jag behöver inte orda mycket om Weibullsholms betydelse för svenskt jordbruk. Weibullsorterna av t. ex. höstvetete är helt dominerande inom vårt land och har genom sin ökade avkastningsförmåga tillfört folkhushållet betydande vinster. Men det är inte bara inom det egentliga jordbruket som Weibullsholms verksamhet är betydelsefull. Även beträffande förädlingen av trädgårdsväxter har företaget under lång tid gjort en insats som tillfört trädgårdsnäringen många värdefulla sorter. För närvarande är verksamheten på detta område inriktad på frågor som hänger samman med bekämpandet av växtsjukdomar och med den allmänna rationaliseringen inom näringen.

Weibullsholm är en institution som sysslar med både vetenskaplig forskning, delvis av grundforskningskaraktär, och praktiskt förädlingsarbete. Verksamheten är förvisso värd ett starkt statligt stöd. Anslaget till den har under senare år utgått med ett belopp av 220 000 kronor, och det har varit nästan oförändrat sedan 1961.

Under samma tid har anslaget till Sveriges utsädesförening mer än fördubblats. Under föregående punkt be-

viljade vi ett förslagsanslag på 3,8 miljoner kronor till föreningens verksamhet under nästa budgetår.

Jag är väl medveten om att man inte helt kan jämföra de båda företagens verksamhet, men jag anser att kostnadsutvecklingen även borde motivera en höjning av anslaget till Weibullsholm. Reservationen innebär en höjning med 190 000 kronor till Weibullsholm, så att anslaget blir 410 000 kronor.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till punkten 23 i utskottets utlåtande.

Herr HEDSTRÖM (s):

Herr talman! Samhällets insatser för växtförädling har genomgått fortlöpande förbättringar. Utskottet har därvid erinrat om den förra året beslutade utbyggnaden av systemet med växtförädlingsavgifter. Avsikten med detta system är ju bl. a. att den målinriktade växtförädlingsverksamheten skall få ökade resurser.

Reservanterna har uttryckt oro för att denna verksamhet, som är av utomordentlig betydelse för växtodlingen i vårt land, skulle komma att lida brist på resurser under nästkommande budgetår. Enligt vår mening finns det inte fog för sådana farhågor. Reservanterna har heller inte framfört några som helst skäl för sin förmodan.

För vår del tror vi att det hittillsvarande statsbidraget i förening med det nya avgiftssystemet skall utgöra en god grund för verksamhetens fortsatta bedrivande. Här har i den reservation som herr Eskilsson nyss talade om anförts, att det skulle föreligga risk för att verksamheten vid Weibullsholm skulle förlora i vetenskaplig kvalitet om inte statsbidraget nu räknades upp.

Från vår sida hyser vi inga sådana misstankar mot dem som är praktiskt verksamma i detta viktiga arbete. Jag är liksom utskottsmajoriteten övertygad om att det finns en strävan hos dem

Anslag till vägbyggnader på skogar i enskild ägo

som arbetar med denna verksamhet att hålla försöksarbetet på högsta möjliga vetenskapliga nivå utan att för den skull äventyra verksamhetens målinriktade karaktär. Det är något av en oförsynt- het från de borgerliga reservanternas sida att på detta sätt försöka misstänkliggöra den fortsatta verksamheten vid Weibullsholm. Även de borgerliga har ju varit måna om att ge stöd till praktiskt vetenskaplig växförädling!

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eskilsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 55.

Punkterna 24—37

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 38***Anslag till vägbyggnader på skogar i enskild ägo**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att under budgetåret 1968/69 finge beviljas statsbidrag med högst 13 000 000 kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo och förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt,

dels till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen. Detta innebar, att anslaget uppräknats med 500 000 kronor, medan de belopp, inom vilka statsbidrag finge beviljas, kvarstode oförändrade.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 288, av herr *Nilsson, Nils, m. fl.*, och II: 356, av herr *Dockered*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att

a) medgiva, att under budgetåret 1968/69 finge beviljas dels statsbidrag med högst 16 500 000 kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt,

b) till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 16 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels de likalydande motionerna I: 437, av herr *Svanström m. fl.*, och II:

Anslag till vägbyggnader på skogar i enskild ägo

541, av herr *Lothigius m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att a) medgiva, att under budgetåret 1968/69 finge beviljas dels statsbidrag med högst 14 miljoner kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt; b) till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 14 miljoner kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels ock de likalydande motionerna I: 720, av herr *Wikberg*, samt II: 910, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården och herr *Larsson* i Norderön, vari, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att skogsvägsanslaget måtte uppräknas med 2 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 288 och II: 356 samt I: 720 och II: 910, sistnämnda motionspar såvitt nu vore i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 437 och II: 541,

1. medgiva, att under budgetåret 1968/69 finge beviljas dels statsbidrag med högst 14 000 000 kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt,

2. till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade anförts av herrar *Mossberger* (s), *Magnusson* (s) och *Manne Olsson* (s), fru *Lundblad* (s), fru *Lindskog* (s), herrar *Arweson* (s), och *Persson* i Skänninge (s), fru *Jäderberg* (s) samt herr *Lundmark* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort

hemställa, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 288 och II: 356, I: 437 och II: 541 samt I: 720 och II: 910, sistnämnda motionspar såvitt nu vore i fråga, måtte

1. medgiva, att under budgetåret 1968/69 finge beviljas dels statsbidrag med högst 13 000 000 kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt,

2. till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr **OLSSON, MANNE**, (s):

Herr talman! Utskottet har med frångående av Kungl. Maj:ts förslag och biträdande av motionerna I: 288 och II: 356, I: 720 och II: 910 samt I: 437 och II: 541 hemställt att under budgetåret 1968/69 måtte beviljas dels statsbidrag med 14 miljoner kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt, samt till vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1968/69 anvisas ett förslagsanslag av 14 miljoner kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservanterna kan dela utskottsmajoritetens uppfattning att en utbyggnad av skogsvägnätet utgör ett väsentligt led i strävandena att främja en fortsatt rationalisering inom skogsbruket. Trots detta anser reservanterna emellertid att riksdagen i nuvarande budgetläge, med begränsningar och prutningar inom andra minst lika angelägna områden, bör godtaga Kungl. Maj:ts förslag rörande nästa budgetårs bidrag för ändamålet. Det framgår av departementschefens yttrande att verksamheten med att bygga skogsvägar med bidrag från anslaget härvid kan fortgå i oförminskad takt.

Anslag till vägbyggnader på skogar i enskild ägo

Herr talman! Med denna korta motivering hemställer jag om bifall till reservationen vid punkten 38.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Alltsedan koreakonjunkturen i början av 1950-talet ebba- de ut har skogsbrukets lönsamhet undergått en fortlöpande försvagning. Under de senaste tio åren har denna ogynnsamma utveckling kommit att omfatta även skogsindustrins virkesförädling. De samverkande orsakerna är många och välkända. Temporära överskottspriser på världsmarknaden har medfört stillaliggande eller fallande priser samt begränsningar i skogsindustrins kvantitativa avsättningsmöjligheter. Det starkt försämrade penningvärdet har medfört att skogsindustrins kostnader per avsaluenhet har stigit trots näringens kraftiga expansion och genomgripande rationalisering. Diverse handelshinder och den engelska devalueringen har lagt ytterligare tyngd på bör- dan.

Trots lönsamhetsförsvagningen har skogsnäringen hitintills förmått att upprätthålla sin betydelsefulla roll för vårt lands välståndsutveckling. Skogsindustriens bidrag till den år för år ökande bruttonationalprodukten har vuxit i relation till denna och hållit sig oförändrad vid cirka 15 procent. Skogsindustri- produkternas bidrag till vår export var dock 6 miljarder år 1966, och värde- mässigt svarar dessa för en tredjedel av hela vår export. Denna näringsgren lämnar alltså ett betydande bidrag till vår samhällsekonomi.

De prispressande överskottskriser som den skandinaviska skogsnäringen för närvarande kämpar med är sannolikt en övergående företeelse på skogs- industriprodukternas världsmarknad. Med den befolkningsökning som sker bör vi kunna räkna med en stor virkes- brist i den framtida världshushållning- en, och skulle de rika länderna i vär- lden på allvar höja u-ländernas standard, skulle virkesbristen bli skriande.

I den nuvarande situationen måste dock alla kostnadssänkande åtgärder vidtagas. Bland kostnaderna är trans- portkostnaderna särskilt betydelsefulla, icke minst därför att de är möjliga att påverka. Även om rotnettet för många av våra skogsområden är lågt, är dock bruttoproduktionsvärdet för vårt folk- hushåll betydande. Skogsnäringens to- tala bruttoproduktionsvärde uppgick år 1966 till 17,9 miljarder kronor. Divide- rar vi detta värde med årsavverkning- arnas storlek säsongen 1965/66, får vi ett genomsnittligt bruttoproduktionsvär- de på varje avverkad kubikmeter mot- svarande 313 kronor i 1966 års priser.

Utskottet har föreslagit en höjning av anslaget till skogsbilvägar med 1 miljon kronor. Med den procentsats som i all- mänhet utgår för utbyggd väg skulle markägarna till detta belopp tillskjuta 1,9 miljon kronor, förrätningskost- nader och andra kostnader då ej inräk- nade. Den rena vägbyggnadskostnaden skulle sammanlagt bli 2,5 miljoner kro- nor. Med en genomsnittlig vägbyggnads- kostnad på 25 kronor per sträckmeter skulle cirka 10 mil vägar kunna byggas. Med ett uppskattat båtnadsområde på 1,2 km enkel vägsträcka skulle dessa vägar betjäna cirka 12 000 hektar skogs- mark.

Enligt riksskogstaxeringen är den ge- nomsnittliga produktionsförmågan för våra skogsmarker cirka 3,6 kubikmeter per hektar och år, under förutsättning att åldersklassfördelningen är jämn och skogstillståndet i övrigt motsvarar de s. k. bättrehälftenbestånden. Om vi sänkte denna siffra till 3,2 kubikmeter, skul- le vi komma fram till att dessa vägar skulle betjäna en årlig produktion av cirka 38 400 skogskubikmeter med ett latent bruttoproduktionsvärde för vårt folkhushåll av cirka 12 miljoner kronor, av vilket belopp förädlingen svarar för cirka 84 procent eller 10 miljoner kro- nor och skogsbrukets andel mätt i vir- kets värde vid leveransplats utgör 2 mil- joner kronor. Med en försiktig bedöm- ning att enbart 10 procent av arealen

Anslag till vägbyggnader på skogar i enskild ägo

berör sådana skogsområden, vilka på grund av för långa terrängavstånd till bilväg ej är ekonomiskt lönsamma men vilka genom vägbyggnad kan bli ekonomiskt åtkomliga, skulle stånskog på 1 200 hektar skogsmark bli tillgänglig för näringslivet. Uttag från sådana områden sker ofta mycket snart efter vägens tillkomst. Då området varit svåråtkomligt och därmed stånskogen ej sällan sparad, får uttagen till icke ringa del formen av slutavverkningar, varför härifrån även med en försiktig bedömning på kort tid skulle kunna avverkas cirka 6 000 kubikmeter skog med ett bruttoproduktionsvärde för vårt folkhushåll av 1,8 miljon kronor. Eftersom denna del ej vore åtkomlig utan väg, bleve det här fråga om ett rent tillskott till vårt folkhushåll, ett tillskott som till stor del skulle komma glesbygden till godo.

Anslaget är därför dels i god överensstämmelse med vad chefen för kommunikationsdepartementet bl. a. uttalar i statsverkspropositionen, nämligen att »vägbyggnadsverksamheten bör i första hand inriktas på de delar av vägnätet, som är av särskild betydelse för näringslivets transporter», dels i överensstämmelse med den allmänna regeringsdeklarationen om stöd till glesbygden.

I motionerna I:288 och II:356 har vi yrkat på förhöjt statsbidrag motsvarande skogsstyrelsens petitaäskande. Jag vill understryka att det äskandet får anses mycket välgrundat, men för att ernå största möjliga enighet vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! När man studerar skogsstyrelsens petitaframställning till årets statsverksproposition lägger man märke till hur styrelsen understryker vikten av att vi genom rationalisering i skogen gör skogsdriften mer lönande. I detta sammanhang framhålls också hur skogsvägsbyggandet bör få hög prioritet inte minst i samband med den pågående nedläggningen av flottleder. Vi har i lan-

det för närvarande ett enskilt skogsbilvägnät på 180 000 km, men skogsstyrelsen har räknat fram att man behöver bygga ut ungefär 30 000 km innan skogsbilvägnätet är ändamålsenligt med hänsyn till högmekaniserade avverknings- och skogsvårdsmetoder.

Som herr Nilsson nyss nämnde har vi en klar underavverkning — i många län ligger avverkningen på endast 70 å 80 procent av tillväxten, och den siffran är naturligtvis mycket otillfredsställande.

Vi har nyss påmints om att så fort en skogsbilväg byggs ut blir det aktivitet i form av slutavverkningar och skogsvårdsåtgärder.

Det kan sägas att byggandet av skogsbilvägar planeras och måste planeras på lång sikt. Jag vill då framhålla att skogsvårdsstyrelserna ligger så långt framme med planeringen och att behovet är så stort, att man nästa år har utrymme för en utbyggnad som motsvarar ett bidragsbehov på ytterligare 4 miljoner kronor. Så långt har inte utskottsmajoriteten vågat gå, utan vi har — som herr Manne Olsson påmint om — yrkat en ökning med 1 miljon kronor.

Herr Olsson hänvisade till departementschefens yttrande att utbyggnaden kommer att kunna ske i oförändrad takt. Då vill jag säga att om vi tar med i bilden att skogsbilvägbyggandet som beredskapsarbete kommer att minska så behåller man inte en oförändrad utbyggnadstakt. Jag ber att få citera en enda mening ur skogsstyrelsens yttrande enligt propositionen: »För att upprätthålla vägbyggnadsverksamheten i en totalt sett oförändrad omfattning krävs i ett sådant läge en uppräknig av skogsvägsanslaget med ca 2 milj. kr.»

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **WIKBERG** (cp):

Herr talman! Utskottet har i förevärande ärende haft att ta ställning dels till departementschefens förslag om ett

Anslag till vägbyggnader på skogar i enskild ägo

oförändrat anslag av högst 13 miljoner kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels trenne motionspar med hemställan om uppräknig av skogsväganislaget med respektive 1, 2 och 3 miljoner kronor.

Utskottets majoritet — denna gång majoritet utan lottens hjälp — förordar att ramen för statsbidrag till skogsvägar ökas med 1 miljon kronor till 14 miljoner kronor.

Även om jag tillhör de motionärer som förordat mellanalternativet — jag kanske skulle kunna säga mittenalternativet — som alltså innebär en uppräknig av anslaget med 2 miljoner kronor, avser jag att rösta på utskottets förslag. Någon ökning är dock bättre än ingen ökning alls; reservanterna förordar ju det sistnämnda.

Många skäl talar för att det fordras ökade insatser för skogsvägbyggnadet. Såsom både herr Nilsson och herr Eriksson har anfört är ett utbyggt skogsbilvägnät en grundförutsättning för att arbetena när det gäller såväl virkets avverkning och transport som skogsvården skall kunna mekaniseras och driften rationaliseras. Då först ges möjlighet att utnyttja den moderna tekniken i skogsdriften, vilket är nödvändigt i kostnadsbegränsande syfte.

I Norrland kan en vägutbyggnad förhindra nollområdenas tillväxt och genom transportkostnadsminskning möjliggöra bättre utnyttjande av produktionsresurserna. Pågående nedläggningar av allt flera flottleder, en fråga som tidigare har berörts, accentuerar också behovet av en snabb vägutbyggnad. Utöver de företrädare för utskottet, som tidigare har uppträtt i debatten, har även herr Svedberg framfört liknande synpunkter, även om det skedde under en annan punkt i utskottets utlåtande.

Reservanternas talesman ansåg att det med oförändrat anslagsbelopp skulle gå att bygga vägar i oförminskad takt, men det är inte möjligt. Herr Eriksson påpekade problematiken när det gäller byggande av skogsbilvägar i form av

beredskapsarbeten, en sak som man på centralt håll numera ställer sig tveksam till — vad som därvidlag kommer att göras vet vi inte — men en sådan åtgärd är omöjlig även på grund av den kostnadsökning för vägbyggande som har ägt rum under senare år och som har fortsatt även under innevarande år.

Den höjning av bidragsramen med 1 miljon kronor som utskottet förordar torde vara ett minimibelopp för att i bästa fall klara en oförändrad byggnadstakt.

Låt mig slutligen, herr talman, få påpeka att kungl. skogsstyrelsen i sin petitaförställning till årets statsverksproposition mycket starkt har framhållit att hela det svenska samhället är beroende av vår skogsnäring, varjämte skogsstyrelsen understrukit nödvändigheten av rationalisering av näringen till en lönsamhet som är konkurrenskraftig i de internationella sammanhangen. Eftersom man inte vågar räkna med nämnvärt stigande intäkter under över-skådlig tid kan den hotande lönsamhetskrisen avvärjas endast genom snabba och radikala kostnadsänkningar. I denna krissituation bör skogsvägbyggnade ges hög prioritet. Skogsstyrelsen har därför också i sin anslagsförställning ansett en höjning av skogsväganislaget som mycket angelägen.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 38.

Herr **OLSSON, MANNE**, (s):

Herr talman! Reservanterna har i sitt yttrande sagt att utbyggnaden av skogsvägnätet utgör ett väsentligt led i strävandena att främja en fortsatt rationalisering inom skogsbruket. Den saken är vi överens om, men reservanterna har också påpekat att det i nuvarande budgetläge är angeläget att hålla nere kostnaderna också när det gäller byggandet av skogsbilvägar.

Både herr Eriksson och herr Wikberg har här gjort gällande att man inte skul-

Anslag till vägbyggnader på skogar i enskild ägo

le kunna bygga skogsbilvägar som beredskapsarbete. Arbetsmarknadsstyrelsen har uttalat att man på sikt önskar minska andelen beredskapsarbete i form av vägbyggnad. I första hand skulle de allmänna vägarna, som är särskilt dyra per dagsverke, beröras av minskningen, men eventuellt även skogsbilvägarna. Arbetsmarknadsrådet har emellertid i praktiken medfört att man varit tvungen att öka beredskapsanslaget till vägbyggnad från 280 miljoner kronor budgetåret 1966/67 till 325 miljoner under innevarande budgetår. Beredskapsanslaget till skogsvägbyggnad har samtidigt ökat med drygt 3 miljoner kronor, från 9,6 till 13 miljoner kronor. För budgetåret 1968/69 går det inte att göra några säkra uttalanden, men en sänkning av beredskapsanslagen till skogsbilvägar är inte trolig.

Låt mig i sammanhanget också påpeka, att det ofta finns mycket angelägna behov av anslag till förbättring av våra större vägar. Jag råkade åka genom Västernorrland i somras och lade märke till att flottningen delvis hade upphört och att man körde alltmer virke på vägarna. Jag kunde också konstatera vilket ökat slitage detta medför på länsvägar och andra huvudvägar. Det är också av betydelse att dessa vägar underhålls och förbättras för att man skall få fram virket till så låg kostnad som möjligt.

Det talas nu om att vägbyggnadsanslagen och ökad tillgång på skogsbilvägar skulle spela en viss roll för den avverkning som sker innevarande år, men så är det väl inte. Från skogsägarförningarna har man tvärtom påfordrat ett avverkningsstopp. Konkurrensen om billigt virke stoppas därigenom. Avsikten med den åtgärden är ju att man vill hålla virkespriserna uppe. Ett större eller mindre anslag till skogsbilvägar kan i varje fall inte, som herr Nilsson sökte göra gällande, redan denna avverknings-säsongs ge något utslag, eftersom det är angeläget för skogsägarna att ta ut det mesta möjliga av den skog de har.

Vad som framkommit under de anföranden som tidigare hållits här ger oss inte anledning att ändra vår ståndpunkt, utan jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Det är fullt riktigt att vårt budgetläge är ansträngt och att det gäller att försöka få de pengar som finns att räkna till. Här står vi dock inför nödvändigheten av en ordentlig upprustning av vårt vägnät.

Skogsstyrelsen beräknar, efter undersökningar som gjorts beträffande behovet av nybyggda vägar, att det behövs 3 700 mil vägar till en kostnad av en miljard kronor. För södra delen av vårt land, där det finns en del skogsvägar, som dock på intet sätt uppfyller de krav som ställs på ett nutida skogsbruk där tunga maskiner av olika slag skall transporteras fram, uppskattar man därutöver kostnaden — den är inte helt utredd — till en halv miljard. Gör man en kalkyl på vad detta skulle innebära — med något så när optimal båtnadsgräns kring våra vägar — kommer man faktiskt till resultatet att det i dag är ungefär en tredjedel av vår skogsmark som inte har förutsättningar för ett modernt skogsbruk. Man har där inte vägar för att få fram de maskiner som är nödvändiga.

Sedan är det väl så att man också vinner en del dagsverken tack vare dessa vägbyggnader. Jag skulle gissa att de vägar som det här är fråga om kräver ungefär 3 000 dagsverken. Det är heller inte att förakta.

Man talar här om återhållsamhet när det gäller virket. Jag vill då framhålla att ett av de viktigaste motiven för att bygga ut vägnätet är industrins behov av en kontinuerlig drift. Det blir kostbart för företagen att hålla stora virkeslager. Med de stora kapitalresurser som binds i virkeslagren och den ränta de drar är företagen tvungade att ordna kontinuerlig tillförsel av råvara. Jag vill

Anslag till vägbyggnader på skogar i enskild ägo

citera vad som står i den preliminära nationalbudgeten 1968: »Man torde för 1968 få räkna med en stark strävan inom massaindustrin att skära ned råvarulagren av såväl tekniska som ekonomiska skäl.»

Det är mycket viktiga skäl till att företagarna är tvingade att vara återhållsamma. Det är inte bara för att hålla priserna uppe. Tvärtom är kanske det viktigaste skälet företagens behov att skära ned sina lager så mycket som möjligt.

Herr WIKBERG (cp):

Herr talman! Låt mig till herr Manne Olsson säga att jag aldrig har påstått att byggande av skogsvägar som beredskapsarbete skall minska. Jag hänvisade till att man från centralt håll har uttalat tveksamhet om lämpligheten att bygga skogsbilvägar som beredskapsarbeten och att det därför kunde finnas en viss risk för nedskärning på det området. Om herr Manne Olssons förmodande är riktigt, skulle jag vara mycket glad för det.

Herr Manne Olsson var inne på att skogsägarna inte är intresserade av att få fram virke — de har ju uttalat sig för avverkningsstopp. Det är inte en riktig beskrivning av situationen, herr Manne Olsson. Skogsägarna har fått lov att stoppa avverkningen därför att det inte finns köpare till deras virke i vissa områden.

Därefter säger herr Manne Olsson att man i ett besvärligt budgetläge måste göra avvägningar mellan olika anslagsbehov. Det är naturligtvis alldeles riktigt. Men låt mig bara återigen citera vad skogsstyrelsen har sagt i sin petitaframställning. Där heter det bl. a. följande: »Med hänsyn till det statsfinansiella läget kan det emellertid befinnas nödvändigt att begränsa kraven på statskassan även vad avser bidragsanslagen och göra en viss prioritering anslagen emellan. Styrelsen har bedömt att i ett sådant läge det är mest angeläget att prioritera skogsvägsanslaget med

hänsyn till den omedelbara kostnads-sänkande effekt som byggande av skogsvägar medför för skogsnäringen. Om bifall till yrkandet om uppräknings av skogsvägsanslaget endast kan vinnas under förutsättning att äskandena under de övriga bidragsanslagen minskas med motsvarande belopp yrkar skogsstyrelsen i andra hand att bidragsramen för statsbidragsbeviljning till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark uppräknas mindre än enligt motiveringarna.»

I den motion som jag står som under-tecknare av har vi helt följt skogsstyrelsens intentioner i det avseendet. Som också herr Olsson vet blev vårt förslag avslaget i punkten 37 som vi nyss behandlat, och inte heller departementschefen har följt skogsstyrelsens intentioner.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag tänker inte blanda mig i debatten om skogsbilvägarna. Men jag blev mycket intresserad när herr Manne Olsson talade om att han rest omkring i mitt hemlän, alltså i Väster-norrlands län, och gjort den iakttagelsen att vägarna där var slitna och illa åtgångna. Han uttalade därför att det kanske måste anses nödvändigare att lägga ned pengar på att förbättra vägarna inom områden som detta. Jag håller med honom om nödvändigheten att göra det. Men då skulle jag vilja rikta en liten samvetsfråga till Manne Olsson. Förra veckan behandlade vi en del vägfrågor här, och där hade vi från mittenpartierna yrkat på en ökning av anslag till underhåll av vägar med 25 miljoner kronor. Röstade herr Manne Olsson med reservanterna?

Herr OLSSON, MANNE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig mer i denna fråga. Men om jag ser frågan om avvägningen mellan oli-

Anslag till vägbyggnader på skogar i enskild ägo

ka anslagsbehov rent budgettekniskt, så kan man ju inte tänka sig att tillgodose allting som man får läsa i petita om, utan man får söka svar på frågorna: Vad har vi råd med? Vad kan vi avstå ifrån?

Jag skall ta ett exempel som motvikt mot skogsbilvägar. Jag säger inte att jag reser ett sådant krav, men jag vill att ni skall förstå att det finns avvägningar att göra. Min hemkommun gjorde en framställning till vägförvaltning och länsstyrelse om att vi skulle få en gångbana eller trottoar längs vägen upp till vår skola, där skolbarnen skall gå två gånger om dagen och där det är ganska hård trafik. Vi fick det beskedet att skulle man bygga gångbanor utefter genomfartsvägarna i Stockholms län så skulle det, även om man prutade ned planerna till det allra väsentligaste, gå åt fem års väganlag till länet. Om man tänker på risken för dessa barn som går på vägarna och för människor som bor i tätbebyggda samhällen där motortrafiken går ganska hastigt, och väger behovet att för dem skapa något så när säkra gångbanor mot behovet av skogsbilvägar, då kan jag inte tänka mig att man när man ändå får skogsbilvägar utbyggda i ganska bra takt skulle vilja ta pengar från denna andra post i budgeten och i stället lägga dem på skogsbilvägar.

Till herr Andersson vill jag säga att när jag var i Västernorrland och reste, läste jag i en tidning att man där hade Sveriges sämsta vägar. Jag träffade landshövdingen där uppe och jag sade: Vill du ha ett intyg så är jag beredd att skriva det? Det var ytterst hårt sönderkörda vägar. Nu pågår vägbyggnader, men det är också kostnader som skall tas ur budgeten.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! När jag befarade att beredskapsarbetena i form av skogsbilvägar skulle minska, byggde jag dessa farhågor på skogsstyrelsens yttrande. Jag vill påminna om att i en interpella-

tionsdebatt i december förra året svarade inrikesminister Johansson mig att beredskapsarbetena kommer att överflyttas från vägbyggnader till andra beredskapsarbeten. Även detta verifierar mina farhågor.

Nu säger herr Manne Olsson att det inte finns någon risk för att beredskapsarbetena beträffande skogsbilvägarna kommer att minska. Jag noterar detta med tillfredsställelse och tackar herr Olsson för denna upplysning.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hedström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Wikberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

Ang. kostnaderna för vissa lantmäteriförrättningar

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 68.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 39—47

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48

Ang. kostnaderna för vissa lantmäteri-förrättningar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna vad i propositionen föreslagits om ersättning för förbättringar och uppdrag som utfördes av lantmäteriet, dels för budgetåret 1968/69 anvisa till Lantmäteristaten: Avlöningar ett förslagsanslag av 52 676 000 kronor, till Lantmäteristaten: Omkostnader ett förslagsanslag av 11 107 000 kronor och till Lantmäteristaten: Utrustning ett reservationsanslag av 1 150 000 kronor.

Under anslaget till avlöningar hade föreslagits en höjning av lantmäteritaxan i vad gällde förrättningar och uppdrag av betydelse för jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering. Den genomsnittliga kostnadstäckningen hade föreslagits bli höjd från 60 till 80 procent av lantmäteriets självkostnader.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat motionen I: 436, av herr *Skårman* och herr *Eriksson, Karl-Erik*, vari anhållits, att riksdagen med frångående av Kungl. Maj:ts förslag måtte uttala, att kostnadstäckningen för förrättningar, som avsåge jordbruks- och skogsbruksändamål, oförändrat borde fastställas till 60 procent.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen I: 436

godkänna vad i propositionen föreslagits om ersättning för förrättningar och uppdrag som utförts av lantmäteriet,

2. till Lantmäteristaten: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 52 676 000 kronor,

3. till Lantmäteristaten: Omkostnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 11 107 000 kronor,

4. till Lantmäteristaten: Utrustning för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 1 150 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Skårman* (fp), som dock ej antytt sin mening.

Herr *SKÅRMAN* (fp):

Herr talman! Trots den sena timmen vill jag säga några ord om lantmäterikostnaderna.

Den blanka reservation jag avgivit under punkten 48 i jordbruksutskottets utlåtande nr 1 har två syftemål. Dels vill jag lägga några synpunkter på den avslagna motionen I: 436, som avser kostnadstäckningen vid sådana förrättningar och uppdrag inom lantmäteriet vilka är av betydelse för jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering; dels vill jag uttala en varning för den utveckling som är på väg inom fastighetsbildningen med anledning av de alltmer höjda taxorna, som därjämte allra hårdast drabbar de minst värdefulla jordarna.

När det gäller mitt första syftemål, kostnadstäckningen, vill jag direkt citera departementschefens uttalande under titeln I 3 i statsverkspropositionen: »Enligt beslut av 1966 års riksdag skall för förrättningar och uppdrag av betydelse för jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering tillämpas en genomsnittlig kostnadstäckning som uppgår till 60 procent av lantmäteriets självkostnader. Det är angeläget att taxor och avgifter för statlig service inte utan särskilda skäl understiger självkostnaden. Jag förordar därför att kostnadstäckningen som avser jordbruks-

Ang. kostnaderna för vissa lantmäteriförrättningar

och skogsbruksändamål höjs till genomsnittligen 80 procent. Kungl. Maj:t bör liksom hittills få bestämma den närmare differentieringen av självkostnads-täckningen i fråga om nyss nämnda förrättningar. Därvid bör bl. a. kostnads-täckningen för äganderättsutredningar enligt min mening kunna hållas oförändrad.»

Detta innebär således en kostnadsfördyring med minst 33 procent för lantmäteriförrättningarna på jordar som är taxerade som jordbruk eller skogsbruk, och detta utöver de så gott som årligen återkommande ordinarie taxehöjningarna. Det är en klen tröst att vissa markägare när det gäller rena rationaliseringsförrättningar kan få bidrag genom lantbruksnämnderna. För statsverket blir det i sådana fall ingen vinst. Då kostnadstäckningen blivit bestämd till 60 procent så sent som 1966 och under mellantiden inget hänt som kunnat ge anledning till omprövning, anser jag att någon ändring icke bort ske innan man fått se verkan av den nya fastighetsbildningslag som vi väntat på i årtionden och som nu synes vara på väg. Jag vill understryka att det är de minst värdefulla fastigheterna som mest drabbas av taxehöjningarna, och att det är allmänna krav och gällande lagstiftning som gjort fastighetsförrättningarna så omständliga och som motiverar att statsverket tar en del av de därigenom höga kostnaderna.

Redan under utskottsbehandlingen blev jag på det klara med att frågan var så komplicerad att det var omöjligt att få majoritet för mina synpunkter. Jag vill därför ej heller nu ställa något särskilt yrkande, utan endast peka på förhållandena. Kanske kommer utskotts-majoriteten i kontakt med lantmäteriatgårdar och får en praktisk erfarenhet därav, så att synen på dessa frågor med tiden kan ändras.

I sammanhang därmed vill jag något beröra kostnaderna för lantmäteriet i sin helhet och varna för de konsekvenser, som de höga taxorna på lång sikt

kan föra med sig. Jag skall inte trötta kammaren med några siffror, ty jag har lämnat sådana tidigare. Jag kan bara konstatera att förrättningskostnaderna har ökat flera gånger snabbare än konsumentprisindex. Ändå har riksdagen varit med om att rationalisera lantmäteriet flera gånger. Det är bara så att man förbisett att till den del lantmäteriet var ett rutinarbete, så fanns inte så mycket att vinna — det hade redan tagits ut. I de delar arbetet bestod av utredningar, förhandlingar och förlikningar fanns av naturliga skäl ej heller mycket att vinna. Rationaliseringsarbetet har inte gett billigare taxor till resultat; tvärtom har stora enheter, mycken personalomflyttning samt tillkomsten av en rad organ, som skall höras och få sina synpunkter tillgodosedda, medfört den fördyring av taxorna som jag påtalat, t. ex. en avstyckningskostnad på 35 kronor år 1947 till i dag normalt 770 kronor.

Följderna som jag velat varna för är att vissa jordar inte är värda ens förrättningskostnaderna. Markägarna har observerat detta och underlåter att reda ut sina fastighetsförhållanden. T. o. m. bolag, har jag erfarit, försummar att ordna upp enklare fastighetsförrättningar. De försöker att lösa dem på privat väg, vilket icke kan stå sig på lång sikt. De ersätter äganderättsupplåtelser med nyttjanderätt och skjuter allt som är möjligt till en oviss framtid. Det är denna utveckling som jag inte velat underlåta att varna för. Våra efterkommande får dyrt betala de försummelser som nu sker.

Herr talman! Jag har inget yrkande, utan har endast velat säga det som jag anser det vara min plikt att framföra.

Fru LUNDBLAD (s):

Herr talman! Som vi redan hört av herr Skärman har Kungl. Maj:t under denna punkt föreslagit en höjning av lantmäteritaxan från 60 till 80 procent av lantmäteriets självkostnader. Detta förslag har utskottet tillstyrkt, då man

Anslag till rikets allmänna kartverk

anser att taxor och avgifter för statlig service ej utan skäl skall understiga självkostnaden. Även med denna höjning av taxan blir ändå 20 procent av avgiften subventionerad. Utskottet understryker också i sin skrivning att det finns möjlighet att erhålla bidrag till lantmåteriförrättningar från anslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 49

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 50***Anslag till rikets allmänna kartverk**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för budgetåret 1968/69 anvisa till avlöningar ett förslagsanslag av 11 748 000 kronor, till omkostnader ett förslagsanslag av 924 000 kronor, till kartarbeten m. m. ett reservationsanslag av 5 100 000 kronor, till fotogrammetrisk uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 4 063 000 kronor, till utrustning m. m. ett reservationsanslag av 1 600 000 kronor och till tryckning av kartor m. m. ett förslagsanslag av 3 120 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 497, av herr *Wikberg*, och II: 620, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen måtte till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 5 400 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen för budgetåret 1968/69 måtte

1. till Rikets allmänna kartverk: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 11 748 000 kronor,

2. till Rikets allmänna kartverk: Omkostnader anvisa ett förslagsanslag av 924 000 kronor,

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna I: 497 och II: 620 till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. anvisa ett reservationsanslag av 5 100 000 kronor,

4. till Rikets allmänna kartverk: Fotogrammetrisk uppdragsverksamhet anvisa ett förslagsanslag av 4 063 000 kronor,

5. till Rikets allmänna kartverk: Utrustning m. m. anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kronor,

6. till Rikets allmänna kartverk: Tryckning av kartor m. m. anvisa ett förslagsanslag av 3 120 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Skärman* (fp), *Hermansson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp), *Persson* i Heden (cp), *Jönsson* i Ingemarsgården (fp) och *Larsson* i Norderön (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 497 och II: 620 till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. anvisa ett reservationsanslag av 5 400 000 kronor.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Reservationen vid punkten 50 i jordbruksutskottets utlåtande nr 1 rör frågan om intensifierad kartläggningsverksamhet, för vilket ändamål rikets allmänna kartverk begärt ett extra anslag på 300 000 kronor, som departementschefen icke ansett sig kunna gå med på.

Låt mig kort erkänna att vi är synnerligen tacksamma för att den ekonomiska kartläggningen genom anslagsuppräkningskunnat påskyndas och nu i ett flertal län ligger före 1961 års plan. Emellertid rör det sig här om synnerligen angelägna och — jag vill betona

det — räntabla utlägg. För all slags planläggning är det viktigaste grundmaterialet en god karta, och vi saknar fortfarande en sådan för stora delar av Norrland. För andra delar av Sverige, t. ex. de folkrika landskapen i söder, Skåne, Blekinge och Halland, är kartmaterialet föråldrat och behöver förnyas.

Senast har nya anspråk på kartutgivning ställts från Sveriges geologiska undersökning och försvaret. Jag vill betona att en ökad utgivningstakt påverkar hela programmet och således även medför att revideringen kommer att påskyndas för de områden, där kartan på grund av den snabba utvecklingen tenderar att bli inaktuell. Det rör sig således inte om någon speciell landsdelsfråga, utan det är hela rikets intresse att kunna arbeta med ett gott kartmaterial. Som en av avnämarna kan jag intyga den ekonomiska kartans utomordentliga betydelse för all planläggning inom lantmäteriet. Vi borde inte ha råd att ej till det yttersta utnyttja kartverkets möjligheter.

Herr talman! Låt mig med detta korta anförande få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Wikberg* (cp).

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Även jag skulle kanske kunna bidra till att uppehålla kammaren ytterligare en stund, men då jag tycker att det är värdefullt att vi får sluta i något så när hyfsad tid och jag är fullt övertygad om att vi inte kan påverka varandras ståndpunkter, ber jag kort och gott att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt i

Anslag till rikets allmänna kartverk
fråga om mom. 3 samt därefter särskilt angående utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende mom. 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Skärman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 50 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för japropositionen.

Då emellertid herr *Skärman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 38.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkterna 51—58

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 59***Ang. avsättning till fonden för friluftslivets främjande**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 5 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 151, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 194, av herr *Andersson i Örebro m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen måtte till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 7 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 151 och II: 194 till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 5 000 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Skärman* (fp), *Hermansson* (cp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Hansson i Skegrie* (cp), *Nilsson i Lönsboda* (fp), *Åberg* (fp) och *Sundkvist* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 151 och II: 194 till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 7 000 000 kronor.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Det skulle vara lätt att räkna upp många sakligt starka argument för det krav på ökat anslag till friluftslivets främjande som förts fram i ett par motioner och därefter i en reservation. Jag tror dock att det inte skulle gagna saken att komma med en lång argumentation vid denna tidpunkt, utan jag skall helt kort yrka bifall till reservationen vid denna punkt. Ett bi-

fall till den reservationen innebär en ökning av anslaget från 5 till 7 miljoner kronor, en summa som helt överensstämmer med statens naturvårdsverks anslagsframställning.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, som innebär ökning med en halv miljon kronor. Dessutom kan tilläggas att Kungl. Maj:ts förslag innebär 5 miljoner kronor till detta ändamål. Vidare kan anföras att arbetsmarknadsstyrelsen bedriver också verksamhet inom detta område, och på så sätt blir anslagshöjningen ännu större.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson, Karl-Erik*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 39.

Punkterna 60—63

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner om vissa landskapsvårdande åtgärder, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner om varudeklaration för tandkräm, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ungdomens situation i samhället

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motioner om forskning angående ungdomens situation i samhället.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 734, av fru *Nilsson m. fl.*, samt II: 625, av herr *Boo* och herr *Larsson* i Borrby, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle an hålla om åtgärder för en grundläggande och fortgående forskning om ungdomens situation i samhället i det syfte som angivits i motionerna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 734 och II: 625 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. ungdomens situation i samhället

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Gustaf Peterson* (fp) och *Axel Kristiansson* (cp), fru *Hultell* (h), herrar *Kilsmo* (fp), *Ernst Olsson* (cp), *Hamrin* i Kalmar (fp), *Larsson* i Borrby (cp), *Johansson* i Växjö (cp) och *Nilsson* i Agnäs (h) samt fru *Frænkel* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 734 och II: 625 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om åtgärder för en grundläggande och fortgående forskning om ungdomens situation i samhället i det syfte som angivits i motionerna.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! I den motion som vi nu har att behandla hemställes om åtgärder för en grundläggande och fortgående forskning om ungdomens situation med särskild inriktning på frågor om ungdomens anpassning i samhället. Jag vill understryka att det gäller en fråga, som har mycket hög prioritet i nuet med hänsyn till de många anpassningssvårigheter som vi kan notera, inte minst då det gäller ungdomen.

Avgörande för vilka åtgärder som skall sättas in från de myndigheter och institutioner som har att behandla detta område för att rehabilitera missanpassad ungdom och för att — vilket kan vara ännu värdefullare — förekomma missanpassning är givetvis att man tillräckligt känner till vad som är grundorsaken till de många missanpassningsproblemen. Motioner av liknande slag har förelagts riksdagen under åren alltsedan 1964. Riksdagen har emellertid avslagit alla dessa motioner med hänvisning till 1962 års ungdomsutredning. Det betänkande som denna utredning har lagt fram täcker dock inte allt, och motionärerna har därför återkommit. De anser att det finns anledning för riksdagen till ett positivt ställningstagande. Utskottet har emellertid också

Ang. kontroll av bilhandel och bilreparationer

denna gång yrkat avslag på motionen. I en reservation, undertecknad av herr Eric Gustaf Peterson m. fl., har yrkats bifall till motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Med hänvisning till de utlåtanden som utskottet har avgivit över denna motion under åren 1964, 1965, 1966 och 1967 samt till riksdagens beslut under vart och ett av dessa år ber jag att få hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kristiansson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kristiansson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 47.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner om förläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. kontroll av bilhandel och bilreparationer

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner angående kontroll av bilhandel och bilreparationer.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna: I: 32, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 48, av herr *Persson i Heden m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande förutsättningarna för åvägabringande av en sådan fullständig kontroll på sektorn bilhandel och bilreparationer, att i motionerna berörda svåra olägenheter ur trafiksäkerhets- och konsumentsynpunkt i möjligaste mån eliminerades.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 32 och II: 48 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! När jag begärt ordet i detta sista ärende på dagens föredragningslista skall jag glädja kammarens ledamöter med att jag inte har för avsikt att störa genom någon votering!

Ang. kontroll av bilhandel och bilreparationer

Ingen kan väl göra gällande att jag brukar begära ordet när enhälligt avstyrkta motioner passerar; om inte minnet sviker har detta inte förekommit någon gång tidigare här i kammaren. Och jag är väl medveten om att man kan svara för en mer angenäm och populär uppgift i riksdagens första kammare än att så här sent begära ordet och uppta tiden med att diskutera ett och uppta tiden med att diskutera ett som sagt enhälligt utskottsutlåtande.

Jag hade nog inte begärt ordet vid denna sena timme om inte den av beredningsutskottet avstyrkta motionen — som jag lämnat i denna kammare med nr 32 — hade rört sig om en trafiksäkerhetsfråga, alltså om människoliv, mänskligt lidande och därtill stora materiella värden.

Inte skall man ha för stora förhoppningar när man lämnar en motion, att den kommer att bifallas. Men när ett utskott inte har intresse för den sak det gäller tycker jag att man kort och gott kunde uttala detta och inte anföra en i verkligheten så svag motivering som utskottet i detta fall har åstadkommit.

Här remitterar beredningsutskottet motionen till några remissinstanser — åtminstone en av dem tungt vägande, nämligen statens trafiksäkerhetsverk. Denna remissinstans ansåg det önskvärdt att de problem, som är förknippade med bilverkstädernas verksamhet i sammanhanget, klarlägges. Därför tillstyrkte verket en utredning. Men det uttalandet tar utskottet ingen hänsyn till.

Pris- och kartellnämnden uttalar att svårigheter föreligger för bilägarna att på egen hand bedöma bilen och utförda reparationer ur trafiksäkerhets- och prissynpunkt. Nämnden finner det angeläget att inte bestämmelserna utformas så att konkurrensen i branschen begränsas. Ja, i den önskan och uppfattningen instämmer jag helt. Men jag kan inte tänka mig att statens pris- och kartellnämnd har ett sådant intresse

för priskonkurrens, att nämnden anser det vara dess uppgift att slå vakt om dåliga bilverkstäder som inte känner sitt ansvar för de reparationer som görs eller att slå vakt om fullständigt ansvarslösa och samvetslösa försäljare av gamla bilar. Bilförsäljare av skojartyp, med kontoret på fickan och garaget på gatan, är ingenting för ett statligt organ av något slag att slå vakt omkring. En bilreparation kan göras på olika sätt, och en dåligt utförd reparation blir alltid för dyr. En bil med många fel, som köparen alltför sent upptäcker, blir också alltid för dyr.

Här finns ingen anledning att tala om minskad konkurrens. Med det stora antalet bilar i vårt land — två miljoner privatbilar nu, tre miljoner om några år — måste vi ha ett mycket stort antal både bilförsäljare och bilverkstäder. Alla möjligheter till konkurrens är därmed för handen. Ingen behöver bekymra sig för att det skulle bli en monopolbildning mellan bilförsäljarna och bilreparatörerna. En sådan ordning är otänkbar. När det gäller detta yrkesområde finns det enligt min mening inte någon anledning att tala om monopol och bristande konkurrens.

Reklamationsnämnden har också fått säga sin uppfattning, fastän den nya nämnden väl egentligen inte ännu har börjat sitt arbete. Reklamationsnämndens yttrande är dock av värde åtminstone i ett avseende. Det visar att det råder ett utbrett missnöje när det gäller köp och reparationer av bilar. Av 85 ärenden, i vilka gjorts skriftlig framställning till nämnden, var nämligen 14 bilärenden.

Det finns verkligen här anledning till en stilla undran om bilaffärerna och bilreparationerna är någonting som lämpar sig för reklamationsnämnden att handlägga. Hur skall för övrigt en sådan verksamhet organiseras? Menar man att reklamationsnämnden skall bedöma bilar bara efter skriftväxling, eller skall man ha bilmekaniker och verk-

Ang. kontroll av bilhandel och bilreparationer

städer i kommuner, städer och samhällen där undersökning av bilreparationen och bilaffären kan ske? Inte kan det väl vara meningen att man från Skåne, Småland eller Norrland skall köra den långa vägen till Stockholm för besiktning av en reparation eller en bilaffär? Skall reklamationsnämnden granska bilreparationen när den är utförd eller när bilägaren upptäcker att reparationen är illa utförd eller att bilen han köpte hade många fel? Nej, detta är fullständigt omöjligt; så kan det inte gå till. För varudeklarationsnämnden är det också omöjligt att bedöma gamla bilar.

Problemet med dåligt utförda bilreparationer, med ansvarslösa och skumma bilförsäljare, som säljer bilar som är mycket sämre än köparen tror, kommer vi inte till rätta med, om vi inte kan få till stånd ett system med ett auktorisationsförfarande som röjer bort och omöjliggör för skumma företag i branschen att existera. Min förhoppning är att genom ett auktorisationsförfarande så småningom skulle kunna skapas en större ansvarskänsla hos den yrkeskår som kan kallas för motorbranschen, och inte redan nu känner sitt ansvar.

Utskottet tar fasta på trafiksäkerhetsverkets uttalande att förhållandena i berörda avseende har undergått en avsevärd förbättring främst genom införandet av den periodiska kontrollbesiktningen och inspektionen hos bilförsäljarna.

Jag skall inte på något sätt underkänna den kontroll som Svensk bilprovning utför, men en nyligen kontrollbesiktigad bil kan tyvärr vara nära nog värdelös att köpa. Man får inte över-skatta värdet av kontrollbesiktningen av bilarna. Vad kan inte inträffa med en gammal bil under ett års tid eller under de kanske 15 å 16 månader som kan förflyta mellan kontrollerna hos Svensk bilprovning? Här kan bara erinras om att polisen under tredje kvar-

talet 1966 vid flygande besiktning på vägarna belade 4 011 motorfordon med körförbud och under fjärde kvartalet 4 316 bilar, således ett betydande antal.

När man åberopar kontrollen hos försäljarna skulle det vara av intresse att veta hur stor procent av alla begagnade bilar som blir föremål för kontroll. Säkerligen är det en mycket låg procent. Det finns ingen anledning att i onödan ropa på statlig kontroll i olika sammanhang, men just här finns ett avsnitt som bör uppmärksammas. Det råder ingen tvekan om att det finns många ansvarskännande och bra bilfirmor, men det finns också motsatsen.

Motionen har inte tillkommit för att lämna ett handtag åt motorbranschen utan mera för att ge ett handtag åt den stora allmänheten. Det finns tyvärr många människor som rent ut sagt blir lurade på bilaffärer och reparationer. Det gäller kanske i de flesta fall sådana som inte har råd att bli lurade, och det är i första hand dessa människor som jag tycker behöver ett handtag från samhällets sida.

Motionen syftar även till en bättre trafiksäkerhet, och jag hoppas på en välvilligare behandling vid ett framtida tillfälle.

Som jag redan sagt, herr talman, har jag inget yrkande.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Motionen innehåller ju ett yrkande med mycket stor räckvidd, då man begär införande av en statlig auktorisering med fullständig kontroll över hela bilhandeln och alla bilreparationer. Herr Sveningsson har här med stor emfas talat om ansvarslösa och skumma bilförsäljare och reparatörer utan att göra någon särskild nyansering när det gäller denna kår.

Jag vill hänvisa till de olika faktorer och utvecklingsstadier som utskottet refererar i sitt utlåtande — hur en likar-

Ang. kontroll av bilhandel och bilreparationer

ted fråga var föremål för behandling 1963, vad som har hänt därefter för att förbättra trafiksäkerheten på skilda sätt och hur en avsevärd förbättring har åstadkommits genom införande av kontrollbesiktning och inspektion. Vi fäster uppmärksamheten på pris- och kartellnämndens undersökning, och vi erinrar om att näringsfrihetsombudsmannen för närvarande har under övervägande huruvida åtgärder skall vidtas mot de konkurrensbegränsningar som finns inom bilhandeln. Vi har uppmärksammat det nya organ för konsumentupplysning som har inrättats och den klagomur för allmänheten som den allmänna reklamationsnämnden kommer att utgöra. Herr Sveningsson undrar om detta verkligen kan vara någonting för reklamationsnämnden. Ja, det tror jag att det kommer att vara i högsta grad lika väl som andra försäljningsgrenar och branscher där konsumentintressen kommer i kläm.

Men att utöver detta begära, som nu sker på bred front, att hela bilhandeln och alla bilreparationer skulle läggas under statligt auktorisationstvång har utskottet inte funnit motiverat. Det skall föreligga mera graverande omständigheter innan man bör göra ett så starkt ingripande i näringsfriheten och drabba en hel kår.

Därför tror jag att man med tillförsikt kan tillstyrka utskottets hemställan och notera de åtgärder som är under utarbetande för att förbättra trafiksäkerheten och skydda konsumenterna.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Det är väl inte mycket mening med att jag och herr Möller fortsätter denna debatt. Jag tycker inte att det är så märkvärdigt med en auktorisation i detta fall, när denna åtgärd är så ytterst angelägen.

Såsom framgår av utskottsutlåtandet är det många instanser som snuddat vid

detta problem, men man har inte kunnat finna någon lösning. Som jag sade i mitt första anförande tror jag inte att utskottets förhoppningar om att dessa instanser skall kunna lösa detta problem kommer att bli infriade.

Sedan vill jag bara ställa en fråga till herr Möller: Hade utskottet sig bekant, när motionen behandlades, att det såsom bilhandeln nu bedrivs kommer ut i marknaden rätt många nya bilar, för vilka icke betalas omsättningsskatt? Jag har material här, som jag inte skall läsa in i kammarens protokoll vid denna sena tidpunkt. Man räknar med att 5 å 6 miljoner kronor går förlorade för statskassan på grund av det sätt varpå nya bilar säljs här i landet. Hade man dessa uppgifter tillgängliga? Annars skall jag be att herr Möller tar del av detta material, så kanske det kan bli en välvilligare behandling av detta önskemål vid ett senare tillfälle.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! De fakta som herr Sveningsson nu nämnde behandlades inte i utskottet. Det fanns ingenting i motionen som motiverade att vi skulle komma in på den aspekten. Men om förhållandena kan styrkas, är jag säker på att både finansdepartementet och bevillningsutskottet med stort intresse kommer att ta del av sådana fakta som herr Sveningsson kan ställa till förfogande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr ALEXANDERSON (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av de ärenden som avses i Kungl. Maj:ts propositioner nr 68 och 101 hemställer jag att kammaren måtte medgiva ytterligare utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anled-

ning av nämnda kungl. propositioner till det sammanträde som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.37.

Denna hemställan bifölles.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert
